

FRANKRIKES MARONITTISKE MARIONETTER?

Fransk-maronittiske forhold 1918–1937

Anne Mari Vigdal Elvestad

Masteroppgave i historie

Institutt for arkeologi, konservering og historie

UNIVERSITETET I OSLO

Vår 2012

FORORD

Den som først og fremst fortjener en stor takk i forbindelse med denne oppgaven er min veileder, Hilde Henriksen Waage. Det var hun som tok initiativet til at oppgaven skulle skrives og til at jeg dermed fikk min ønskede kombinasjon av fransk utenrikspolitikk og Midtøsten. Hilde har bidratt med enormt mye kunnskap, men det er likevel hennes person som har vært viktigst. Hennes oppriktige interesse, engasjement og ønske om at studentene skal lykkes er noe helt unikt og ikke mange forunt. Jeg ønsker også å rette en stor takk til alle studenter som har deltatt på våre ukentlige seminarer. Deres tilbakemeldinger, spørsmål, oppmuntringer og konstruktive kritikk har vært til stor hjelp.

En stor takk fortjener også familie og venner som har holdt ut med meg i denne perioden. Takk til Wanja Engdal som har måttet bære mye av børen på jobb og takk til gode venninner som har bydd på et glass vin når det har vært nødvendig. Takk til mamma og pappa som har stilt opp på alle tenkelige måter og til mormor og morfar for hjelp i forbindelse med studieopphold i Frankrike. Takk for at du er deg, Alexander, og for at du aldri mista troen på meg.

En spesiell takk går til Tine Petersen som har gjort mye mer enn man kan forvente av en god venninne, selv om hun er historiker. Jeg setter utrolig stor pris på all støtte og hjelp i innspurten.

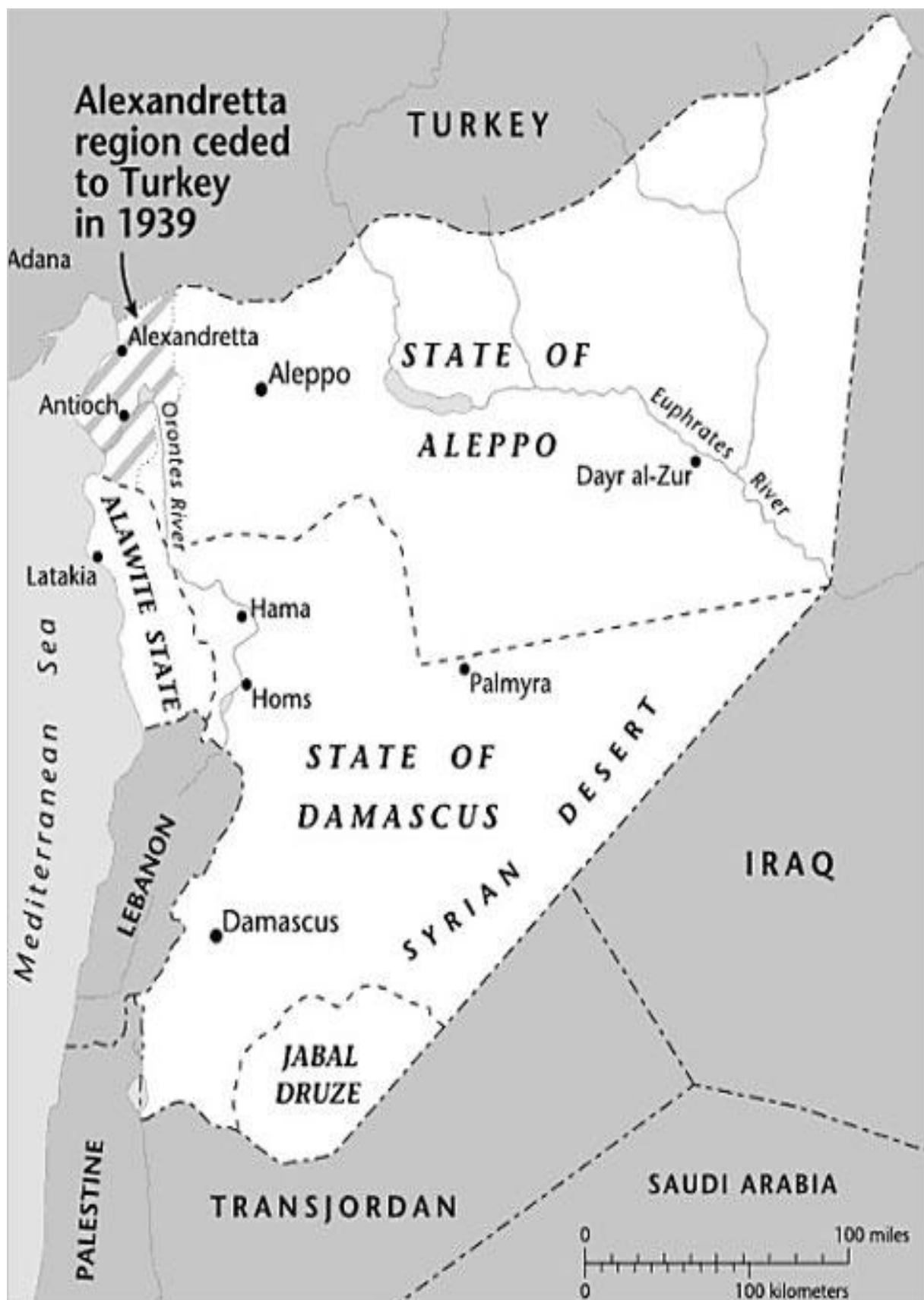
Sarpsborg, 3. mai 2012

Anne Mari Vigdal Elvestad

Innhold

1. Innledning	- 6 -
Franske utenrikspolitiske hensyn	- 7 -
Det osmanske rikets tilbakegang	- 8 -
Strategiske interesser i de syriske områdene	- 9 -
Teoretisk rammeverk	- 10 -
Kilder, litteratur og historiografisk plassering	- 12 -
Oppgavens struktur	- 15 -
2. Fransk-maronittiske forhold før første verdenskrig – en kort oversikt	- 18 -
Maronittene og den maronittiske kirke	- 18 -
De første fransk-maronittiske forhold	- 19 -
Syria og Libanon før første verdenskrig	- 21 -
Første verdenskrig, avtaler og avtalebrudd	- 24 -
Fredsoppgjøret – Frankrike versus kongen av Syria	- 25 -
3. Stor-Libanon – Maronittisk press eller fransk-britisk rivalisering?	- 26 -
Aktører og sentrale strømninger	- 27 -
Den første libanesiske delegasjon til fredsforhandlingene	- 29 -
Clemenceaus tilnærming til Faisal	- 32 -
Den andre libanesiske delegasjon til fredsforhandlingene	- 33 -
Stor-Libanon «reddet» av fransk regimeskifte	- 36 -
Den tredje libanesiske delegasjon til fredskonferansen	- 36 -
Frankrike blir tildelt mandatet over Syria og Libanon	- 37 -
Mandatsystemet og Folkeforbundets artikkel 22	- 38 -
Opprettelsen av Stor-Libanon	- 39 -
4. Republikken Libanon	- 42 -
Fransk minoritetspolitikk og syrisk føderasjon	- 43 -
Folketelling	- 45 -
Oppløsningen av administrasjonsrådet	- 46 -
Valg	- 50 -
Budsjettkutt og Gourauds avgang	- 51 -

General Maxime Weygand.....	- 53 -
<i>Cartel des Gauches</i> og Weygands tilbakekalling	- 54 -
General Maurice Sarrail og oppløsningen av representasjonsrådet	- 55 -
Sarrail og patriark Hoyek	- 57 -
Reformer.....	- 58 -
Det drusiske opprøret	- 60 -
Henry de Jouvenel og grensedebatten	- 62 -
Konstitusjonsforberedelser og republikken Libanon 24. mai 1926	- 63 -
Syrisk union versus maronittisk selvstendighet	- 66 -
5. På vei mot selvstendighet?	- 68 -
Valg av maronittisk patriark.....	- 70 -
Presidentkamp og sletting av grunnloven	- 71 -
Maronittisk rivalisering	- 75 -
Ny høykommissær – Grev Damien de Martel	- 76 -
Økonomisk nedgang og tobakksmonopolet	- 77 -
Fransk geopolitikk og maronittisk dilemma.....	- 79 -
Fransk-libanesisk traktat	- 80 -
6. Konklusjon.....	- 84 -
Frankrikes begrensede handlingsrom etter første verdenskrig.....	- 85 -
Stor-Libanon på forhandlingsbordet	- 86 -
Maronittisk territoriell triumf	- 87 -
Vekslende makt	- 88 -
Maronittiske marionetter?	- 89 -
BIBLIOGRAFI.....	- 91 -
I. Arkivmateriale:	- 91 -
II. Bøker:	- 91 -
III. Tidsskrift og internett	- 93 -

Kart hentet fra: New York Times. Tilgjengelig på:

<http://thelede.blogs.nytimes.com/2011/06/14/syrias-ruling-alawite-sect/> (Lastet ned: 23.4.12)

Kart hentet fra: Geographic Guide. Asia MapsTilgjengelig på:
<http://www.geographicguide.net/asia/lebanon.htm>. (Lastet ned: 03.4.12)

1. Innledning

Forut for første verdenskrig eksisterte ikke Libanon som egen stat. Libanonfjellene, som ble kjernen i den senere republikken Libanon, var en del av Stor-Syria, som ble underlagt Det osmanske riket i 1516. Stor-Syria omfattet deler av dagens Syria, Libanon, Israel og Jordan.¹ Området var delt i tre provinser; Aleppo, Beirut og Damaskus, i tillegg til det selvstendige distriktet Jerusalem.² Etterhvert som den osmanske sentralstyringen ble mer svekket utover 1800-tallet, ønsket befolkningen i de syriske områdene at Syria skulle bli selvstendig. Dette stod i tråd med den stadig voksende arabiske nasjonalismen. Den var bygget opp rundt et ønske om å bryte ut av det tyrkisk dominerte riket og danne en sekulær arabisk stat. Den arabiske nasjonalismen definerte arabere ut fra språk og kultur, ikke gjennom religion. Arabistene mente derfor at en samlet arabisk stat skulle inkludere både muslimer og kristne.³

Libanonfjellenes geografi og beliggenhet, i utkanten av Det osmanske riket, gjorde at de tidlig ble tilholdssted for etniske- og religiøse minoriteter.⁴ På begynnelsen av 1800-tallet fikk fjellene sin såkalte «kristne karakter», ved at innflyttere fra en katolsk gruppe, kalt maronitter, ble den største befolkningsgruppen i området. Til forskjell fra andre kristne sekter i Syria, hvor flesteparten bodde i byer, ble maronittene regnet som krigerske fjellbønder med sterke bånd til jorda. Disse egenskapene gjorde dem lite sårbare for angrep utenfra, noe som bidro til at de utviklet en særegen «vi-følelse» og ble en relativt sammensveiset etnisk gruppe. I tillegg bidro det forhold at fjellområdet lå forholdsvis langt fra rikets sentrum til at maronittene i liten grad følte presset fra sentralmyndigheten. De opplevde i stedet en relativt høy grad av autonomi. Den opplevde uavhengigheten, kombinert med den maronittiske partikularismen, gjorde at det på begynnelsen av 1800-tallet vokste fram en maronittisk identitet som senere har blitt omtalt som maronittisk eller libanesisk nasjonalisme.⁵

Etter første verdenskrig ønsket ikke maronittene å være en del av en arabisk stat. De ønsket opprettelsen av et selvstendig, kristent Libanon, under en stormakts beskyttende vinger.⁶ Maronittene hadde lenge ønsket tettere bånd til Frankrike. Gleden var derfor stor da den

¹ William L. Cleveland, *A History of the Modern Middle East* (Boulder, Colorado: Westview Press, 2004), 90.

² Dag Leraand i: *Store norske leksikon*, <http://snl.no/Syria/historie>, (Oppsøkt: 28.9.2010)

³ Nils A. Butenschøn, *Midtøsten: Imperiefall, statsutvikling, kriger* (Oslo: Universitetsforlaget, 2008), 63.

⁴ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 90.

⁵ Meir Zamir, *The Formation of Modern Lebanon* (London: Croom Helm, 1985), 5–7.

⁶ Ibid., 17.

europæiske stormakten sørget for å sikre seg mandatet over Syria og Libanon. Franske general Henri Gourauds inntog i Damaskus 8. august 1920 markerte at de syriske og libanesiske områdene var i franske hender.⁷

Selv om den amerikanske presidenten Woodrow Wilsons tanke hadde vært at stormaktene skulle hjelpe sine mandatområder på vei mot selvstendighet, og ikke mot en moderne form for kolonialisme, fikk franskmennene forholdsvis frie tøyler i Syria og Libanon. Det eneste kravet fra Folkeforbundet var at Frankrike måtte levere årlige rapporter som viste framgangen og utviklingen i området.⁸ Målet var likevel at mandatområdene, etter få år, skulle oppnå selvstendighet. De «få årene» skulle vise seg å bli ganske mange. Franskmennene satt med mandatet over det området som skulle bli dagens Libanon fram til 1943.⁹

Hvorfor varte mandatperioden så lenge og mye lenger enn den opprinnelige intensjonen? Ble maronittene redusert til passive brikker i et fransk geopolitisk spill, eller satt franskmennene med mindre reell makt enn tidligere antatt? I hvilken grad kan det være hensiktsmessig å snakke om en fransk-maronittisk vinn-vinn-situasjon?

Franske utenrikspolitiske hensyn

Frankrike entret første verdenskrig som et direkte resultat av den politiske «forståelsen» som var blitt inngått med Russland i 1891–93. Franskmennene regnet russerne som sin eneste mulige motvekt mot et stadig sterkere Tyskland. I tillegg hersket det en tanke i Frankrike om at landet på et eller annet tidspunkt ville bli nødt til å kjempe en krig mot tyskerne. Det var den eneste måten Frankrike tenkte seg at landet kunne vinne tilbake Alsace-Lorraine etter tapet i 1871.¹⁰ På denne tiden eksisterte det visstnok ingen klar strategi for utvikling av et fransk imperium, slik det gjorde i Storbritannia. Verdenskrigen handlet om nasjonal frihet, et «vinn eller forsvinn».¹¹ De som i det hele tatt tenkte tanken om et fransk verdensrike, så dette som en fordel i forbindelse med en eventuell framtidig krig, industriell mobilisering eller

⁷ Stephen Hemsley Longrigg, *Syria and Lebanon under French Mandate* (Beirut: Librairie du Liban, 1972), 99–104.

⁸ Henri de Wailly, *Liban, Syrie: Le Mandat 1919-1940* (Saint-Amand-Montrond: Perrin, 2010), 109.

⁹ Libanons uavhengighet tidfestes forskjellig: Store Norske leksikon trekker frem 1. januar 1944, datoen da Frankrike offisielt overførte makten til den libanesiske regjering, mens Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon oppgir 1946 som året da Libanon oppnådde full uavhengighet. Dette året trakk de siste franske troppene seg ut av landet. Jeg velger imidlertid å forholde meg til 22. november 1943. Denne datoen regnes som den libanesiske nasjonaldagen. Walid Khalidi, *Conflict and Violence in Lebanon* (Cambridge: Center for International Affairs Harvard University, 1979), 36.

¹⁰ J. Néré, *The Foreign Policy of France from 1914-1945* (London: Routledge & Kegan Paul, 1975), 1–3.

¹¹ Ibid., 3; Elizabeth Monroe, *The Mediterranean in Politics* (London: Oxford University Press, 1938), 71.

global konkurranse om strategiske ressurser.¹² For den franske statsministeren Georges Clemenceau var det kontrollen over Rhinland som framstod som avgjørende for den franske sikkerheten, særlig overfor Tyskland. Clemenceau var villig til å si fra seg alle krav utenfor Europa for å sikre seg dette området.¹³

Krefter i Det franske utenriksdepartementet var imidlertid uenige med statsministeren. 23. november 1915 hadde Storbritannia og Frankrike startet forhandlinger om hvordan Det osmanske riket skulle deles etter krigen. Den franske diplomaten François Georges-Picot fikk nærmest frie tøyler i utviklingen av en framtidig strategi for franske kolonier i Midtøsten. Picots far hadde vært en av grunnleggerne av *Comité de l'Afrique française* og medlem av *Comité de l'Asie française*. Begge pressgrupper arbeidet for økt fransk innflytelse i Afrika og Asia. På samme måte som den afrikanske komitéen banet vei for det som hadde blitt franske Marokko, ble den asiatiske komitéens kampsak et fransk Stor-Syria. Med Picot i spissen, skulle denne tanken bli retningsgivende for Frankrikes utenrikspolitikk under fredsoppgjørene.¹⁴

Det osmanske rikets tilbakegang

Det osmanske riket ble grunnlagt i 1280 og var på sitt mektigste under sultan Süleyman på midten av 1500-tallet. Da hadde osmanerne underlagt seg både Konstantinopel og Egypt, og riket omfattet Algerie i vest og Jemen i sør. Süleyman lyktes også delvis i sine ambisjoner om ekspansjon mot Europa. Han la under seg Hellas, Balkan og Ungarn, men ble stoppet da han stod på grensen til Wien i 1529.¹⁵

Under storhetstiden på 1500-tallet var Det osmanske riket klart overlegent Europa. Riket var selvforsynt og uten markerte rivaler. Utover 1700-tallet opplevde osmanerne imidlertid at Europa var på vei til å «ta dem igjen» og mot slutten av århundret sakket riket for alvor akterut.¹⁶ Årsakene var mange og komplekse, men en viktig faktor var at Det osmanske rikets tidligere styrke, dets utbredelse, var begynt å bli en ulempe. Imperiets størrelse gjorde det etter hvert vanskelig å administrere. I fjell-, ørken- og utkantområder opplevde osmanerne at det ble stadig vanskeligere å forsvare seg mot krefter både innad og utenfor rikets grenser.

¹² Martin Thomas, *The French Empire between the wars: Imperialism, politics and society* (Manchester: Manchester University Press, 2005), 17.

¹³ Christopher M. Andrew, «France, Britain, and the Peace Settlement: A Reconsideration», i *The Great Powers in the Middle East: 1919-1939*, red. Uriel Dann (New York: Holmes & Meier Publishers, 1988), 157–158.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Kjetil Selvik og Stig Stenslie, *Stabilitetens pris: Stat og politikk i Midtøsten* (Bergen: Fagbokforlaget, 2007), 29.

¹⁶ Albert Hourani, *De arabiske folks historie* (Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS, 2005), 292.

Rikets utbredelse ga utbrytere mulighet til å bygge opp en alternativ og konkurrerende politisk organisering i utkantstrøkene. Osmanernes tilbakegang ble synliggjort gjennom deres første militære nederlag mot Østerrike-Ungarn i 1690-årene.¹⁷ Kombinasjonen av mindre grad av kontroll innad i riket og økende trusler utenfra gjorde at osmanerne fikk behov for en administrativ reorganisering og styrking av forsvaret. Dette ble en av årsakene til at riket startet å ta opp lån hos europeiske kreditorer på midten av 1800-tallet. Første lån ble tatt opp i 1854. I løpet av de neste tjue årene vokste den osmanske utenlandsgjelden enormt, og i 1874 gikk 60 prosent av rikets utgifter til å betjene gjeldskrav fra utenlandske kreditorer. Den økonomiske byrden ble umulig å bære, og i 1876 maktet ikke osmanerne lenger å betale gjeldsutgiftene. Det osmanske riket var konkurs.¹⁸

Strategiske interesser i de syriske områdene

Den økonomiske krisen gjorde at europeiske kreditorer etterhvert gikk direkte inn i Det osmanske riket for å beskytte sine interesser. Storbritannia og Frankrike var blant landene som på den måten fikk økt innflytelse i området. Den stadig mer alvorlige økonomiske situasjonen resulterte i at økonomistyringen etter hvert havnet i europeiske hender. Dermed mistet osmanerne sin økonomiske uavhengighet.¹⁹ Den europeiske innflytelsen og investeringer i Det osmanske riket var direkte årsaker til at stormaktene gikk såpass hardt inn i kampen om de osmanske områdene etter første verdenskrig. De ønsket å beskytte og videreutvikle sine investeringer i det gamle storriket.

Frankrike var det landet som hadde gjort desidert størst investeringer i Det osmanske riket. Ved utbruddet av første verdenskrig kontrollerte landet the Imperial Ottoman Bank, administrerte store deler av statsgjelden og styrte tobakkshandelen. Fransk kapital hadde bidratt til utbygging av jernbane, veinett, gass og elektrisitet. I tillegg var silkeindustrien og den økende turismen hovedsakelig franskdrevet. Den franske skipsfartindustrien i området overgikk selv den britiske, og Frankrike var største importør av områdets råvarer. Fransk kultur ble spredt ved distribusjon av franske bøker, gjennom handelsvirksomhet og utbygging av franske utdanningsinstitusjoner. I 1914 skal så mange som 50 000 av 90 000 skolebarn ha vært elever på franskstøttede misjonsskoler. I tillegg ble hovedvekten av områdets sykehus, både for kristne og muslimer, finansiert gjennom fransk og katolsk veldedighet.²⁰

¹⁷ Selvik og Stenslie, *Stabilitetens pris: Stat og politikk i Midtøsten*, 29.

¹⁸ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 86–87.

¹⁹ Ibid., 87.

²⁰ Longrigg, *Syria and Lebanon under French Mandate*, 41–43.

En annen kulturell og politisk årsak hang sammen med det franske imperiet i Nordvest Afrika. Som ledende kolonimakt i dette området dominerte Frankrike et betydelig antall arabisktalende muslimer. De syriske områdene var et viktig arabisk og muslimsk senter, og franskmennene håpet å øke sin anseelse i Nordvest Afrika ved å kontrollere disse.²¹

I løpet av første verdenskrig vokste det fram en oppfatning om at innflytelse ved Middelhavet var av vital interesse for Frankrike. Særlig general Henri Gouraud understreket at kontroll med de syriske områdene var avgjørende for fransk utvikling og sikkerhet.²² En viktig årsak var at de syriske områdene var strategisk viktig for opprettholdelsen av fransk kontroll over besittelsene i Det fjerne østen. Havnene var utgangspunktet for båttrafikken, og de sivile flyplassene i ble brukt som mellomlandingsplass mellom Frankrike og franske Indokina.²³ En annen viktig årsak var at én av to rørforbindelser som fraktet olje fra Kirkuk i Irak til Middelhavet gikk gjennom Syria og Libanon. Frankrike eide nesten 24 prosent av Irak Petroleum Company og fikk selv cirka 35 prosent av sitt totale oljeforbruk dekket gjennom forsyningene fra Irak til Tripoli og Haifa. Under og etter første verdenskrig ble tilgangen til olje enda viktigere for å opprettholde de militære styrkene.²⁴

Betydningen av økt innflytelse ved Middelhavets bredd ble enda tydeligere som følge av den italienske politikken i området. Italia hadde deltatt på tysk side under deler av krigen, og Frankrike turte dermed ikke helt å stole på italienernes motiver. Tvilen ble underbygget ved at den katolske kirken i Roma åpent arbeidet for å øke sin innflytelse over katolikkene i Libanonfjellene.²⁵

Teoretisk rammeverk

Tradisjonelle studier av forhandlinger mellom asymmetriske aktører har ofte hevdet at den tilsynelatende sterkeste aktør er den som vil gå seirende ut av forhandlingene.²⁶ I praksis har det imidlertid vist seg at det motsatte kan være tilfellet. Det er ikke nødvendigvis slik at den aktøren som ved første øyekast er den sterkeste, også har det reelle overtaket og dermed til slutt vil vinne fram. Dette er hovedpåstanden i William Mark Habeebs *Power and Tactics in*

²¹ Albert Hourani, *Syria and Lebanon: A Political Essay* (London: Oxford University Press, 1946), 156.

²² Raghid El-Solh, *Lebanon and Arabism: National Identity and State Formation* (Oxford: Center for Lebanese Studies, 2004), 3.

²³ Fransk Indokina var dagens Vietnam, Laos og Kambodsja.

²⁴ Hourani, *Syria and Lebanon: A Political Essay*, 154–155.

²⁵ Raghid El-Solh, *Lebanon and Arabism: National Identity and State Formation*, 3.

²⁶ Med asymmetriske aktører menes aktører som har ulike evner og ressurser til sin rådighet. William Mark Habeeb, *Power and Tactics in International Negotiation: How Weak Nations Bargain with Strong Nations* (Baltimore: John Hopkins University Press, 1988), xi.

International Negotiation: How Weak Nations Bargain with Strong Nations.²⁷ Habeeb peker på at begrepet makt i forhandlingsprosesser må forstås på en annen måte enn i andre internasjonale samhandlingssituasjoner. Begrepet makt defineres som “the way in which actor A uses its resources in a process with actor B so as to bring about changes that cause preferred outcomes in its relationship with B”.²⁸ Makt avhenger altså av aktørens evne til å utnytte de ressursene vedkommende har til rådighet, ikke av ressursene i seg selv. På den måten kan aktører med tilsynelatende svakere ressurser komme seirende ut av forhandlinger eller påvirke situasjoner og resultater til sin fordel.

Habeebs teori bygger på maktbegrepet, kombinert med en tanke om at det svært sjeldent eksisterer likeverdige parter. I stedet er det hensiktsmessig å snakke om aktører med ulik maktbase. Det er dette som er utgangspunkt i denne oppgaven. Selv om det her ikke er snakk om forhandlingssituasjoner i tradisjonell forstand, behandler oppgaven forhold der maronittene i Libanon ønsket å oppnå territoriell beskyttelse, sikkerhet og etter hvert uavhengighet fra den franske mandatmakten. Frankrike og maronittene var i kontinuerlige forhandlinger for å fremme egne interesser gjennom samarbeid med den andre. Målet var å lykkes ved å spille kortene på en slik måte at den andre parten satt igjen med et inntrykk av at den ikke bare ville tjene på et samarbeid, men at en opprettholdelse av de fransk-maronittiske relasjonene strengt tatt ville være helt nødvendig.

Habeeb mener at aktørenes *maktbaser* må være hovedfokuset i analyser av forhandlingssituasjoner og deres utfall.²⁹ Han skiller mellom tre typer maktbaser: Total makt, saksmakt og taktikkraft.³⁰ Den totale makten inkluderer alle ressurser en aktør har til rådighet. Det kan være demografiske fordeler, naturressurser eller områder av geopolitisk betydning. Oftest regnes imidlertid økonomiske og militære ressurser som de viktigste typene av total makt. Med saksmakt mener Habeeb det handlingsrommet og de midler en aktør har til rådighet, innenfor den gjeldende kontekst. Den er altså avhengig av situasjon og sak. Her er det ikke bare de totale maktfaktorene som er viktige. Forhold som tilgang på alternative løsninger, følelsen av forpliktelse og avhengighet og kontroll på situasjonen er avgjørende. Taktikkraften defineres ikke bare på bakgrunn av sak og kontekst, men også ut fra aktørenes

²⁷ William Mark Habeeb, *Power and Tactics in International Negotiation: How Weak Nations Bargain with Strong Nations*.

²⁸ Ibid., 15.

²⁹ Ibid., 10.

³⁰ Begrepene er oversatt til norsk fra engelske: «Aggregate Structural Power», Issue-Specific Structural Power» og «Behavioral Power». Ibid., 17–25.

personlige evner til å utnytte situasjonen, med de ressursene de har til sin fordel. Her kan bruk av «gulrot og pisk» være med på å påvirke utfallet.³¹

Det faktum at Frankrike gjentatte ganger ga etter for maronittisk press og innfridde deres ønsker, kan være eksempel på at det ikke alltid er den tilsynelatende sterkeste aktøren som sitter med størst makt. Gjennom analysen av det fransk-maronittiske forholdet vil jeg vise at de libanesiske maronittene fikk en langt sterkere makt enn det som kan forventes av den svakeste aktøren.

Kilder, litteratur og historiografisk plassering

Denne oppgaven er basert på et kvalitativt historisk arbeid som hovedsakelig bygger på franske primærkilder og eksisterende litteratur. I løpet av tre besøk til *Archives du Ministère des Affaires Etrangères*, de franske utenriksarkivene i Nantes og Paris, har jeg drevet et omfattende kildesøk. Jeg har i hovedsak konsentrert meg om den franske høykommissæren i Beirut og hans korrespondanser med maronitter i Libanon og diplomatiet i Paris. Det har også vært av interesse å lese private og offentlige notater. Her har materiale fra den maronittiske patriarken og franske diplomater som Robert de Caix, Maxime Weygand og Henri Gouraud vært av stor interesse. Materialet er imidlertid utømmelig, og grunnet oppgavens omfang har jeg på et tidspunkt måttet sette strek. Det er årsaken til at jeg ikke har besøkt *Foreign Office* sine arkiver i London, eller *Archives Départementales de la Corrèze, Fonds Henry de Jouvenel*. Disse skal inneholde materiale som kunne ha vært nyttige for meg, men ikke av uunnværlig art. Ettersom jeg ikke leser arabisk har jeg heller ikke besøkt arkiver i Libanon. Jeg tror imidlertid ikke det ville utgjort noen stor forskjell for oppgaven, da det aller meste av periodens diplomatiske materiale ligger i Frankrike. I tillegg har Lyne Lohéacs *Daoud Ammoun et la Création d l'État Libanais* gjort enkelte arabiske kilder tilgjengelige for meg.³² Den franske doktoren i historie har samlet dokumenter fra familien Ammouns private arkiver. På den måten har hun offentliggjort tidligere ukjente sider ved den libanesiske statens utvikling.

Også flere franskspråklige bøker har gjengitt primærkilder i sin helhet. Philippe Gourauds *Le Général Henri Gouraud au Liban et en Syrie 1919-1923* og Gérard D. Khourys *Une Tutelle*

³¹ Ibid.

³² Lyne Lohéac, *Daoud Ammoun et la création de l'État libanais* (Paris: Klincksieck, 1978).

Coloniale: Le Mandat Français en Syrie et au Liban – Écrits politiques de Robert de Caix har bidratt med nyttig materiale.³³

Blant den franskspråklige litteraturen har spesielt Den syriske sentralkomiteéns (CSS) tidsskrift, *La Correspondance d'Orient*, vært en viktig kilde. Tidsskriftet behandlet fransk politikk i koloniene og mandatområdene og kom ut en til to ganger i måneden mellom 1908 og 1945 (med unntak av årene mellom 1941 og 1945). Det ligger på det franske nasjonalbibliotekets nettsider.³⁴ Jeg har forholdt meg til tekster av typen ledere og kronikker. Selv om redaktørene George Samné og Chekri Ghanem hadde sentrale stillinger i CSS, mener jeg at de klarte å framstille situasjonen i Syria og Libanon på en forholdsvis upartisk måte. Tidsskriftet har også vært nyttig fordi det har gjengitt relevante taler, lover og forordninger i sin helhet.

Det er skrevet mange bøker om Frankrikes utenrikspolitikk og om Libanon. Det kan dermed virke vanskelig å skulle orientere seg i litteraturhavet. Det er imidlertid påfallende at mens den franske påvirkningen på Libanon står relativt sentralt i bøker som omhandler Libanon under mandatet, er denne delen betydelig mye mindre i bøker som omhandler fransk utenrikspolitikk i samme periode. Hos forfattere som J. Néré i *The Foreign Policy of France from 1914 to 194*, Uriel Dann i *The Great Powers in the Middle East 1919-1939* og Martin Thomas' *The French empire between the wars: Imperialism, politics and society* handler den utenrikspolitiske delen i mye større grad om Europa og Nord-Afrika enn om Midtøsten.³⁵

En annen ting som har vært påfallende er at den største andelen bøker som omhandler Libanon og forholdet mellom Frankrike og Syria og Libanon er av relativ gammel art. Da Fawwas Traboulsi ga ut *A History of Modern Lebanon* i 2007, ble det på baksiden av boken opplyst om at dette var den første boken på over 40 år som tok for seg Libanons historie.³⁶ I mitt søk etter litteratur har jeg riktignok funnet noen bøker som motbeviser denne påstanden, men det er likevel få slike bøker utgitt etter 1970. De fleste som er gitt ut på 1970-tallet og senere tar for seg den libanesiske borgerkrigen og har derfor ikke vært til nytte for denne oppgaven.

³³ Philippe Gouraud, *Le Général Henri Gouraud au LIBAN et en SYRIE 1919-1923* (Paris: Editions L'Harmattan, 1993); Gérard D. Khoury, *Une Tutelle Coloniale: Le Mandat Français en Syrie et au Liban. Écrits politiques de Robert de Caix* (Paris: Belin, 2006).

³⁴ Correspondance d'Orient: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/cb32748631j/date>. (Lastet ned: 29.3.2012)

³⁵ J. Néré, *The Foreign Policy of France from 1914-1945*; Uriel Dann, *The Great Powers in the Middle East 1919-1939* (New York: Holmes & Meier Publishers, 1988); Martin Thomas, *The French Empire between the wars: Imperialism, politics and society*.

³⁶ Fawwaz Traboulsi, *A History of Modern Lebanon* (London: Pluto Press, 2007).

Historiker og kristen libanesiser, Albert Hourani, har skrevet flere gode bøker som jeg har hatt bruk for i mitt arbeid. I *De arabiske folks historie*, har Hourani tatt for seg Midtøstens historie fra 600 til rundt 1970.³⁷ Boken har bidratt til å danne et kontekstuell bakteppe og sette hendelser i Libanon inn i en større sammenheng. I *Syria and Lebanon: A Political Essay*, har Hourani gått mer spesifikt inn på Syria og Libanons utvikling.³⁸ Der har han også inkludert interessante primærkorrespondanser i et omfattende vedlegg.

Litteratur som behandler maronittenes historie er mer begrenset. Jeg har funnet få bøker som omhandler maronittene spesielt, men de få jeg har funnet er til gjengjeld meget gode. I boken *Maronites in History*, tar historiker Matti Moosa for seg maronittenes historie fra rundt 600 til midten av 1980-tallet.³⁹ Fokuset ligger på den maronittiske kirkens opprinnelse, dens særegenhet og båndene til paven i Roma. Boka tar i mindre grad for seg de maronittiske båndene til Frankrike. Her har jeg imidlertid funnet en annen bok av libanesiseren Nasri Salhab, *La France et les Maronites*, hvor Salhab skildrer hvordan de maronittiske båndene til Frankrike ble gradvis tettere fra midten av 1200-tallet.⁴⁰

Historikeren som har vært av størst nytte for denne oppgaven er den israelske professoren Meir Zamir. Han har skrevet tre bøker om Libanons utvikling fra 1918–1946. To av dem har vært av stor betydning for meg: *The Formation of Modern Lebanon* og *Lebanon's Quest – The Road to Statehood 1926–1939*.⁴¹ Her går Zamir nøyere inn på den sekteriske konflikten i Libanon, og hvordan den ble påvirket fra Frankrike og Syria. Hovedfokuset ligger naturligvis på forholdet mellom kristne og muslimer. Det var først underveis i arbeidet med oppgaven at jeg ble oppmerksom på Zamirs bøker. Det var dermed uten kjennskap til hans arbeid at jeg reiste til de franske utenriksarkivene, og innhentet kildegrunnlaget for oppgaven. Mens Zamirs arbeid omhandler alle sider ved det libanesiske samfunnet, konsentrerer denne oppgaven seg om fransk-maronittiske forhold. I tillegg bidrar min bruk av maktteori til å belyse temaet på en ny måte. Zamirs bøker har imidlertid vært til stor nytte når det gjelder den historiske konteksten. Jeg har ikke lyktes i å finne andre historiske verk med et like bredt kildegrunnlag.

Jeg kjenner verken til bøker, doktoravhandlinger eller masteroppgaver som eksplisitt behandler de fransk-maronittiske relasjonene på norsk. Det er altså her denne oppgaven kommer inn. Det eksisterer heller ingen forskning som kombinerer slike empiriske studier

³⁷ Albert Hourani, *De arabiske folks historie*.

³⁸ Hourani, *Syria and Lebanon: A Political Essay*.

³⁹ Matti Moosa, *The Maronites in History* (New York: Syracuse University Press, 1986).

⁴⁰ Nasri Salhab, *La France et les Maronites* (Beirut: Dar el-Machreq Editeurs, 1997).

⁴¹ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*; Meir Zamir, *Lebanon's Quest: The Road to Statehood 1926-1939* (London: Tauris, 1997).

som mine med Habeebs maktteori. Jeg mener at dette er en fruktbar og spennende vinkling som kan bidra til å belyse prosesser mellom asymmetriske aktører og hvilke følger det kan få i stor-politikken.

Oppgavens struktur

Denne oppgaven behandler forholdet mellom Frankrike og maronitter i Libanon fra slutten av første verdenskrig og frem til den fransk-libanesiske traktaten i 1936. Målet er å undersøke hvordan og hvorfor den politiske og konstitusjonelle utviklingen i Libanon ble som den ble. Sentralt i analysen står forhandlingene mellom franskmennene og maronittene, der maronittene i flere tilfeller vant fram med sine ønsker og krav, ofte på bekostning av områdets muslimske befolkning, men i visse tilfeller også på bekostning av franske interesser.

I kapittel to redegjør jeg for den lange tradisjonen bak de fransk-maronittiske relasjonene, og hvordan disse utviklet seg fra 700-tallet og fram til i dag. Jeg viser deretter til den franske strategien ut fra økonomiske interesser. Med det vil jeg skape en forståelse av hvorfor Frankrike valgte å alliere seg nettopp med denne lille gruppen etter første verdenskrig.

Kapittel tre tar for seg krigsoppgjøret og prosessen som ledet fram mot avgjørelsen om at de syriske og libanesiske områdene skulle bli fransk mandat. Hovedfokus er på hvordan Henri Gouraud og den maronittiske kirken bidro til opprettelsen av det «kristne» Stor-Libanon i 1920.⁴² Særlig interessant er det å se hvordan maronittene klarte å innlemme fruktbare områder og havner i den nye storstaten. Dette var en svært omdiskutert avgjørelse, da store deler av områdene var befolket av et muslimsk flertall som ønsket å være del av det arabiske Syria.

Fjerde kapittel omhandler perioden fra 1920 til dannelsen av republikken Libanon i 1926. Samfunnet var preget av kristen-muslimsk rivalisering, særlig grunnet uenighetene rundt innlemmelsen av store muslimske områder i det som skulle være en kristen stat. Til tross for at den muslimske uviljen mot Libanon økte i takt med den muslimske befolkningsveksten, fikk likevel ikke de arabiske nasjonalistene oppfylt sitt ønske om å bli skilt ut av Stor-Libanon

⁴²Begrepet «Stor-Libanon» viser til at maronittene i 1920 hadde fått oppfylt sitt ønske om å innlemme områder de mente var blitt tatt fra dem i 1864. Dette begrepet brukes i de franske primær og sekundærkildene for å omtale perioden fra opprettelsen 1. september 1920, til dannelsen av den libanesiske republikken i 1926. Jeg har derfor valgt å bruke «Stor-Libanon» om Libanon mellom 1920 og 1926 og «Libanon» eller «republikken Libanon» om perioden etter 1926. Elias Gannage, *L'Imposition des Tabacs au Liban* (Paris: Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence - R.Pichon et R.Durand-Auzias, 1956), 83; Pierre Hobeika, *S.E. Emile Eddé: Président de la République Libanaise* (Beirut: Imprimerie Catholique, 1939), 44.

og lagt til, (eller slik de så det, gitt tilbake til) Syria, hvor de følte seg hjemme. Da republikken Libanon ble dannet i 1926, var grensene uforandret fra 1920.

Femte og siste analysekapittel strekker seg fra 1930 til 1937. Situasjonen i Libanon var fortsatt preget av religiøse motsetninger, men også i maronittiske kretser vokste det fram en økende rivalisering. Disse kommer stadig sterkere til uttrykk i forbindelse med patriarkvalg, folketelling, presidentvalg og krav om en fransk-libanesisk traktat.

Kapittel seks avrunder oppgaven med en drøftende konklusjon basert på arbeidets hovedspørsmål. Der knytter jeg funnene i oppgaven opp mot omtalte teori.

2. Fransk-maronittiske forhold før første verdenskrig – en kort oversikt

*Nous sommes persuadés que cette nation, que nous trouvons établie sous le nom de saint Maron est une partie de la nation française.*⁴³

- Ludvig 9, 24.5.1250

Da Det osmanske riket skulle deles etter første verdenskrig insisterte Frankrike på å bli libanesisk mandatmakt. Sammen med de katolskkristne maronittene, arbeidet Frankrike for at Libanon skulle bli en egen stat, uavhengig av de syriske områdene. Dette førte franskmennene ut i en kamp mellom libanesiske maronitter som ønsket et selvstendig Libanon, og arabiske nasjonalister som ønsket en samlet, arabisk stat. Hvilke historiske forhold lå til grunn for de franske og maronittiske kravene om at Syria og Libanon skulle bli fransk mandatområde etter første verdenskrig?

Maronittene og den maronittiske kirke

Maronittene er en kristen kirkegruppe som hovedsakelig befinner seg i dagens Libanon. Deres opprinnelse føres helt tilbake til Maron som levde i Apamea, Syria, på slutten av 300-tallet.⁴⁴ I dagens litteratur omtales Maron både som munk, prest og helgen, og han var trolig svært berømt i sin samtid, med et betydelig antall disipler.⁴⁵ Det var disiplene som skal ha lagt grunnlaget for byggingen av den første maronittiske kirken og deretter et kloster til ære for helgenen.⁴⁶ Klosteret Saint-Maron var i full aktivitet allerede på begynnelsen av 500-tallet.⁴⁷ Det er klosterets navn, oppkalt etter Maron, som har gitt navn til maronittene. Bygningen ble sannsynligvis lagt i ruin på første halvdel av 900-tallet.⁴⁸

På 600-tallet valgte en av Saint-Marons disipler, Jean Maron, å forlate Apamea til fordel for Libanonfjellene. Der håpet han at maronittene skulle få mulighet til å praktisere sin religion i

⁴³ Oversettelse: Vi er overbevist om at denne nasjonen, som vi finner etablert under Saint Marons navn, er en del av den franske nasjonen. Franske kong Ludvig 9. i brev til den maronittiske patriarken 24.5.1250. Nasri Salhab, *La France et les Maronites*, 33.

⁴⁴ Man går utfra at Maron døde i år 410. Pierre Dib, *Mélanges et Documents I: Histoire de l'Eglise Maronite* (Beirut: La Sagesse, Archevêché maronite de Beyrouth, 1962), 4.

⁴⁵ Ibid., 3.

⁴⁶ Kamal Salibi, *A House of many Mansions: The History of Lebanon Reconsidered* (London: I.B.Tauris & Co Ltd, 1989), 87.

⁴⁷ Pierre Dib, *Mélanges et Documents I: Histoire de l'Eglise Maronite*, 5.

⁴⁸ Ibid., 9.

fred og ro. I Libanonfjellene møtte maronittene et hedensk folk. De skal ha vært etterkommere av enten hebreerne eller fønikerne, og de vendte seg mot maronittenes katolske tro. Sammen la de grunnlaget for det maronittiske folk.⁴⁹

Maronittenes forholdsvis isolerte tilholdssted bidro til at maronittene nøt godt av en reell autonomi ovenfor områdets muslimske autoriteter.⁵⁰ Selvstendigheten var med på å bidra til at maronittene tidlig utviklet en sterk følelse av fellesskap. Fellesskapsfølelsen ble trolig ytterligere forsterket av maronittenes kamp mot deler av den katolske kirken. Den maronittiske kirke ble etablert som et *syrisk-monoteletistisksamfunn* i 680. Med monoteletistisk menes at maronittene tror Kristus hadde både én guddommelig og én menneskelig natur, men kun én vilje. Dette skiller seg fra den tradisjonelle katolisismen som mener at Kristus har to naturer og to viljer. Uenigheten bidro til at den katolske kirken erklærte monoteletismen som kjettersk i 680.⁵¹

Gruppesolidaritet og isolasjon bidro til at maronittene tidlig ble definert som et eget folk, eller en stamme med en spesiell kirke, og ikke kun som et religiøst trossamfunn. Det har blitt hevdet at disse to faktorene bidro til at maronittene utviklet en sterk «vi-tanke» også omtalt som en gryende nasjonalfølelse. Som kristne i et muslimsk rike, søkte maronittene kontakt med trosvenner i andre deler av verden. Til tross for uenigheter om Kristus' natur, kom gruppen tidlig i kontakt med kristne i Europa.⁵²

De første fransk-maronittiske forholdene

Allerede på slutten av 700-tallet, var det kontakt mellom Frankerrikets konge, Karl den store og lederen av Abbasidedynastiet, kalifen Haroud al-Rachid.⁵³ I 797 ankom en utsending fra den franske kongen, bestående av to frankere og en jøde, kalifen i Bagdad. Det hadde lenge vært et problem at kristne og jødiske pilegrimer på vei til Palestina ble overfalt, pint og drept av lokale bander. Karl den store ønsket derfor å få til en beskyttelsesavtale med al-Rachid. Kalifen skal på dette tidspunktet ha sett nytten av å ha et godt forhold til den franske kongen, da de to lederne hadde flere felles fiender. Al-Rachid skal av denne grunn ha lovet beskyttelse

⁴⁹ George Samné, *La Syrie* (Paris: Éditions Bossard, 1921), 292.

⁵⁰ Pierre Dib, *Mélanges et Documents I: Histoire de l'Eglise Maronite*, 66.

⁵¹ Kamal Salibi, *A House of many Mansions: The History of Lebanon Reconsidered*, 87.

⁵² Ibid., 41–42.

⁵³ Abbasidedynastiet vokste fram på midten av 700-tallet. Perioden var preget av kalifer som gjorde krav på universell autoritet. Under perioden som omhandles var Bagdad dynastiets hovedstad. Albert Hourani, *De arabiske folks historie*, 539.

til kristne i området.⁵⁴

Forholdet mellom maronittene og europeiske kristne ble ytterligere forbedret i 1099. Da ankom det første korstoget som var på vei til Jerusalem, Tripoli. Korsfarerne stoppet der for å feire påske. I Tripoli ble franske deltakerne ønsket velkommen av maronitter som kom ned fra fjellene for å tilby hjelp og råd til sine trosbrødre fra vest. Maronittene hjalp korsfarerne å finne de enkleste og tryggeste veiene til Jerusalem. Da korstoget ankom Jerusalem juli samme år, sendte den maronittiske patriarken, Joseph al-Gergesî, personlige gratulasjoner til paven i Roma.⁵⁵ Dette representerer den aller første kontakt mellom den maronittiske kirke og det romerske pavedømmet.⁵⁶

Det er imidlertid år 1250 som regnes som startpunktet for de fransk-maronittiske forholdene.⁵⁷ 24. mai 1250, under det sjuende korstoget, ankom 25 000 maronitter Akko i dagens Israel. Disse ønsket å knytte vennskapelige bånd til den franske kongen. Dette gikk ikke ubemerket hen hos franske kong Ludvig 9, som sendte et skriftlig takkebrev til den maronittiske patriarken. Kongen skrev at maronittene var regnet som en del av den franske nasjonen og at de derfor skulle nyte godt av en spesiell form for beskyttelse. Maronittene regnet dette som en skreven forsvarspakt mellom dem og Frankrike.⁵⁸

Under første halvdel av 1500-tallet startet Frankrikes kong Frans 1 bevisst å utvikle landets forhold til Det osmanske rikets øverste leder, sultan Suleyman 1.⁵⁹ Bakgrunnen var at Frans 1 for alvor hadde startet å merke konkurransen fra den tysk-romerske keiseren Karl 5. Den franske kongen var ute etter en alliert i kampen mot sin europeiske rival. Det var først fire år etter at Frans 1 hadde gått bort at den første offisielle fransk-osmanske avtalen ble gjort. I den første *kapitulasjonen* erklærte sultanen at franske innbyggere i Det osmanske riket stod fritt til å praktisere sin egen religion. Avtalen sørget for at Frankrike kunne gripe inn som talsmann og beskytter av katolske interesser i Det osmanske riket. Dette gjaldt også for ikke franske

⁵⁴ Nasri Salhab, *La France et les Maronites*, 29–30.

⁵⁵ Patriarken er øverste leder av den maronittiske kirke. Patriark al-Gergesî holdt til i Antioch ved Oronteselven. Pierre Dib, *Mélanges et Documents I: Histoire de l'Eglise Maronite*, 79.

⁵⁶ Kamal Salibi, *A House of many Mansions: The History of Lebanon Reconsidered*, 92–93.

⁵⁷ Nasri Salhab, *La France et les Maronites*, 9.

⁵⁸ Ibid., 33–34.

⁵⁹ Hourani, *Syria and Lebanon: A Political Essay*, 147.

katolikker.⁶⁰

Utover 1600-tallet ble kapitulasjonene fornyet flere ganger og omfanget av den franske beskyttelsen av katolisismen i Osmannerriket økte stadig. Løftet om fransk beskyttelse ble bekreftet på nytt i et brev datert 28. april 1649. Her lovet Ludvig 14. beskyttelse til den maronittiske nasjon, den eneste romersk-katolske blant Orientens kristne.⁶¹ Ved fornyelsen i 1673 ble avtalen utvidet til å gjelde alle medlemmer av den latinske kirke.⁶²

Fremdeles syntes det ikke å ha eksistert noen politiske ambisjoner bak den franske tronens avgjørelse om å erklære seg som beskytter av det maronittiske samfunn. Det er først fra 1800-tallet at forholdet mellom Frankrike og maronitter i Libanon ble definert på bakgrunn av politiske interesser.⁶³

Syria og Libanon før første verdenskrig

I løpet av 1800-tallet ble flere europeiske stormakter interessert i de syriske og libanesiske områdene, og den økende konkurransen mellom Frankrike og Storbritannia skulle vise seg virkelig å komme til uttrykk ved Middelhavets bredd. Storbritannia hadde ambisjoner om politisk ekspansjon i Midtøsten og var på jakt etter lokale allierte. I motsetning til Frankrike og deres historiske bånd til maronittene, eksisterte det ingen liknende tradisjoner mellom britene og noen av områdets religiøse grupper. Dermed fantes det ingen tydelig eller naturlig gruppe for britene å alliere seg med i de syriske områdene. Dessuten var flere minoritetsgrupper allerede under en stormakts beskyttende vinger. Maronittene var tilknyttet Frankrike, Russland talte de gresk-ortodokses sak og muslimene var fremdeles under beskyttelse av sultanen i Det osmanske riket.⁶⁴ Druserne stod derimot uten noen sterk makt i ryggen.⁶⁵ I motsetning til de andre religionssamfunnene hadde druserne ingen naturlig tilknytning til Europa. Storbritannia valgte derfor å tilnærme seg nettopp disse. Ved å erklære

⁶⁰ Kapitulasjonene var navnet på individuelle avtaler mellom Det osmanske riket og fremmede makter. Avtalene skulle sikre en stats medlemmer særretter på en annen stats områder. *Store norske leksikon*: <http://snl.no/kapitulasjon/traktat>. (Oppsøkt 17.4.2012)

⁶¹ Nasri Salhab, *La France et les Maronites*, 219–220.

⁶² Hourani, *Syria and Lebanon: A Political Essay*, 147. Den latinske kirke er den største kirken innenfor den romersk-katolske kirke. Den blir kalt så fordi den tradisjonelt bruke latin som sitt gudstjenestespråk. I dag er betegnelsen mindre brukt, men den benyttes fortsatt for å skille mellom den romersk-katolske kirken og østlige katolske kirker med egen liturgi og liturgisk språk. *Store norske leksikon*: http://snl.no/latinske_kirke. (Oppsøkt: 17.4.2012)

⁶³ Nasri Salhab, *La France et les Maronites*, 17.

⁶⁴ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 90.

⁶⁵ Druserne er et religionssamfunn i Midtøsten, av islamsk opprinnelse. Deres lære er kun kjent for de innvidde, selv ikke alle druserne selv kjenner fullt ut alle dens sider. Druserne avviser sharia og Islams fem søyler, og tror på sjelevandring. *Store norske leksikon*: <http://snl.no/druserne>. (Oppsøkt: 17.4.2012)

seg selv beskytter av det drusiske samfunn, håpet Storbritannia å ekspandere og øke sin innflytelse i Midtøsten.⁶⁶

Siden andre halvdel av 1500-tallet hadde drusere og maronitter i Libanonfjellene levd fredfullt side om side, i såkalte blandingsområder. Det var først under egypteren Muhammed Alis militærkampanje i 1831, rettet mot Det osmanske riket, at dette forholdet ble satt på prøve.⁶⁷ Egypt ønsket herredømme over Syria og gikk derfor til krig mot det riket det selv var en del av. Krigen brakte Storbritannia og Frankrike på banen. Grunnen var enkel: Begge stormaktene ønsket seg makt og posisjon i Midtøsten. Franskmennene var på tyrkernes side, britene støttet Egypt. For osmanerne var dette en drømmesituasjon. De håpet at stormaktene selv ville utkonkurrere hverandre.⁶⁸

Egypterne klarte likevel å få kontroll over Syria, en seier som ble svært kostbar, både i pris og i soldatliv. Så dyrt skulle denne seieren koste, at Egypt valgte å bevæpne maronittene for å overvinne både osmanere og drusere. I 1839 ble 16 000 skytevåpen gitt til maronittene, som skulle ta opp kampen med sine gamle naboer. Resultat ble svært dødelig. I 1860 skulle maronittene få betale dyrt for sine kamphandlinger.⁶⁹

I desember 1842 var forholdet mellom drusere og maronitter blitt så dårlig at det ble vedtatt å dele Libanonfjellene i to: En maronittisk del i nord og en drusisk del i sør. Disse områdene var imidlertid langt fra homogene, noe som skulle vise seg å skape enda større problemer. Hvilke ledere skulle minoritetene forholde seg til? De styrende i det området de var bosatt i eller til sine trosfeller i motsatt område? I stor kontrast til den opprinnelige tanken om at delingen av Libanonfjellene skulle bidra til økt stabilitet, førte delingen snarere til å sette de to religionssamfunnene enda sterkere opp mot hverandre. Harmonien i et område hvor drusere og maronitter hadde levd side om side i flere århundrer ble dermed ødelagt.⁷⁰

Til tross for at områdedelingen hadde skjerpet motsetningene mellom maronitter og drusere, bidro den til å styrke maronittenes selvtillit. De befant seg i en posisjon der de stod enda friere i forhold til de osmanske styresmaktene. Maronittene utnyttet sin utvidede selvstendighet ved å øke handelsaktiviteten med europeiske land og opprette utdanningsinstitusjoner etter vestlig

⁶⁶ Denise Ammoun, *Histoire du Liban Contemporain: 1860-1943* (Paris: Librairie Arthème Fayard, 1997), 57.

⁶⁷ Nasri Salhab, *La France et les Maronites*, 173.

⁶⁸ Ibid., 142.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Denise Ammoun, *Histoire du Liban Contemporain: 1860-1943*, 57.

modell. Dette skulle også vise seg å skape problemer. De kristne bodde fortsatt i et muslimsk rike, og den maronittiske vestvendte politikken provoserte mange muslimer. En videre forverring av motsetningene mellom maronitter og drusere gjorde at det i 1860 brøt ut borgerkrig i de libanesiske områdene.⁷¹

Hendelsen som fikk begeret til å renne over fant sted 15. august 1859. Denne dagen spilte to små gutter, én druser og én maronitt, ball i «blandingsbyen» Beit-Mery. En krangel på barns vis blandet inn foreldre, som igjen blandet inn de to religionssamfunnene. To uker etter angrep flere hundre drusere landsbyen Beit-Mery. Resultatet ble ni maronittiske og tjue drusiske ofre. I første omgang var antall drusiske døde høyere enn antall maronittiske. Dette var imidlertid bare starten på det som skulle komme.⁷² I løpet av noen få uker, i april 1860, ble mer enn 60 små landsbyer satt i brann. Denne gangen opererte druserne voldelig og effektivt. Tusener av maronitter ble drept og så mange som 100 000 ble drevet på flukt. Mange henvendte seg til osmanske autoriteter for hjelp. De støttet imidlertid druserne og var ikke interessert i å hjelpe maronitter selv om også de bodde på osmansk jord. Osmanerne håpet at en krig mellom drusere og maronitter endelig ville få slutt på det maronittiske selvstyret i Libanonfjellene og støttet derfor den drusiske massakren av maronittene.⁷³

I Frankrike fikk massakren stor oppmerksomhet, særlig i den katolske kirken. Napoleon III ble, under sterkt press fra katolske kretser, tvunget til å gripe inn for å redde Orientens kristne.⁷⁴ Dette var første gang stormakten grep politisk og militært inn for å hjelpe sine maronittiske venner.⁷⁵ Selv om krigen var avsluttet før Napoleons ankomst, insisterte Frankrike på at det måtte gjennomføres store reformer i området. Et nytt system ble innført i 1861. Libanonfjellene ble en liten, offisielt selvstendig, politisk enhet. Selvstendigheten ble erklært under internasjonal garanti, og området skulle ha en kristen leder og et valgt råd.⁷⁶ Rådet skulle bestå av fire maronitter, tre drusere, to gresk-ortodokse, en gresk-katolsk, en sunnimuslim og en sjiamuslim.⁷⁷

Selv om maronittene var tilfredse med stormaktenes garanti for maronittisk selvstendighet,

⁷¹ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 90.

⁷² Nasri Salhab, *La France et les Maronites*, 161.

⁷³ Ibid., 163.

⁷⁴ Malcolm Yapp, *The Making of the Modern Middle East 1792-1923* (New York: Longman Inc., 1987), 136.

⁷⁵ For en utfyllende oversikt over massakrens årsaker og hendelsesforløp, se Nasri Salhab, *La France et les Maronites*, 129–193.

⁷⁶ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 91.

⁷⁷ Malcolm Yapp, *The Making of the Modern Middle East 1792-1923*, 137.

var det andre forhold ved deres nye enhet de ikke godtok. Spesielt grensene var gjenstand for maronittisk misnøye. Den nye organiseringen inkluderte ikke kystbyene Beirut, Tripoli eller Saida. Heller ikke den fruktbare Bekaadalen ble inkludert. Av et totalt areal på 3800 km², var kun 500 km² dyrkbar jord. Ved ikke å få kontroll over viktige kystbyer og fruktbare landområder mente maronittene at Libanonfjellene var blitt redusert til et fattig fjellandskap.⁷⁸ At maronittene mente de var blitt fratatt vitale områder skulle vise seg å bli en kontinuerlig kampsak i framtiden.

Første verdenskrig, avtaler og avtalebrudd

Da første verdenskrig brøt ut i 1914, sto Storbritannia, Frankrike og Russland på den ene siden og Tyskland og Østerrike-Ungarn på den andre. Fra november sluttet osmanerne seg til det som skulle vise seg å bli tapernes side i den verdensomspennende konflikten. Dette bidro direkte til Det osmanske rikets oppløsning ved freden i 1918.⁷⁹ Delingen av storriket etter krigen var nøye diskutert og planlagt, allerede før freden var et faktum. Dette betydde likevel ikke at det skulle skje uten konflikter, da flere motstridende avtaler var blitt inngått under krigens gang.

Storbritannia fulgte med bekymring osmanernes beslutning om å delta på fiendens side. Med særlig uro så de at sin posisjon i India kunne være truet av muslimenes krigsdeltakelse. Derfor så britene etter allierte som kunne svekke Det osmanske riket innenfra. Sharif Hussein ibn Ali, emiren av Mekka, ble mannen som skulle lede det arabiske opprøret mot egne styresmakter. For Hussein lå personlige ambisjoner og ønsket om dannelsen av en arabisk storstat bak avgjørelsen om å inngå en slik avtale med britene. Som betaling for sin krigsdeltakelse, krevde emiren britisk støtte til dannelsen av en selvstendig, arabisk stat etter krigen. Disse forhandlingene ble gjennomført ved den berømte McMahon-Hussein korrespondansen. Korrespondansen bestod av ti brev mellom emiren og den britiske høykommissjonæren i Egypt, Sir Henry McMahon, fra 1915 til 1916.⁸⁰ Brevenes innhold og mening har vært mye omdiskutert, da begge aktører, og særlig McMahon, uttalte seg særdeles vagt. Hovedspørsmålene ble hva slags uavhengig stat britene forpliktet seg til å støtte og hvilke områder den nye staten skulle omfatte. Fra emirens synspunkt var det den arabiske halvøy og den fruktbare halvmåne det hele dreide seg om.⁸¹ Dette skulle imidlertid bli problematisk, da

⁷⁸ Abdallah Sfer Pacha, *Le Mandat Français et les Traditions Françaises en Syrie et au Liban* (Paris: Librairie Plon, 1922), 17–18.

⁷⁹ Butenschøn, *Midtøsten: Imperiefall, statsutvikling, kriger*, 73.

⁸⁰ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 157–158.

⁸¹ Butenschøn, *Midtøsten: Imperiefall, statsutvikling, kriger*, 77.

britene og franskmennene også i 1916 inngikk en avtale som omhandlet deler av samme område. Sykes-Picot-avtalen trakk opp hovedlinjene for en oppdeling av den østlige delen av Det osmanske riket. Frankrike krevde at hele Syria skulle underlegges fransk herredømme. Det var denne avtalen som skulle bli retningsgivende for den nye politiske organiseringen etter krigen.⁸²

Fredsoppgjøret – Frankrike versus kongen av Syria

I november 1918 var første verdenskrig over, og i januar 1919 møttes representanter fra 27 land i Paris for å utforme en fredsavtale. Forhandlingene som tok for seg Midtøsten tok lenger tid enn forhandlingene om Europa. Den siste signaturen ble gitt av den osmanske regjeringen 10. august 1920.⁸³

Mens Europa-toppene var samlet i Versailles, startet Husseins sønn, Faisal, utformingen av en arabisk regjering i Damaskus. Dette var et naturlig skritt i henhold til avtalen med britene fra 1915. Da representanter fra hele Syria møttes i den syriske kongressen i mars 1920, ble Syria erklært uavhengig, og Faisal ble utropt til konge. For mange betegnet dette gjenopprettelsen av en arabisk stat. Frankrike så imidlertid på hendelsene i Syria som et brudd på deres avtale med britene. Franskmennene fikk det til slutt som de ville. Britene måtte trekke tilbake støtten og løftene som de hadde gitt til Hussein og Faisal om opprettelsen av en arabisk stat i de syriske områdene.⁸⁴

25. april 1920, i San Remo, Italia, ble det bestemt at Folkeforbundet skulle tildele Frankrike mandatet over Syria. I maronittiske kretser ble nyheten ønsket velkommen, mens den i Damaskus ble tatt imot med frykt og sinne. 21. juli sendte Frankrike tropper mot syriske mål. Resultatet ble at Faisal måtte trekke seg ut av Damaskus, etter å ha lidd et militært nederlag. Få dager senere forlot han landet. General Gouraud ankom Damaskus 8. august 1920. Syria og Libanon var i franske hender.⁸⁵

⁸² Ibid., 83–84.

⁸³ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 164.

⁸⁴ Ibid., 166–167.

⁸⁵ Longrigg, *Syria and Lebanon under French Mandate*, 99–104.

3. Stor-Libanon – Maronittisk press eller fransk-britisk rivalisering?

*Lorsque j'ai débarqué, il y a huit mois, je connaissais depuis longtemps l'attachement traditionnel du Liban à la France. De notre côte nous pouvons dire, nous Français, que nous avons payé la dette que nous avons fait contracter votre antique attachement.*⁸⁶

- Henri Gouraud, 3.8.1920

Selv om retningslinjene for delingen av Det osmanske riket offisielt ble satt under San Remo konferansen 25. april 1920, hadde Frankrike og Storbritannia i realiteten avgjort Det osmanske rikets skjebne mens krigen pågikk.⁸⁷ De to stormaktenes Sykes-Picot-avtale fra 1916 hadde bestemt at Storbritannia skulle tildeles dagens Irak, Jordan og etter hvert Palestina, mens de syriske og libanesiske områdene skulle underlegges franskmennene.⁸⁸ Områdene i Sykes-Picot-avtalen var imidlertid i konflikt med den andre avtalen britene hadde inngått. Under McMahon-Hussein korrespondansen fra 1915, hadde britene sikret seg arabisk støtte i verdenskrigen. I vage ordelag hadde de lovet sharifen av Mekka et arabisk kongedømme med utgangspunkt i Damaskus. Denne korrespondansen omhandlet samme område som det som senere ble forbeholdt Frankrike.⁸⁹

Til syvende og sist var det punktene i Sykes-Picot-avtalen som ble fulgt. Uenigheter mellom stormaktene og fortsettende krigføring i Tyrkia bidro imidlertid til å forsinke fredsprosessen. Frankrikes mandat over Syria og Libanon ble ikke bekreftet av Folkeforbundet før 24. juli 1922.⁹⁰ Det trådte ikke offisielt i kraft før Tyrkias rettigheter i området ble gjort avkall på 24. juli året etter, da Lausannetraktaten ble underskrevet.⁹¹ Som følge av forsinkelser i fredsprosessen, fikk franskmennene mer eller mindre frie tøyler i de syriske områdene. De innførte et direkte fransk styre under general Henri Gouraud. I august delte Gouraud områdene i seks regioner: Damaskus, Aleppo, Alexandretta, Latakia, Jabal Druze og

⁸⁶ Oversettelse: Da jeg gikk i land for åtte måneder siden, hadde jeg lenge kjent til den tradisjonelle libanesiske tilknytning til Frankrike. Fra vår side kan vi franskmenn si at vi har betalt tilbake gjelden vi har pådratt oss ved deres antikke [i betydningen har røtter langt tilbake i tid] trofasthet. *La Correspondance d'Orient*, heretter CO, 'Discours du Général Gouraud à Zahlé, 15-30. November 1920, ss. 308-310. Tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5807342g/f20.image>. (Lastet ned: 21.4.2012)

⁸⁷ Jean Pichon, *Le partage du Proche-Orient* (Paris, 1938), 206–207.

⁸⁸ Ibid., 99, 110.

⁸⁹ Ibid., 77–80.

⁹⁰ Longrigg, *Syria and Lebanon under French Mandate*, 376–380.

⁹¹ Ibid., 109.

Libanon.⁹² Maronittene i Libanonfjellene ønsket imidlertid ikke å være en del av Syria. De ønsket et selvstendig, kristent og stort Libanon under fransk beskyttelse. Dette var kravene som ble presentert av tre maronittiske delegasjoner under fredskonferansene i Paris.⁹³ Resultatet ble opprettelsen av Stor-Libanon 1. september 1920.⁹⁴

Hvilke krav ble presentert for fredskonferansen og hvilke ble vedtatt? Var opprettelsen av Stor-Libanon et resultat av reell maronittisk påvirkning eller av fransk-britisk rivalisering og geopolitikk?

Aktører og sentrale strømninger

Det gikk nesten fire år fra fredserklæringen i 1918 til formaliseringen av det franske mandatet i 1922. Underveis hadde flere politiske og religiøse grupper for alvor startet arbeidet for å få sin del av den osmanske ”kaka”. Emir Faisal hadde stått på britenes side under krigen. Som leder av det arabiske opprøret mot osmanerne hadde hans far blitt lovet et arabisk kongedømme ved krigens slutt. Selv om ordlyden i McMahon-Hussein-korrespondansen fra 1915–1916 var særdeles vag og tvetydig, bidro den til å komplisere fredsoppgjøret. Faisal hadde store deler av muslimene i de syriske områdene bak seg, i sitt krav om herredømme over det han ønsket skulle bli den arabiske stor-staten Syria.⁹⁵ Med sitt ønske om at Libanon skulle ta del i Stor-Syria representerte han den viktigste av de muslimske strømningene som tok for seg Libanons framtid.⁹⁶

Allerede før de britiske og franske styrkene okkuperte Damaskus 1. oktober 1918, var en arabisk regjering etablert i byen.⁹⁷ I slutten av november gikk emiren ombord i et britisk krigsskip. Skipet var på vei til Paris der han skulle tale arabernes sak under fredskonferansen.⁹⁸

Det var ikke bare stormaktene og Faisal som hadde klare ønsker for hvordan Osmannerriket skulle deles. I juni 1917 hadde kristne emigranter fra de syriske og libanesiske områdene, bosatt i Frankrike, dannet *Comité Central Syrien (CCS)*. Komitéen kjempet for opprettelsen av en syrisk føderasjon under fransk mandat, med et selvstendig Libanon. De to viktigste

⁹² Butenschön, *Midtøsten: Imperiefall, statsutvikling, kriger*, 157.

⁹³ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 7.

⁹⁴ Lohéac, *Daoud Ammoun et la création de l'État libanais*, 90.

⁹⁵ Longrigg, *Syria and Lebanon under French Mandate*, 84.

⁹⁶ Fadia Kiwan, «La Perception du Grand-Liban chez les maronites dans la période du mandat», i *Lebanon: A History of Conflict and Consensus*, red. Nadim Shehadi og Dana Haffar Mills (London: I.B.Tauris & Co Ltd, 1988), 126.

⁹⁷ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 50.

⁹⁸ *Ibid.*, 51–52.

talsmennene for denne andre strømmingen var Chékri Ghanem og George Samné, redaktørene av det syriske tidsskriftet *La Correspondance d'Orient*.⁹⁹ Deres tanker var trolig farget av at de var bosatt i Frankrike. Både den franske stat og flere private franske selskaper hadde investert betydelige summer i områdene, særlig i Libanon.¹⁰⁰ Det eksisterte dermed, også i det franske næringsliv, et ønske om kontroll i Midtøsten. CCS nøt godt av pengestøtte fra franske selskaper og finanspersoner. Også Quai d'Orsay, det franske utenriksdepartementet, så nytten av å samarbeide med den nyopprettede komiteen, spesielt under fredskonferansene. Svært nyttig var det også at sentralkomiteen bidro til å skape en uvilje mot Faisal og hans arabiske nasjonalistbevegelse. For Frankrike var det avgjørende å ha pressen og folket i ryggen i kravet om herredømme i Midtøsten.¹⁰¹

Siden borgerkrigens slutt i 1861, var Libanonfjellene blitt styrt av et lokalt administrasjonsråd. Rådet var sekulært, men basert på områdets sekteriske inndeling.¹⁰² Sammen med den maronittiske kirken var administrasjonsrådet ledende innenfor den såkalte *libanesiske nasjonalbevegelsen*.¹⁰³ Det representerte dermed en tredje strømning, den viktigste blant områdets kristne: Rådet ønsket et uavhengig Libanon innenfor sine historiske og naturlige grenser, under fransk beskyttelse.¹⁰⁴ Med historiske og naturlige grenser viste maronittene til området som var underlagt deres kontroll før stormaktene grep inn etter borgerkrigen i 1860–1861. I 1864 hadde stormaktene anerkjent et autonomt, kristent regime i Libanonfjellene. I praksis førte det til at maronittene ikke lenger disponerte de viktige havnebyene Beirut, Tripoli, Saida og Tyr, og den fruktbare Bekaadalen. Maronittene regnet tilgang til havner og jordbruksområder som avgjørende for en libanesisk stats uavhengighet.¹⁰⁵

Etter første verdenskrig stod innlemming av disse områdene i sentrum av det som ble beskrevet som den maronittiske nasjonalismen. Maronittene fulgte nøye utviklingen i de syriske områdene. De ønsket ikke at det osmanske styret skulle erstattes av Faisal og hans arabiske kongedømme. Maronittene overså det faktum at de ønskede områdene var befolket av en stor andel muslimer, som ikke ønsket å ta del i noen kristen stat. Da den maronittiske

⁹⁹ Fadia Kiwan, «La Perception du Grand-Liban chez les maronites dans la période du mandat», 126.

¹⁰⁰ For en redegjørelse av franske investeringer i Libanon, se kapittel 2.

¹⁰¹ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 48–49.

¹⁰² Ibid., 11.

¹⁰³ Ibid., 4.

¹⁰⁴ Fadia Kiwan, «La Perception du Grand-Liban chez les maronites dans la période du mandat», 126.

¹⁰⁵ Longrigg, *Syria and Lebanon under French Mandate*, 22.

patriarken, Elias Pierre Hoyek, spurte den franske regjeringen om råd var svaret enkelt: «Nous venons», vi kommer.¹⁰⁶

Den første libanesiske delegasjon til fredsforhandlingene

I månedsskiftet november-desember 1918, foretok den franske diplomaten i Beirut, Georges Picot, en rundreise nord i de syriske områdene. I følge Picot kunne stemningen i den kristne delen av befolkningen oppsummeres i to punkter: Ønsket om dannelse av et Stor-Libanon med franske bånd, og frykten for at Frankrike skulle trekke seg ut av området og overlate Syria og Libanon til britene eller Faisal.¹⁰⁷ Dette var bakgrunnen for maronittenes beslutning om å sende en egen delegasjon til fredskonferansen. 8. desember utnevnte administrasjonsrådet syv medlemmer som skulle søke om å få tale den maronittiske nasjonalbevegelsens sak i Paris. Delegasjonen ble ledet av maronitten Daoud Ammoun. Dens mål og krav samsvarte med det inntrykket Picot hadde fått av den kristne befolkningen under rundreisen. Den mente at innlemmelse av havnebyene og Bekaadalen var den eneste måten å sikre maronittenes livsvilkår og krevde derfor en utvidelse av grensene. Deretter ønsket den en bekreftelse på den nye statens autonomi og rett til en nasjonal administrasjon og et rettsvesen. Det tredje kravet handlet om støtte til innføring av en folkevalgt, lovgivende forsamling, der de ulike sekteriske gruppene skulle tildeles seter proporsjonalt i henhold til antall medlemmer. Fjerde og siste punkt fremmet et ønske om fransk støtte til gjennomføringen av de tre første punktene, og den franske regjeringens garanti for libanesisk uavhengighet.¹⁰⁸

For franskmennene kom nasjonalbevegelsens ønske om å sende en delegasjon til Paris på et beleilig tidspunkt. I følge Picot var den franske innflytelsen i området mer beskjedent enn noen gang.¹⁰⁹ Han håpet at et slikt krav fra befolkningen ville bidra til å styrke Frankrikes sak i sitt mål om å bli syrisk og libanesisk mandatmakt. Dette var et syn han delte med den franske utenriksministeren, Stephen Pichon. Pichon var også positiv til å få en libanesisk delegasjon på konferansen og ba Picot om å sørge for å sikre delegasjonen økonomisk. I et brev til det franske utenriksdepartementet datert 20. desember, skrev Picot at han hadde gitt delegasjonen

¹⁰⁶ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 51.

¹⁰⁷ Archives des Affaires Étrangères, heretter AE, Paris, Série E - Syrie et Liban, vol. 5, nr. 644, 3.12.1918.

¹⁰⁸ Selv om det ble utnevnt syv medlemmer var det kun fem som dro til Paris. De andre medlemmene var: Maronitten Emile Eddé, den gresk-ortodokse katolikken Abdullah Khuri-Saadeh, druseren Najib Abd al-Malek og sunnimuslimske Abd al-Halim Hajjar. AE, Paris, vol 6, "Le Conseil Administratif du Mont-Liban dans sa séance du 8 décembre 1918".

¹⁰⁹ AE, Paris, vol 6, nr 680, 10.12.1918.

pengestøtte til et månedslangt opphold.¹¹⁰ Pichon ønsket imidlertid ikke at det skulle komme frem at Frankrike hadde spilt en såpass sentral rolle i forberedelsene. Derfor rådet han delegasjonen til å ta kontakt med CCS, fremfor den franske regjeringen, ved ankomsten i Paris.¹¹¹

Reisen og oppholdet i Frankrike skulle vise seg å vare lenger enn håpet og antatt. 26. desember stanset det egyptiske havnepolitiet delegasjonen i Port Said. På ordre fra britene ble libaneseerne nektet å gå om bord i skipet som skulle ta dem til Marseille. Den offisielle begrunnelsen var at delegasjonen hadde ulovlige reisedokumenter, utstedt av Picot, som ikke hadde slik myndighet.¹¹² Delegasjonen ble oppholdt i tre uker. Da fredskonferansen åpnet 18. januar, var den fortsatt i Egypt. Selv om britene hevdet at de hadde juridisk grunnlag for å nekte libaneseerne å reise, handlet det nok mer om at britene ville unngå et pro-fransk innslag under fredskonferansen. Selv om stormaktene var blitt enige om delingen av Midtøsten, hadde britene trolig noen betenkeligheter som gjorde at de ikke ønsket et «fritt fram» for franskmennene i Syria og Libanon. Dette underbygges av det faktum at britene sørget for å gi Faisal et offisielt sete under konferansen. De ønsket at han selv skulle presentere sine krav.¹¹³ Hendelsen var således et ledd i tidens fransk-britiske rivalisering.

Da den første libanesiske delegasjonen ankom Paris 25. januar 1919, ble den møtt av medlemmer fra CCS. Selv om Pichon ikke ville gi inntrykk av at delegasjonen nøt godt av direkte støtte fra den franske regjeringen, ser det ikke ut til å ha forhindret samtaler og møter mellom libaneseerne og regjeringsrepresentanter. Delegasjonsmedlemmer skal ha møtt både utenriksminister Pichon og presidenten for det franske senatets utenrikskommisjon, Justin de Selves. 1. februar møtte delegasjonen og CCS-leder, Chekri Ganem den franske presidenten, Raymond Poincaré.¹¹⁴

Ganem samlet og koordinerte gruppene som ønsket et fransk mandat over Syria. Hans innflytelse var trolig hovedgrunnen til at den libanesiske delegasjonens program skiftet retning da den kom til Paris. I en tale, offentliggjort i *Le Temps* 29. januar, understreket delegasjonspresident, Daoud Ammoun, at en framtidige libanesisk stat ville ha behov for

¹¹⁰ AE, Paris vol 6, nr 739, Picot til Utenriksdepartementet, 20. 12.1918.

¹¹¹ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 52.

¹¹² Reisedokumenter er oversatt fra det franske *laissez-passers*, som var den franske betegnelsen på tidens pass. AE, Paris, vol 6, Port Said 26.12.1918.

¹¹³ CO, Société des Nations et l'Orient', 15. februar 1919, ss. 99-101. Tilgjengelig på <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k58036606.image> (Lastet ned 20.4.2011)

¹¹⁴ CO, 'La Délégation du Mont-Liban à Paris', 15. februar 1919, ss. 118-19. Tilgjengelig på <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k58036606.image> (Lastet ned 20.4.2011)

stormaktsstøtte. I følge Ammoun kom Libanon til å mangle «teknikere med kunnskap om det moderne liv og den vestlige sivilisasjon.»¹¹⁵ Frankrike ble trukket frem som en naturlig støttespiller, ettersom landet «gjennom alle tider har forsvart, støttet, guidet, instruert og reddet oss».¹¹⁶ I denne talen var det opprinnelige prinsippet om uavhengighet blitt kraftig nedtonet. I stedet stilte Ammoun seg positiv til å bli en autonom del av et mulig Stor-Syria, under fransk beskyttelse. Han mente det ville gagne befolkningen økonomisk og sikkerhetsmessig. Ved å redusere fokuset på uavhengighet og godta å bli en mindre del av en større syrisk føderasjon, ville den libanesiske delegasjonens program samsvare bedre med CCSs interesser. Dette bekreftet Ammoun tydelig da han uttalte: «Vi er fullt enige i den syriske sentralkomiteens program.»¹¹⁷ Historiker Meir Zamir hevder at forandringen kom som et resultat av fransk press på administrasjonsrådets president Habib al-Saad. Picot skal ha vært bekymret for uavhengighetsformuleringen i resolusjonen. Den kunne virke mot sin hensikt. Den kunne bli tolket som om libaneserne ikke ønsket et fransk mandat. Den franske oversettelsen ble derfor endret i forhold til den opprinnelige arabiske teksten, og det var den franske oversettelsen som ble sendt til Quai-d'Orsay. I følge Zamir forstod delegasjonen at den ville bli bedre tjent med å stille seg bak CCSs program allerede da den kom til Paris, fordi den da ville få sterkere gjennomslagskraft foran konferansen.¹¹⁸

15. februar 1919 presenterte Daoud Ammoun delegasjonens ønsker for fredskonferansen. Hovedpoenget var en utvidelse av den fremtidige statens grenser.¹¹⁹ Talen ble etterfulgt av et tilleggsdokument datert 8. mars. Dokumentet beskrev ønskede grenser for den libanesiske storstaten. Byene Tripoli, Beirut og Saida, skulle sammen med Akkar-, Baalbek-, Hasbaya- og Rachaya-distriktene i øst, innlemmes i den fremtidige staten. De nye grensene ble betegnet som naturlige. Det nye Libanon ville med denne tilføyelsen strekke seg fra elven Nahr-al-el-Kebir i nord til elven Nahr-el-Kasayeh i sør, og fra Middelhavet i vest, til Anti-Libanonfjellene i øst. De nevnte distriktene lå med dette innenfor de ny-tegnede grensene. Dokumentets avslutning la ikke skjul på de kristne libanesernes hensikter:

Man ser av dette at det er ikke av erobringsslyst, eller stormannsgalskap at Libanon krever sine tidligere grenser, men av en grunn som dominerer alle andre betraktninger om livets rett. Uten

¹¹⁵ Daoud Ammoun i *Le Temps*, 29.4.1919, gjengitt i: CO, 'Déclarations de Daoud bey Ammoun', ss. 119-121, 15.2.1919. Tilgjengelig på <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k58036606.image> (Lastet ned: 20.4.2011)

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 52–53.

¹¹⁹ Lohéac, *Daoud Ammoun et la création de l'État libanais*, 74.

disse grensene forblir verket fra 1861 uferdig, og Libanons uavhengighet vil bli en grusom ironi.¹²⁰

Clemenceaus tilnærming til Faisal

Mens den libanesiske delegasjonen var i Paris for å fremme sin sak, skjedde det en endring i det franske synet på de libanesiske områdene. Bakgrunnen var den politiske utviklingen i Europa. For Frankrike var det avgjørende å ha et godt forhold til Storbritannia. Først da kunne de føle seg sikre på at Tyskland ikke fikk mulighet til å vokse, verken geografisk, militært eller økonomisk. Britisk støtte var regnet som så nødvendig at den franske statsministeren Georges Clemenceau var villig til å inngå kompromisser i Midtøsten for å få støtte i andre, viktigere saker. Picot var en av de første til å se hvor viktig Faisal var for den muslimske befolkningen og hvor sterk deres påvirkningskraft kunne bli. For å redusere den muslimske opposisjonen mot Frankrike, startet franskmennene å dele ut stillinger, økonomiske påskjønnelser og løfter om selvstyre til enkelte minoritetsgrupper. De forsøkte også å undertrykke den muslimske opposisjonen ved sterk sensur av muslimsk presse og arrestasjoner av anti-franske muslimske ledere. Franskmennene benyttet seg også av Faisals opphold i Paris. De strakk seg så langt at de 13. april 1919 inngikk en hemmelig avtale med emiren: Et autonomt Libanon skulle bli en del av en syrisk storstat under Faisals styre. Staten skulle underlegges et fransk mandat.¹²¹ For Clemenceau var nok selve Syria av annenrangs interesse. Tilnærmingen til Faisal var et resultat av overordnede geopolitiske strategier og et ønske om å vinne britenes gunst.

Flere forhold skapte problemer for fredskonferansen. Fransk-britiske motsetninger, den amerikanske misnøyen med delingsavtalene fra 1915–1917, i tillegg til sprikende ønsker og krav fra muslimer og kristne i det gamle osmanske riket, gjorde det vanskelig for konferansen å komme til enighet om hvordan det tidligere storriket skulle deles. Det var spesielt vanskelig å fatte vedtak vedrørende de syriske områdene. Til slutt besluttet den amerikanske presidenten, Woodrow Wilson, at det var best å høre hva den lokale befolkningen selv mente. En internasjonal kommisjon bestående av britiske, franske og amerikanske diplomater skulle reise til Midtøsten for å utarbeide en rapport basert på folkets ønsker. Britene og franskmennene endte imidlertid opp med å boikotte kommisjonen og det var derfor kun to amerikanere, Charles Crane og Henry King, som kom til Midtøsten i juni 1919.¹²² *King-*

¹²⁰ AE, Paris, vol. 10, Daoud Ammoun, 8.4.1919.

¹²¹ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 55–61.

¹²² Harry N. Howard, *An American Inquiry in the Middle East: The King-Crane Commission* (Beirut, 1963), 31–36.

Crane-kommisjonen kom som bestilt av Faisal. Emiren var sikker på at resultatet av undersøkelsene ville tale til hans og hans ønskede Stor-Syrias fordel. Ikke overraskende svarte hele 80 prosent av de spurte at de ønsket dannelsen av et samlet Syria. På spørsmål om å bli underlagt et mandat, svarte 60 prosent at de ønsket at dette eventuelt skulle bli Amerika. Kun 14 prosent svarte at de ønsket et fransk mandat.¹²³

Clemenceaus tiltak for å øke den franske anseelsen blant muslimene og deretter tilnærmingen til Faisal, ble ikke godt mottatt av maronittene. De fryktet å bli underlagt emiren og hans syriske stor-stat. Følgene ble utbrudd av anti-franske demonstrasjoner ledet av administrasjonsrådet og av den maronittiske kirken. Situasjonen ble så alvorlig at administrasjonsrådet 20. mai erklærte Libanon selvstendig og annullerte resolusjonen det hadde lagt fram i Paris. I stedet fremmet det krav om fullstendig politisk og administrativ uavhengighet for Libanon innenfor de opprinnelige geografiske og «historiske grenser»¹²⁴. Det tidligere ønsket om fransk mandat ble ikke nevnt.¹²⁵

På denne tiden mottok den maronittiske patriarken Elias Hoyek flere henvendelser med ønsker om at han selv skulle reise til Paris og framstille sine krav for fredskonferansen. Urolighetene og usikkerheten rundt utfallet av kommisjonenes arbeid, kombinert med faren for å bli betegnet som passiv og tiltaksløs, spilte sannsynligvis inn på patriarkens avgjørelse om å tale maronittenes sak. 16. juni 1919 ga administrasjonsrådet ham fullmakt til å representere det libanesiske folk på fredskonferansen.¹²⁶

Den andre libanesiske delegasjon til fredsforhandlingene

Den andre libanesiske delegasjonen forlot Beirut 15. juli 1919.¹²⁷ I motsetning til den første delegasjonen, som kun bestod av sekulære ledere, var denne satt sammen av en rekke biskoper. Alle, med unntak av den gresk-katolske erkebiskopen av Zahlé, var maronitter.¹²⁸ Selv om gruppen omtalte seg selv om talerør for det «libanesiske folk», er det mer nærliggende å si at det denne gangen var patriarkens ønsker som skulle presenteres for fredskonferansen. Det er likevel tydelig at mange var positive til hans oppdrag. Til applausen

¹²³ Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 78.

¹²⁴ Med henvisningen til de «historiske grensene», mente maronittene de områdene som ikke hadde blitt inkludert etter borgerkrigen i 1861: Beirut, Tripoli, Saida, Tyr og Bekaadalen.

¹²⁵ AE, Paris, vol. 13: "Situation politique de 19 au 26 mai 1919", 3. juni 1919, Habib-al-Saad til kommandant Sechet 22. mai og revidert resolusjon, 20.5.1919.

¹²⁶ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 70.

¹²⁷ Pichon, *Le partage du Proche-Orient*, 181.

¹²⁸ Biskopene var Khoury, Moubarak og Feghah. CO, 'Le Patriarche Maronite en France', 15. september 1919, ss. 125-128. Tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k58036747.image> (Lastet ned 20.4.2011)

fra 50 000 tilreisende, og til smellene fra 10 kanonskudd, ble Hoyek båret til kaien. Der ble han tatt imot av representanter fra høykommissariatet, på vegne av den franske regjering. Før han gikk ombord skal patriarken, tydelig rørt, ha takket de oppmøtte for tilliten.¹²⁹

22. august ankom Elias Hoyek Paris. I følge *La Correspondance d'Orient* ba patriarken om å få presisere sitt oppdrag for tidsskriftet: «Det er veldig enkelt, for våre ønsker kan uttrykkes med svært få ord: Uavhengighet for et Libanon gjenopprettet i tråd med sine naturlige grenser, med hjelp og samarbeid fra Frankrike som alltid har vært vår venn.»¹³⁰

Patriarken måtte vente to måneder før han 25. oktober 1919 fikk presentere kravet for fredskonferansen. Da stilte han fire krav: Konferansens godkjenning av den selverklærte uavhengigheten fra 20. mai, Libanons gjenopprettelse innenfor sine historiske og naturlige grenser, krigserstatning fra Tyskland og Tyrkia og ønsket om et fransk mandat. Ved første øyekast kan kravet om uavhengighet og ønsket om å bli fransk mandat virke motstridende og vanskelig å forene. Det ble imidlertid gjort klart at uavhengighetskravet stammet fra frykten for å bli innlemmet i en syrisk storstat, og at en slik mandatordning ikke skulle være et hinder for libanesisk suverenitet, men heller fungere som en støtteordning. Begrunnelsene var mange, både historiske, politiske, kulturelle og rettslige. Flere steder ble det stilt retoriske spørsmål som sannsynligvis skulle spille på de alliertes samvittighet og ønsker om å vise krefter: «Skal de allierte, som Libanon har lidd så mye for, gjøre mindre for dette landet enn det Tyrkia selv gjorde?»¹³¹ «Er det ikke en grunnleggende rettferdighet å respektere Libanons fullstendige uavhengighet vis-à-vis Syria, da ingenting forener disse landene, verken fortiden, framtidige ønsker eller intellektuell- og politisk utvikling?»¹³² «Kan de allierte gjøre mindre i dag enn det Europa gjorde i 1860?»¹³³ Mot slutten av notatet skrev Hoyek at «libaneserne er dypt overbevist om at det frie, sjenerøse Frankrike ikke bare vet å respektere deres uavhengighet, men også å bekrefte, garantere og forsvare denne.»¹³⁴ At patriarken understreket behovet for internasjonal garanti og forsvar for en libanesisk stat,

¹²⁹ *La Correspondance d'Orient* var CCSs offisielle tidsskrift. *CO*, 'Le depart du Patriarche Maronite pour la France', 15. september 1919, ss. 135-136. Tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k58036747.image> (Lastet ned 20.4.2011)

¹³⁰ Elias Pierre Hoyek gjengitt i: *CO*, 'Déclarations du Patriarche Maronite', 15. september 1919, ss. 128-130. Tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k58036747.image> (Lastet ned 20.4.2011)

¹³¹ *AE*, vol. 266, Elias Pierre Hoyek i: "Les Revendications du Liban. Mémoire de la délégation libanaise à la Conférence de la Paix", Paris, 25.11.1919.

¹³² *Ibid.*

¹³³ *Ibid.*

¹³⁴ *Ibid.*

betydde trolig at ønsket om å bli fransk mandat handlet mer om å få beskyttelse mot Faisal, enn om en inderlig vilje til å underlegges fransk overmakt.

Det kan virke som om Hoyeks innsats var verdt strevet. I et dokument til patriarken, datert 22. oktober, skrev Clemenceau at Frankrike ønsket å opprettholde det gode forholdet fra flere århundrer tilbake. Franskmennene skulle søke løsninger som samsvarte med libanesernes ønsker. Dokumentet inneholdt opprinnelig løfter om tildeling av størst mulig selvstyre og fransk beskyttelse.¹³⁵ Disse formuleringene ble imidlertid redigert bort før den endelige versjonen ble sendt 10. november. Der ble tildeling av størst mulig selvstyre erstattet av opprettholdelse av en selvstendig regjering og en uavhengig, nasjonal status. Fransk “beskyttelse” var byttet ut med støtte og hjelp. Redigeringen gjorde ordlyden litt vagere, men den var trolig fortsatt tilfredsstillende for patriarken og hans tilhengere. Clemenceau unngikk å kommentere ønskene om «gjenoppretting av gamle grenser», som i realiteten betydde en geografisk utvidelse. I stedet skrev han at staten skulle sikres tilgang til sentrale jordbruksområder og havet, da dette var avgjørende for vekst og velstand. Dokumentet var mest sannsynlig det første som offentlig bekreftet Frankrikes løfter om opprettelsen av en framtidig libanesisk stat.¹³⁶

Til tross for at Clemenceau gikk offentlig ut med støtte til dannelsen av en libanesisk stat, er det i dag grunn til å stille spørsmålstegn ved hvor dypt disse løftene egentlig stakk. Et brev fra den franske statsministeren til Picot, den franske høykommissæren i Beirut, underbygger tvilen. I brevet informerte Clemenceau om at de britiske styrkene skulle trekke seg ut av de syriske områdene og at franske styrker skulle overta. Statsministeren opplyste også om at general Henri Gouraud var utnevnt som ny høykommissær. Høykommissæren hadde ansvar for gjennomføringen av den franske regjeringens politikk i området. Hans ankomst til Beirut var forventet 20. november. Viktigere var det at Clemenceau presiserte at Frankrike aldri hadde tatt til orde for en deling av de syriske områdene.¹³⁷ At brevet var datert samme dag som statsministerens bekreftelse til Hoyek gjør det sannsynlig at det ble skrevet med tanke om å unngå eventuelle muslimske protester. Innholdet samsvarte ikke med løftet til den maronittiske patriarken, det var derimot et klart motsetningsforhold mellom de to forpliktelsene. Det er vanskelig å si hvilken av dem som stakk dypest på dette tidspunktet.

¹³⁵ AE, Paris, vol. 125, utkast til brev til Hoyek, 22.11.1919.

¹³⁶ AE, Paris, vol. 19, Clemenceau til Hoyek, 10.11. 1919.

¹³⁷ For en grundig oversikt over høykommissærens oppgaver og plikter, se: *La Syrie et le Liban sous l'occupation et le Mandat français 1919-1927* (Paris: Berger-Levrault Éditeurs, udatert), 31–34., AE, Paris, vol. 19, nr. 921-923, Clemenceau til Picot, 10.11.1919.

Mye tyder på at Frankrike ikke var klar til å ta en endelig avgjørelse angående de syriske områdene, men ønsket å ha alle muligheter åpne.

Stor-Libanon «reddet» av fransk regimeskifte

En av årsakene til at Clemenceau var såpass uvillig til å uttale seg om den framtidige libanesiske statens grenser, kan være at han fremdeles anså en separat avtale med Faisal som en reell mulighet. Mot slutten av desember 1919 og i begynnelsen av januar 1920 forelå det flere avtaleforslag mellom de to. I et utkast datert 28. desember, godtok Faisal et uavhengig Libanon under fransk «veiledning». Libanon skulle inkludere Saida, Tyr, Marjayoun, Hasbaya og Rachaya. Til gjengjeld skulle Faisal få Tripoli og resten av Bekaadalen. Forslaget ble sterkt kritisert av Gouraud og hans politiske rådgiver, Robert de Caix. I januar reiste de Caix til Paris for å prøve å få Clemenceau på bedre tanker. Han ankom for sent. 6. januar 1920 ble det bestemt at Frankrike skulle anerkjenne Syrias områder, som på sin side skulle anerkjenne de franske interessene i Syria og Libanon.¹³⁸

Et fransk regimeskifte ble redningen for Libanon. 17. januar 1920 ble Alexandre Millerand utnevnt til stats- og utenriksminister.¹³⁹ Millerand var mer konservativ enn sin forgjenger, noe som bidro til en endring i den franske politikken i Midtøsten. Påvirket av Gouraud og av de Caixs motvilje mot kompromissforsøkene med Faisal, sendte han flere franske tropper til Beirut.¹⁴⁰ I tillegg ga den nye statsministeren Gouraud og de Caix frie tøyler. Til syvende og sist var det likevel Faisals egne beslutninger som gjorde at Frankrike så seg tvunget til å bekjempe ham militært. 8. mars 1920 lot emiren seg krone til konge av Syria, Libanon og Palestina.¹⁴¹

Den tredje libanesiske delegasjon til fredskonferansen

Mens Clemenceau forhandlet med Faisal, ble det bestemt at en tredje delegasjon skulle sendes til fredskonferansen, for å sørge for en videreføring av det libanesiske budskapet. Ettersom Hoyek hadde dårlig helse, ble denne delegasjonen ledet av biskop Abdullah Khoury. Med seg hadde han to maronitter, en druser, en muslim og en gresk-ortodoks katolikk. I et brev til Millerand hevdet Gouraud at delegasjonens sammensetning var et bevis på at spørsmålet om Stor-Libanon ikke lenger var en kamp mellom muslimer og kristne.¹⁴² Delegasjonens formål viste imidlertid at det nettopp var det det var. Den ønsket en endelig avgjørelse om den

¹³⁸ Meir Zamir, «Faisal and the Lebanese Question», *Middle Eastern Studies*, vol. 27, nr. 3 (juli 1991): 416–417.

¹³⁹ Longrigg, *Syria and Lebanon under French Mandate*, 372.

¹⁴⁰ Zamir, «Faisal and the Lebanese Question», 417.

¹⁴¹ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 77.

¹⁴² AE, Paris, vol. 125, Gouraud til Millerand, 2.2.1920.

framtidige statens grenser, i henhold til det Clemenceau tidligere hadde lovet. Delegasjonen viste til 1860–61, og byene Tripoli, Beirut og Saida, i tillegg til slettene i Balbek og Bekaadalen, Hasbaya, Rachaya og Marjayoun.¹⁴³ Store deler av dette området sammenfalt med Faisals ønske for den arabiske storstaten og var dermed kjernen i striden.

Kroningen av Faisal utløste protester i libanesiske og franske kretser. Det resulterte i at Hoyek sendte en offentlig klage til fredskonferansen 10. mars, der han krevde at kroningen av Faisal ikke skulle få følger for løftene gitt av Clemenceau.¹⁴⁴ I et annet brev, skrevet på samme tid, sa Gouraud at han hadde sin fulle hyre med å ta imot alle protester og med å berolige det libanesiske samfunn. Videre skrev høykommissæren at det kunne være hensiktsmessig å benytte seg av den libanesiske delegasjonens tilstedeværelse i Paris. Det forenklet oppgaven med å overbevise delegasjonen om at Frankrike fortsatt stod ved Clemenceaus ord.¹⁴⁵ Forsikringene ble videresendt patriarken dagen etter.¹⁴⁶

Frankrike blir tildelt mandatet over Syria og Libanon

25. april 1920 ble Frankrike tildelt mandatet over Syria og Libanon.¹⁴⁷ Maronittene var fremdeles ikke trygge på om deres ønsker ville bli tatt hensyn til. Så sent som 13. mai etterspurte den tredje delegasjonen en endelig avgjørelse på Libanon-spørsmålet: «fjellets uavhengighet, kan denne regnes som reddet»?¹⁴⁸ Svaret kom drøye to uker senere. 29. mai bekreftet Millerand at den franske regjeringen støttet et uavhengig Libanon under fransk mandat. Hoyek ønsket på dette tidspunkt å presisere at Frankrike ikke skulle ta hensyn til «enkelte som laget bråk», men at «Libanon holdt fast ved sine sekulære bånd til Frankrike.»¹⁴⁹ De «enkelte som laget bråk» var trolig muslimer som ikke ønsket å bli inkludert i en kristen stat. Dette tydet på at det var langt fra enighet om den maronittiske kirkens politikk

Det fantes foreløpig ingen retningslinjer for hvordan det franske mandatet i Syria og Libanon skulle utøves, og franskmennene gjorde mer eller mindre som det passet dem.¹⁵⁰ 6. august sendte Millerand Gouraud en detaljert plan for organiseringen av det syriske mandatet. Der ble det presisert at Frankrike ikke var ute etter en ny koloni, men en base ved Middelhavet.

¹⁴³ AE, Paris, vol. 125, “Note de la troisième délégation libanaise”, 21.2.1920.

¹⁴⁴ AE, Paris, vol. 25, Hoyek til fredskonferansen (gjengitt av Gouraud 11. mars 1920), 10.3.1920.

¹⁴⁵ AE, Paris, vol. 25, Gouraud, 13.3.1920.

¹⁴⁶ AE, Paris, vol 25, Khoury til Administrasjonsrådet, 15.3.1920.

¹⁴⁷ Longrigg, *Syria and Lebanon under French Mandate*, 109.

¹⁴⁸ AE, Paris, vol. 125, libanesiske delegasjonen til Millerand, 13.5.1920.

¹⁴⁹ AE, Paris, vol. 125, Hoyek til Gouraud, 29.5.1920.

¹⁵⁰ Pichon, *Le partage du Proche-Orient*, 276.

Franskmennene ønsket å gjøre området til en føderasjon av autonome republikker, som tilsammen ville utgjøre en økonomisk enhet, styrt av det franske høykommissariatet. Den direkte, franske innblandingen skulle være så liten som mulig. Frankrike begrunnet den libanesiske autonomien ut ifra både libanesiske og franske behov. For Libanon var begrunnelsen sosial og kulturell. De kristne regnet seg selv som mer kultivert enn den muslimske majoriteten i området, et synspunkt det så ut til at de delte med franskmennene. Sistnevnte hadde mer politiske og delvis utspekulerte begrunnelser for hvorfor de ønsket et Libanon politisk uavhengig av Syria. Ett opplagt argument var at landet ville bli en utmerket handelspartner for Frankrike. Mer oppsiktsvekkende var det imidlertid at Millerand ytret et ønske om å «forfranske» den kristne befolkningen ved å vende nesen deres mot resten av verden.¹⁵¹ Den franske statsministeren var redd for at hvis Libanon ble en politisk del av Syria, ville libaneserne måtte omgås områdets «mindre avanserte befolkning». Maronittene kunne da komme til å utvikle en uvilje og opprørskhet som ville gjøre den franske politikken i området vanskeligere å gjennomføre. Behovet for maronittisk støtte var trolig årsaken til at franskmennene besluttet å inkludere de ofte omtalte områdene i et større Libanon. Stor-Libanon skulle, i tillegg til Libanonfjellene, bestå av Bekaadalen, Beirut, Tripoli, Saida, Tyr og Sidon.¹⁵² Maronittene fikk altså sine etterlengtede «historiske og naturlige grenser». Ironisk nok førte grenseutvidelsen til at den nye «kristne» staten inkluderte et betydelig antall muslimer. Dette skulle vise seg å bli et hovedproblem utover 1920-tallet og fram til i dag.

Da Faisal mottok nyheten om at Frankrike var tildelt mandatet over Syria og Libanon, startet han øyeblikkelig å forberede seg på krig. «Kongen av Syria» nektet å godta at deler av den arabiske storstaten skulle komme under den europeiske rivalens beskyttende vinger. Franske tropper i området svarte med gjensidig opprustning. Resultatet ble Faisals nederlag, 25. juli 1920.¹⁵³

Mandatsystemet og Folkeforbundets artikkel 22

Mandatsystemet skulle overvåkes av det nylig opprettede Folkeforbundet, basert på prinsipper om nasjonal selvbestemmelse og «veiledet nasjonsbygging». Reglene for etablering av mandatområder ble gitt i forbundets artikkel 22. Der ble mandatmaktene omtalt som mer utviklede og moderne nasjoner, som skulle hjelpe og veilede de nylig frigjorte områdene.

¹⁵¹ Ønsket om «forfransking» hadde allerede blitt ytret av Robert de Caix, AE, Paris, vol 31, «Esquisse de l'organisation de la Syrie sous le mandat français», 17.7.1920.

¹⁵² AE, Paris, vol 125, Millerand til Gouraud, «Plan d'organisation du mandat de la France sur la Syrie», 6.8.1920.

¹⁵³ Hourani, *Syria and Lebanon: A Political Essay*, 54.

Hvilke områder som skulle knyttes til hvilken stormakt skulle bestemmes på bakgrunn av tidligere historiske og geografiske forbindelser, slik seierherrene fra første verdenskrig definerte det. I følge artikkel 22 skulle områder der befolkningen hadde nådd et visst utviklingsnivå få bli med på å bestemme hvem som skulle bli deres mandatmakt.¹⁵⁴

Det hersket imidlertid en viss usikkerhet rundt formålet med ordningen. Wilson mente trolig at mandatmaktene skulle bidra til at de tidligere osmanske områdene ble i stand til å stå på egne bein, at mandatsystemet skulle fungere som en slags midlertidig støtteordning. Frankrike og Storbritannia tolket derimot mandatet i en mer kolonialistisk retning, og områdene ble formet i tråd med deres stormaktsinteresser. I praksis betydde dette at franskmenn og briter tok utgangspunkt i Sykes-Picot-avtalen og formet mandatene slik de ønsket. Dette var mulig ettersom USA ikke var medlem av Folkeforbundet.¹⁵⁵

Opprettelsen av Stor-Libanon

Etter at de hadde sendt Faisal i eksil, innførte franskmennene et direkte fransk styre i Syria. Det ble underlagt general Henri Gouraud. Siden det ennå ikke forelå noen konkrete retningslinjer for mandatpolitikken, tok Gouraud saken i egne hender. Allerede i august delte han de syriske områdene inn i seks regioner: Damaskus, Aleppo, Alexandretta, Jabal Druze, Latakia og Libanon.¹⁵⁶ Inndelingen ble gjort med tanke på å skille områdets religiøse minoriteter i egne enheter. For franskmennene var det spesielt viktig å skille den heterodokse muslimske alawittsekten og druserne fra de mer konservative og urbane sunniene som dominerte Damaskus og Aleppo¹⁵⁷. Alawittene og druserne var begge kjent for sterk opposisjon mot innblanding utenfra. Det var derfor i franske interesser å skille dem fra de like sterke kreftene i den arabiske nasjonalismen. Det ble gjort med Latakia (også kalt Alawittstaten) og Jabal Druze. På den måten håpet franskmennene å komplisere en samlet muslimsk organisering og ta brodden av den arabiske nasjonalismen som krevde et samlet, selvstendig Syria.¹⁵⁸

¹⁵⁴ Folkeforbundets artikkel 22. Tilgjengelig på:

<http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/5E339E9D923E9F72802564B5003EEAD8>. (Lastet ned: 21.5.2011)

¹⁵⁵ Nils A. Butenschøn, *Midtøsten. Imperiefall, statsutvikling, kriger* (Oslo: Universitetsforlaget, 2009), 115-121.

¹⁵⁶ Butenschøn, *Midtøsten: Imperiefall, statsutvikling, kriger*, 157.

¹⁵⁷ Cleveland, *A History of the Modern Middle East*, 222.

¹⁵⁸ Philip S. Khoury, *Syria and the French Mandate: The Politics of Arab Nationalism 1920-1945* (Princeton: Princeton University Press, 1987), 520-521.

Med områdedelingen fikk maronittene offisielt sitt utvidede Libanon. Med store ord erklærte Gouraud den nye nasjonens opprettelse –«sterk av sin fortid, stor i sin framtid.»¹⁵⁹ Stor-Libanon var inndelt i fire distrikter: Nord-Libanon, Libanonfjellene, Sør-Libanon og Bekaadalen – og to autonome kommuner – Tripoli og Beirut. Sistnevnte var mandatområdets hovedstad. Sentralmakten ble plassert hos *administrasjonskommisjonen*. Den skulle ha samme oppgaver som det tidligere administrasjonsrådet og bestod av 15 medlemmer: seks maronitter, tre gresk-ortodokse katolikker, to sunnimuslimer, to sjiamuslimer, én druser og én gresk-katolsk.¹⁶⁰ Fram til en senere folketelling og valg skulle alle medlemmene velges av høykommissæren, etter anbefalinger fra guvernøren. Ifølge mandatpakten skulle guvernøren være plukket ut blant lokale ledere i de ulike regionene.¹⁶¹ Det valgte imidlertid Frankrike å overse. I september 1920 ble franskmannen Georges Trabaud valgt til øverste leder for høykommissariatet i Libanon.¹⁶² Han skulle også godkjenne administrasjonskommisjonens valg av egen president.¹⁶³ 4. oktober ble maronitten Daoud Ammoun, lederen for den første libanesiske delegasjonen i 1919, valgt som leder av kommisjonen. Ammoun ble enstemmig valgt etter at Habib Pacha El-Saad trakk sitt kandidatur. Årsaken var at det hadde kommet fram i offentligheten at Frankrike hadde Ammoun som favoritt og følgelig ønsket å se ham valgt.¹⁶⁴

24. juli 1922 kom Folkeforbundets offisielle bekreftelse på at Frankrike var tilegnet mandatet over Syria og Libanon. Dokumentet henviste til artikkel 22 og inneholdt detaljerte retningslinjer som var spesielt tilpasset det syriske og libanesiske tilfellet. Vilårene inkluderte mandatmaktens plikter og rettigheter. Frankrike var forpliktet til å opprette en konstitusjon innen tre år og til å oppmuntre til lokalt selvstyre. Stormakten hadde rett til å ha egne tropper i mandatområdene og rett til å benytte seg av all infrastruktur. I tillegg skulle den ha kontroll over all utenrikspolitikk. Arabisk og fransk skulle være de offisielle språkene.¹⁶⁵ Retningslinjene ga likevel rom for tolkning og gjorde det mulig for mandatmakten å selv velge hvor stort vekt den ville legge på – og hva den ville legge i – formuleringer som «befolkningens ønsker» og «så langt forholdene tillater det». Siden det hadde gått nesten to år

¹⁵⁹ AE, Paris, vol 125, Gouraud, "Proclamation du Grand Liban", 1.9.1920.

¹⁶⁰ Muslimene mente de var utdelt for få seter i forhold til hvor stor del av befolkningen de utgjorde. 22. september la Gouraud til et drusisk og et sunnimuslims sete i administrasjonsrådet. Det fikk da totalt 17 seter. Lohéac, Daoud Ammoun et la création de l'État libanais, 92.

¹⁶¹ Abdallah Sfer Pacha, *Le Mandat Français et les Traditions Françaises en Syrie et au Liban*, 46.

¹⁶² Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 141.

¹⁶³ Archives des Affaires Etrangères, Nantes, vol. 451, Gouraud, "Règlement provisoirement l'organisation administrative de l'Etat du GRAND LIBAN", 1.9.1920.

¹⁶⁴ Lohéac, Daoud Ammoun et la création de l'État libanais, 97.

¹⁶⁵ Longrigg, *Syria and Lebanon under French Mandate*, 376–380.

fra det ble avgjort at Syria og Libanon skulle bli fransk mandat, til disse retningslinjene kom, hadde Frankrike rukket å lage nye landegrenser for de to statene. I praksis satt Frankrike med mer eller mindre all lovgivende og utøvende makt i Stor-Libanon. Kontrasten var stor til Millerands ord om å holde den franske innblanding så liten som mulig.

4. Republikken Libanon

*Ils cherchent la quadrature du cercle!*¹⁶⁶

- George Samné, 15.5.1921

Stor-Libanon var et resultat av maronittisk og fransk ingeniørkunst. Maronittene hadde fått sine ønskede områder og franskmennene sin trygge base i det østre Middelhavet. Likevel hadde ikke delingen av de syriske områdene blitt helt slik Frankrike opprinnelig hadde tenkt. Den franske høykommissærens sekretær, Robert de Caix, hadde ønsket å dele de libanesiske og syriske områdene i små enheter, basert på religiøse og sekteriske grupper. Dette var i tråd med fransk splitt-og-hersk-taktikk, som tok utgangspunkt i eksisterende splittelser i samfunnet. I følge de Caix var motsetningene i de syriske områdene svært tydelige, og mange minoritetsgrupper, med røtter langt tilbake i tid, ville forenkle det franske delingsarbeidet. Minoritetene skulle få selvstyre i de områdene der de var dominerende, og deretter få utforme egne lover. De skulle ha egne valgte rådsforsamlinger og selv bære regjerings- og administrasjonskostnadene. Øverst på lista stod imidlertid tanken om å skille kristne og muslimer. På den måten håpet franskmennene å forhindre at maronittene ble påvirket av arabiske nasjonalisters opposisjon mot mandatet.¹⁶⁷

En slik oppdeling fant ikke sted i Stor-Libanons tilfelle. Selv om staten var opprettet med hensyn til både franske og maronittiske ønsker, var det i hovedsak de maronittiske kravene som var blitt gjort gjeldende. Dermed hadde Tripoli, Beirut, Bekaadalen og områder i sør blitt innlemmet i den nye stor-staten. Robert de Caix hadde pekt på flere problemer med grenseutvidelsen. Han hadde vært imot å inkludere Tripoli, fordi det var et «ganske fanatisk sunnimuslimsk sentrum, uten noe ønske om å ta del i et land med kristen majoritet.»¹⁶⁸ Med denne uttalelsen pekte de Caix på det som kom til å bli en av Stor-Libanons største utfordringer: Mens maronittene hadde ønsket at grenseutvidelsen fra september 1920 skulle bidra til å øke deres livsgrunnlag og forsterke det maronittiske samfunnet, hadde den i stedet bidratt til å gjøre maronittene til en minoritet i sin egen «kristne» stat. Som George Samné, redaktør i *La Correspondance d'Orient*, skrev: «Hva er en familie der halvparten er

¹⁶⁶ Oversettelse: De søker sirkelens hjørner [De søker det umulige]. George Samné i: *CO*, 'La Question du Liban ou la quadrature du Cercle', 15. mai 1921, ss. 385-390, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5803691r.image> (Lastet ned: 20.6.2011)

¹⁶⁷ Butenschön, *Midtøsten: Imperiefall, statsutvikling, kriger*, 157.

¹⁶⁸ AE, Paris, vol 31, "Esquisse de l'organisation de la Syrie sous le mandat français", 17.7.1920.

fremmede?»¹⁶⁹ Samné mente at maronittenes ønsker for Stor-Libanon var urealistiske, eller rett og slett en umulighet. Libanon kunne ikke være maronittisk og stort på en gang, maronittene måtte ta et valg. Dette var imidlertid ikke lett da et maronittisk “Lille-Libanon” ville bety økonomisk ruin, mens et heterogent “Stor-Libanon” betød store politiske utfordringer.¹⁷⁰

Situasjonen i Libanon ble påvirket av nedgangstider og etterkrigsdepresjon i Europa. Etter hvert ønsket flere og flere franskmenn at Frankrike skulle trekke seg ut av Midtøsten av økonomiske grunner. I tillegg bidro den europeiske depresjonen til hyppige regjeringsskifter i Frankrike, som førte med seg mange bytter av høykommissærer i Libanon. Det faktum at flere av de franske representantene ønsket å øke egen prestisje ved raske resultater i Midtøsten, bidro til forhastede avgjørelser, uten tilstrekkelig forståelse for områdets kompleksitet. En tredje kompliserende faktor var, slik franskmennene så det, at den arabiske «trusselen» stadig økte i omfang og ble mer organisert. Særlig foruroligende var det at Faisal og broren, med større eller mindre grad av britisk støtte, hadde lyktes i å opprette arabiske kongedømmer hos to av Libanons nærmeste naboer, Irak og Transjordan. Det gjorde at mandatmaktens forhold til maronittene ble enda viktigere. Frankrike trengte lokale allierte i kampen mot de arabiske nasjonalistene og deres krav om en selvstendig arabisk stat.

Fransk minoritetspolitikk og syrisk føderasjon

Selv om opprettelsen av små, autonome stater hadde vært et klart mål for den franske politikken i Midtøsten, hersket det liten tvil om at småstatene ikke kunne overleve økonomisk uten å knyttes til hverandre. 9. januar 1921 ba den franske statsministeren, Aristide Briand, Robert de Caix om å utarbeide en plan for en framtidig syrisk føderasjon. Den skulle bestå av Latakia, Jabal Druze, Libanon og Syria. Målet var å redusere de statlige driftskostnadene for Frankrike og for de berørte områdene. I tillegg ville en felles administrasjon forenkle den franske tilstedeværelsen. Et minimumskrav var etablering av felles tollsystem og valuta.¹⁷¹ 28. januar 1921 offentliggjorde franskmennene et felles budsjett for de fire foreslåtte statene, og tilrettela dermed for en økonomisk union. Avgjørelsen var imidlertid ikke presentert for den libanesiske administrasjonskommisjonen som nektet å godkjenne et felles regjeringsbudsjett

¹⁶⁹ George Samné i *CO*, ‘La Question du Liban ou la quadrature du Cercle’, 15. mai 1921, s. 389, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5803691r.image> (Lastet ned: 20.6.2011)

¹⁷⁰ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 112.

¹⁷¹ AE, Paris, vol. 200, Robert de Caix, “L’organisation donnée à la Syrie et au Liban de 1920 à 1923 et la crise actuelle.”

for Libanon og de syriske områdene.¹⁷² Kommisjonen oppfattet en slik forening som en trussel mot den libanesiske uavhengigheten. Den foreslo at de fire statene kunne ha hvert sitt budsjett, men godtok et foreløpig felles system for toll, post, og riksveier.¹⁷³

Budsjettet laget debatt i mandatområdene. På den ene siden stod de som ønsket et økonomisk samarbeid, på den andre siden stod de som ønsket full libanesisk uavhengighet. Grovt sett bestod de to sidene av muslimer og maronitter på hvert sitt lag. Robert de Caix prøvde å overbevise maronittene om at deres bekymringer var ubegrunnede. De måtte ikke tro at et samlet budsjett for Syria og Libanon ville gå på bekostning av den libanesiske uavhengigheten. Maronittene måtte beroliges med at det ikke var snakk om en felles regjering eller annet statsstyre, kun et økonomisk samarbeid. Ingen andre avgjørelser skulle tas uten at administrasjonskommisjonens synspunkt ble tatt i betraktning.¹⁷⁴

Til tross for at de Caix var mannen som stod bak planleggingen av føderasjonen, var det tydelig at han egentlig ikke ønsket å inkludere Libanon i en slik sammenslåing. Han ønsket ikke å blande maronittene, Frankrikes “gamle klientell i en syrisk føderasjon, med usikker framtid, da man ville risikere å miste et overvunnet element, og dermed gjøre arbeidet i de andre syriske regionene mye vanskeligere.”¹⁷⁵ Statsminister Briand delte de Caixs synspunkt. Frankrike måtte på ingen måte “drukne det kristne elementet i en arabisk majoritet”.¹⁷⁶ Henri Gouraud var imidlertid ikke enig med sine kollegaer. Han så flere gode grunner til å innlemme Libanon i den syriske føderasjonen. For det første hadde områdene mer eller mindre sammenfallende økonomiske interesser, som ville føre til nære bånd de alle kunne nyte godt av. For det andre kunne maronittene i et slikt samarbeid fungere som et balanserende element, mellom Frankrike og syrerne.¹⁷⁷

20. april ble det holdt et møte mellom Gouraud og administrasjonskommisjonen. Høykommissæren stod på sitt. Han mente at libanesisk innlemmelse i et økonomisk samarbeid var avgjørende for statens bærekraftighet. Libanon kunne ikke opprettholdes uten økonomiske bånd til sine syriske naboer. Unionens retningslinjer skulle legges mellom hver stat, ved hjelp av en nøytral, fransk representant. I likhet med de Caix, var Gouraud påpasselig med å understreke at maronittene ikke hadde noe å frykte, da dette ikke skulle gå på

¹⁷² To av kommisjonens sunnimuslimske medlemmer var for en felles økonomisk plan for Syria og Libanon, men ble nedstemt. Lohéac, *Daoud Ammoun et la création de l'État libanais*, 118.

¹⁷³ AE, Paris, vol 35, nr 441-444, De Caix til Gouraud, 17.3.1921.

¹⁷⁴ AE, Paris, vol 35, nr 441-444, De Caix til Gouraud, 17.3.1921.

¹⁷⁵ AE, Paris, vol 31, ‘Esquisse de l’organisation de la Syrie sous le mandat français’ 17.7.1920.

¹⁷⁶ AE, Paris, vol 35, nr 317-320, Briand til de Caix, 17.3.1921.

¹⁷⁷ AE, Paris, vol 125, nr. 1626-1636, Gouraud til Millerand, 20.8.1920.

bekostning av den libanesiske selvstendigheten. Han prøvde å få maronittisk støtte ved å legge fram flere forslag han visste ville falle i god jord: Administrasjonskommisjonen skulle få en større konsultativ rolle ved at den skulle bli informert om alle lovforslag og forhold som angikk Libanon, før noe ble avgjort. I tillegg skulle det utnevnes en libanesisk generalsekretær tilknyttet den franske guvernøren. På den måten kunne det libanesiske folk samarbeide tettere med regjeringen.¹⁷⁸

Selv om administrasjonskommisjonen fikk utvidet makt var ikke maronittene fornøyde. Etter april 1921 ble det gjennomført en omfattende kampanje mot enhver form for bånd mellom Libanon og Syria. De hardeste protestene kom fra emigrerte maronitter, spesielt de som var bosatt i Egypt. Den maronittiske kirken var også svært aktiv. Det gikk så langt at maronittiske patriark Hoyek var forberedt på å mobilisere de kristne libaneserne og personlig henvende seg til Folkeforbundet for å avverge libanesisk innlemmelse i en syrisk føderasjon.¹⁷⁹

Siste dagen i desember 1921 vedtok høykommissariatet å legge deler av den økonomiske administrasjonen under seg, resten skulle styres individuelt av hver stat.¹⁸⁰ Libanon unnslopp altså både økonomisk union og føderasjon med Syria.

Til tross for at Gouraud stod på sitt, lyktes han ikke i å danne et felles libanesisk-syrisk statsforbund. Det faktum at Libanon klarte å unngå innlemmelse i den syriske føderasjonen, hang trolig mer sammen med høykommissærens behov for allierte, enn med Frankrikes hensyn til maronittene. Det betyr imidlertid ikke at maronittenes makt og evner til å mobilisere var uten betydning. Gouraud var under press, både utenfra og innenfra, og var ikke i en posisjon der han kunne risikere det gode forholdet til sine katolske venner.

Folketelling

I begynnelsen av 1921 bestemte høykommissariatet at det skulle gjennomføres en folketelling i Libanon. Tanken var at tellingen skulle være en del av forberedelsene til et framtidig rådsvalg, og oppgaven ble gitt til administrasjonskommisjonen.¹⁸¹

¹⁷⁸ Philippe Gouraud, *Le Général Henri Gouraud au LIBAN et en SYRIE 1919-1923*, 123–124. CO, 'Le mandat français au Grand Liban', s. 421 og George Samné, 'La Question du Liban ou la quadrature du Cercle', ss. 385-390, 15. mai 1921, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5803691r.image> (Lastet ned: 20.6.11)

¹⁷⁹ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 110–111.

¹⁸⁰ Lohéac, *Daoud Ammoun et la création de l'État libanais*, 117–119.

¹⁸¹ Ibid., 123.

Kommisjonen var imidlertid ikke fornøyd med retningslinjene for tellingen. Helt siden de autonome Libanonfjellenes tid under Det osmanske riket, hadde det foregått en jevn utvandring fra området, og mange kristne hadde bosatt seg andre steder i verden.

Kommisjonen ønsket å inkludere utflytterne i tellingen. På den måten kunne de legge til et antall kristne som trolig ville utgjøre så mye som 50 prosent av den eksisterende kristne befolkningen innenfor Libanons grenser.¹⁸² 22. mars fikk administrasjonskommisjonen gjennomslag for sitt krav: Høykommissariatet vedtok at emigrantene også skulle telles og registreres som en egen “post” i folketellingen.¹⁸³

Folketellingen startet 25. juni 1921 og ble fullført 31. januar 1922.¹⁸⁴ Resultatet av tellingen kom trolig som en overraskelse for administrasjonskommisjonen og Libanons kristne befolkning. Mens de i 1911 hadde utgjort 79 prosent av befolkningen, viste det seg at den kristne andelen i 1921 var redusert til 55 prosent, inkludert emigrantene. Maronittenes befolkningsandel hadde sunket fra 58,4 til 32,7 prosent.¹⁸⁵ Dermed kunne de ikke lenger klamre seg til forestillingen om at det var en maronittisk majoritet i det libanesiske området.

Som en følge av folketellingen forsøkte både franske myndigheter og de kristne i Libanon å redusere den kristne utvandringen. Det ble ikke lenger skrevet ut utreisetilatelser. I tillegg prøvde de å tilrettelegge for at emigranter skulle vende tilbake til den nye staten.¹⁸⁶ Det ser imidlertid ut til at det ikke var så lett å hindre den libanesiske befolkningen i å utvandre. Mens tallet på registrerte emigranter var 6538 i 1921, økte det til 8487 i 1927. En markant nedgang fant ikke sted før i 1931. Da var tallet kommet ned i 1387 emigranter.¹⁸⁷

Oppløsningen av administrasjonsrådet

Første del av 1920-årene var i Libanon hovedsakelig kjennetegnet av politisk stabilitet og administrativ framgang, og den konstitusjonelle utviklingen foregikk raskere enn i de andre franske mandatområdene.¹⁸⁸ Forholdet mellom de franske myndighetene og administrasjonskommisjonen var tilsynelatende godt. Det kom blant annet til uttrykk ved at administrasjonskommisjonens president, Daoud Ammoun, ble utnevnt til offiser av den

¹⁸² For en innføring i årsakene til emigrering fra de libanesiske områdene se: Elie Safa, *L'Émigration Libanaise* (Beirut: Université Saint-Joseph, 1960), 160–170.

¹⁸³ Lohéac, *Daoud Ammoun et la création de l'État libanais*, 122.

¹⁸⁴ AE, Paris, vol 47B, de Caix til Poincaré, 15.4.1922.

¹⁸⁵ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 98. AE, Paris, vol 39, ‘Population du Grand Liban’; CO, 15.-30. mai 1922, ss. 280-281, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k58058415.image> (Lastet ned: 20.6.2011); Pierre Rondot, «Les Institutions Politiques du Liban, Des Communautés Traditionnelles à l'État Moderne» (Université de Paris - Faculté de droit, 1946), 28–29.

¹⁸⁶ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 100.

¹⁸⁷ Elie Safa, *L'Émigration Libanaise*, 195–196.

¹⁸⁸ Hourani, *Syria and Lebanon: A Political Essay*, 180 ; Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 138.

franske æreslegionen. I tillegg foreslo en av kommisjonens medlemmer å tildele franske guvernør Trabaud den første libanesiske fortjenestemedalje. Det faktum at forslaget ble enstemmig vedtatt, viste at det, i alle fall på overflaten, eksisterte et samhold mellom det lokale rådet og mandatmakten.¹⁸⁹ Det forhindret likevel ikke at de politiske motsetninger ble mer synlige etter hvert som tiden gikk. Spesielt problematisk ble diskusjonen om administrasjonskommisjonens oppgaver og reelle makt vis-à-vis de franske myndighetene. Internt i kommisjonen vokste det fram en oppfatning om at medlemmene satt med liten eller ingen innflytelse. Lover og forordninger ble vedtatt uten at kommisjonen ble konsultert. Der kommisjonen ble rådspurt på forhånd, ble avgjørelsene likevel tatt uten at dens synspunkt ble tatt i betraktning. I tillegg ble flere saker avgjort i løpet av kommisjonens ferie.¹⁹⁰

Helt siden Gouraud oppnevnte kommisjonen i september 1920, hadde det vært klart at den var midlertidig. Den skulle kun sitte fram til fullføringen av folketellingen og valg av nytt representativt råd 21.mai 1922.¹⁹¹ Blant befolkningen i Stor-Libanon eksisterte det et håp om at det nye rådet ville få utvidet makt og større innflytelse. Høsten 1921 publiserte den franske avisen *le Temps* en artikkel som beskrev det framtidige rådets posisjon. I følge avisen ville det fortsatt dreie seg om konsultativ virksomhet, og rådet ville ikke få noen som helst form for lovgivende makt. Publiseringen bidro til å øke kommisjonens misnøye, og under et kommisjonsmøte 5. desember 1921 toppet det hele seg. Rådets sammensetning ble tatt opp til diskusjon, uten at den franske regjeringens representant, Francis Petit, hadde blitt informert, slik prosedyren tilsa. Petit protesterte ved å nekte å diskutere en sak som var utenfor dagsorden. I tillegg mente han at slike politiske spørsmål ikke var administrasjonskommisjonens sak. Ammoun svarte ved å erklære at det var han som var president og at det var han som styrte alle debatter. Petit forlot møtet i harnisk.¹⁹²

Hendelsen 5. desember bidro trolig til ytterligere å forverre kommisjonenes stilling. 8. mars 1922 oppløste Henri Gouraud administrasjonskommisjonen. Det betydde at kommisjonens medlemmer måtte gå fra hverandre uten å ha fullført diskusjonen rundt årsbudsjetten. For maronittene var det mest problematisk at Stor-Libanon ble stående uten nasjonal

¹⁸⁹ Lohéac, *Daoud Ammoun et la création de l'État libanais*, 128–130.

¹⁹⁰ Ibid., 128–131.

¹⁹¹ Ibid., 133.

¹⁹² Ibid., 131–132.

representasjon i over to måneder. Dette hindret enhver mulighet for maronittisk medbestemmelse.¹⁹³

Rådssvalget og det nye rådets oppgaver var regulert av to forordninger: Nr. 1307 og 1304 *bis*.¹⁹⁴ Begge var utarbeidet av fungerende høykommissær, Robert de Caix. Den første tok for seg gjennomføringen av valget, mens den andre beskrev forholdet mellom guvernøren og det representative rådet.¹⁹⁵ Forordning 1307 sa at rådet skulle bestå av 30 medlemmer. Disse skulle sitte i perioder på fire år og velges proporsjonalt i henhold til de ulike trosretningers størrelse, jamfør den nylig gjennomførte folketellingen.¹⁹⁶ I motsetning til 1307, som beskrev velkjente prinsipper, og ble godt mottatt, skapte forordning 1304 *bis* stor debatt. I første artikkel slo den fast at guvernøren av Libanon skulle velges av den franske høykommissæren. Han skulle være i besittelse av all utøvende makt og skulle alene ha mulighet til å presentere eller komme med lovforslag. Allerede her var det tydelig at mye makt ville ligge i franskmennenes hender. De neste artiklene understreket guvernørens myndighet: Han skulle ha mulighet til å være tilstede ved alle rådsmøter, og han skulle bli hørt når han ba om det. Det var guvernørens oppgave å utarbeide og presentere statsbudsjettet, og ingen forandringer kunne gjøres, eller diskuteres, uten at den franske regjeringen hadde fått forslaget skriftlig, minimum 48 timer i forveien. Budsjettet skulle legges fram for rådet, som dermed skulle gi sin stemme for eller imot. Dette var mer for “syns skyld” Uavhengig av stemmegivningen kunne høykommissæren gripe inn og ta en avgjørelse. Nye lover skulle stemmes over på rådsmøter, men også her hadde høykommissæren rett til å gripe inn uten flertall. I visse tilfeller hadde han mulighet til selv å gjøre lovendringer uten først å ha diskutert dette med representasjonsrådet. Og hvis rådet ikke opptrådte slik det var ønskelig, kunne høykommissæren kreve det oppløst.¹⁹⁷

Forordningen beskrev hovedsakelig guvernørens og høykommissærens rettigheter. I alt var det kun fire av femti artikler som sa noe om rådets muligheter til å bestemme: *Hvis* statsbudsjettet kom i balanse, var det kun et flertall i rådet som ga myndighet til å øke eller innføre nye skatter. Det var kun rådet som fikk bestemme over de såkalte “ikke-obligatoriske”

¹⁹³ Fra den arabiskspråklige avisen *Al Arz*, gjengitt i: *CO*, ‘Al Arz et la dissolution de la commission administrative’, 15.-30. mai 1922, ss. 282-283, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k58058415.image> (Lastet ned: 20.6.2011)

¹⁹⁴ Betegnelsen «*bis*» betyr at det har blitt foretatt en senere redigering av den opprinnelige teksten.

¹⁹⁵ AE, Paris, vol 47B, de Caix til Poincaré, 15.4.1922, Walter L. Browne, *The Political History of Lebanon, 1920-1950: Documents on Politics and Political Parties Under French Mandate, 1920-1936*, bd. 1 (Salisbury, North Carolina: Documentary Publications, 1976), 23.

¹⁹⁶ AE, Paris, vol 47B.

¹⁹⁷ Walter L. Browne, *The Political History of Lebanon, 1920-1950: Documents on Politics and Political Parties Under French Mandate, 1920-1936*, 1:23-36.

utgiftene. Disse ble imidlertid ikke beskrevet i forordningen, men omhandlet ikke nedbetaling av gjeld, administrasjons-, - militære-, - eller sikkerhetskostnader, da disse var “obligatoriske” utgifter. Dette betydde at rådet hadde minimal påvirkningskraft i økonomiske saker. Tilslutt hadde rådet anledning til å *foreslå* saker eller *stille spørsmål* til regjeringen. Det kunne også *gi uttrykk for ønsker* i forbindelse med økonomiske spørsmål, den generelle administrasjonen eller lokale interesser.¹⁹⁸ I følge forordning 1304 *bis* satt høykommissæren direkte, eller indirekte gjennom guvernøren, med all utøvende, lovgivende og økonomisk makt i Stor-Libanon. Det representative rådets myndighet var meget begrenset.

Kristne og muslimer stod sammen om kritikken mot sitt nye råds makt og myndighet. Den kom til uttrykk gjennom demonstrasjoner og opprør, aviser, pamfletter og direkte henvendelser til høykommissariatet og den franske nasjonalforsamlingen i Paris. Et viktig poeng var at Frankrike hadde utarbeidet forordningen uten å rådføre seg med landet den skulle gjelde for og at mandatmakten hadde lagt seg på en for hard og streng linje. En annen innvending, trolig den mest utbredte, var at det representative rådet ikke ville få noen som helst form for beslutningsmyndighet. Siden guvernøren, eller høykommissæren, hadde vetorett og mulighet til å overstyre alle beslutninger, ville rådet i praksis bare ha en rådgivende rolle.¹⁹⁹

På denne tiden var den franske nasjonalforsamlingen i full gang med budsjettarbeidet for mandatene. For høykommissæren kom dermed kritikken mot den franske politikken i Libanon svært ubeleilig. De franske representantene i området fryktet at økt uvilje mot fransk tilstedeværelse i Midtøsten ville bidra til budsjettkutt og til at de derfor ville bli tvunget til å slette hele forordningen. Frykten resulterte i flere “forsvarstaler” fra de franske diplomatene i Libanon, blant annet fra Robert de Caix.²⁰⁰ I brev til det franske utenriksdepartementet forsøkte den fungerende høykommissæren å forsvare den franske mandatpolitikken. Han hevdet at hvis Frankrike skulle ta all kritikken til etterretning, ville den franske kontrollen i Libanon bli såpass redusert at det kun ville dreie seg om rene høflighetsbånd. Dette ville ikke være fordelaktig for noen. Situasjonen krevde heller en streng og effektiv kontroll. Derfor var det avgjørende for Frankrike å kjenne til alle avgjørelser som ble tatt, slik at de kunne forkaste dem hvis de ble for farlige. Særlig omhyggelig måtte kontrollen over statsbudsjettet være. De Caix hevdet imidlertid at mandatmakten kun skulle bidra med råd og være et kontrollerende

¹⁹⁸ Robert de Caix gjengitt i: *CO*: ‘Arrêté no 1304 bis’, 15.-30. mai 1922 ss: 312-320, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k58058415.image> (Lastet ned: 20.6.2011), Ibid.

¹⁹⁹ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 144.

²⁰⁰ Ibid., 145–145.

organ og at det var den lokale befolkningen som skulle stå for administrering og gjennomføring – en form for politisk utdanning. Han ønsket å berolige innbyggerne i Libanon med at de hadde feiltolket forordningen. Deres overdrevne frykt for at den tidligere erklæringen om libanesisk selvstendighet kun var illusorisk, hadde ikke rot i virkeligheten.²⁰¹

Valg

21.mai 1922 valgte libaneserne 30 representanter til Libanons første nasjonalforsamling – representasjonsrådet. I følge avisen *Correspondance d'Orient* kunne alle de valgte representantene karakteriseres som venner av Frankrike.²⁰² Dette var ingen tilfeldighet. I forkant av valget hadde mandatmakten gått inn for å påvirke valgresultatet. Ved bruk av tradisjonell splitt-og-hersk-taktikk hadde Frankrike i realiteten avgjort hvem som skulle bli den første presidenten i Libanon. Ved valget av administrasjonsrådets president i 1920 hadde Daoud Ammoun blitt trukket frem som Frankrikes favoritt. Han hadde blitt valgt framfor Habib Pacha El-Saad. Da den nye presidenten skulle velges i 1922, bestemte Frankrike at det denne gangen kunne lønne seg å støtte og knytte til seg El-Saad, for å gjøre opp for tapet i 1920. På den måten ville mandatmakten blidgjøre maronitter som tidligere hadde følt seg forbigått og motarbeidet og på den måten få bredere lokal oppslutning i det maronittiske samfunnet. Franskmennene beveget seg vekk fra Ammoun og skapte samtidig en avstand mellom ham og El-Saad. De arbeidet derfor for å fylle El-Saads liste med pro-franske maronitter, som likevel hadde samme interesser som Ammoun. Da Ammoun oppdaget at flere av hans tidligere venner var på El-Saads liste, besluttet han å trekke seg fra valget. Han følte seg sikker på at representasjonsrådets politikk likevel ville sammenfalle med hans interesser, og han mente at det var unødvendig å bidra til en politisk personstrid.²⁰³

22. mai 1922 ønsket Gouraud president El-Saad og representasjonsrådet velkommen til første seanse. Rådets tretti representanter var prosentmessig inndelt, jamfør resultatet av folketellingen: Ti maronitter, seks sunnimuslimer, fem sjiamuslimer, fire ortodokse, to gresk-katolske, to drusere og én minoritetsrepresentant. Av dette fulgte det naturlig at presidenten var maronitt, og visepresidenten var sunnimuslim.²⁰⁴ Gouraud tok til orde for at de omdiskuterte forordningene var blitt offer for feiltolking, men det var et resultat av feil fokus.

²⁰¹ Robert de Caix til Raymond Poincaré, 15.4.1922 gjengitt hos: Gérard D. Khoury, *Une Tutelle Coloniale: Le Mandat Français en Syrie et au Liban. Écrits politiques de Robert de Caix*, 375.

²⁰² *CO*, 15.-30. juni 1922, s. 341, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k58058430.image> (Lastet ned: 20.6.2011)

²⁰³ Lohéac, *Daoud Ammoun et la création de l'État libanais*, 139–141.

²⁰⁴ *CO*, 'Le Conseil représentatif du Grand Liban', 15.-30. juli 1922, s. 414, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k58058504.image> (Lastet ned: 20.6.2011)

Fokuset burde heller rettes mot den myndigheten rådet ville få, i stedet for på det det ikke kunne gjøre noe med. Gouraud ønsket å rette opp i tidligere feiltolkninger og presiserte at ingen avgjørelser som omhandlet staten ville bli tatt uten at rådet fikk anledning til å diskutere dem: “Landets utvikling ligger i deres hender», uttalte han til det nyvalgte rådet.²⁰⁵

Budsjettkutt og Gourauds avgang

Internt i Frankrike var årene etter første verdenskrig preget av politisk og økonomisk usikkerhet. Rent økonomisk hadde krigen økt statsgjelden fra 33 milliarder franc i 1913, til svimlende 204 milliarder francs i 1919. Også på det franske folks mer følelsesmessige plan var krigens ringvirkninger tydelige. Så mange som 27 prosent av den mannlige befolkningen mellom 18 og 27 år hadde mistet livet i løpet av noen få år, og det følte meningsløst å skulle sende enda flere unge franskmenn ut for å holde ro og orden i mandatområdene, som mange mente ikke angikk Frankrike direkte.²⁰⁶ Utover 1920-tallet utviklet det seg derfor en oppfatning om at det franske mandatet over Syria og Libanon var blitt en byrde for Frankrike. Dette fikk konsekvenser for den franske politikken i Libanon.

I november 1919 hadde høyresiden kommet til makten i Frankrike. Statsminister Clemenceau var blitt erstattet med Alexandre Millerand, Aristide Briand og tilslutt Raymond Poincaré i januar 1922. Poincaré var i samtiden et symbol på kompromissløshet og kjent for å følge en hard linje både innenriks- og utenrikspolitisk. Han ønsket et fortsatt fransk engasjement i Syria og Libanon og hevdet at de høye styringsutgiftene kun skulle gjelde for en overgangsperiode. Etter hvert måtte mandatene selv bære kostnadene.²⁰⁷ I sin tale under innsettelsen 19. januar 1922 sa Poincaré: “Fremover kan vi styre mandatet i Syria med litt slakkere tøyler, og uten urimelige utgifter.”²⁰⁸

Den generelle oppfatningen i Frankrike bekymret Gouraud. Han mente at noe av det franske folks uvillighet måtte komme fra uvitenhet og startet derfor en libanesisk “popularitetskampanje”. Målet var å sette libanesisk kultur på kartet og slik øke mandatets franske oppslutning. 26. januar 1922 gikk høykommissæren til det skritt personlig å promotere Syria og Libanon i Frankrike. I et stappfullt amfiteater på Sorbonne, framstilte han regionen som et lite jentebarn som Frankrike hadde fått etter første verdenskrig. Siden

²⁰⁵ CO, ‘Discours prononcé par le Général Gouraud à la Séance d’ouverture du Conseil Représentatif du Grand-Liban, le jeudi 22 mai 1922.’, 15.-30. juli 1922, ss. 415-417, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k58058504.image> (Lastet ned: 20.6.2011)

²⁰⁶ Pierre Bezbakh, *Petit Larousse de l’histoire de France* (Paris: Larousse, 2006), 467–469.

²⁰⁷ Ibid., 481.

²⁰⁸ Gouraud gjengitt i: Philippe Gouraud, *Le Général Henri Gouraud au LIBAN et en SYRIE 1919-1923*, 147.

“moren” hadde flere andre barn fra før, tok det litt tid før hun så hvor spesiell denne jenta var, men endelig var hun klar for å lede barnet mot framtiden.²⁰⁹

Et av de største tiltakene som ble gjort for å bedre fransk-libanesiske forhold, var en stor varemesse i Beirut i slutten av april 1921. Messen var høykommissariatets verk og tiltrakk seg både franske og lokale håndverkere, bønder og forretningsmenn. Med Gouraud i spissen, skulle import og eksport mellom Midtøsten og Frankrike utvikles. Forholdene var lagt til rette for kjøp og salg direkte på stedet, men også for inngåelse av mer omfattende handelsavtaler. Alle varer som ble presentert, måtte kunne være klare til sending innen tre måneder. Frankrike hadde ordnet med varetransport. Flere av bodene var organisert og laget på en måte som presenterte det særegne ved forskjellige byer i Libanon. I tillegg var en egen seksjon forbeholdt lokal kunst og håndverk. På den måten var messen med på å fremme libanesisk kultur. Det var meningen at produsentene ikke skulle lide økonomisk ved å delta. De måtte betale en liten sum for å leie standen, resten av kostnadene skulle dekkes ved loddsalg, som var en vanlig måte å gjøre det på under slike messer.²¹⁰

Selv om varemessen i Beirut var en suksess, og Gouraud ble hedret med en fest av byens overklasse, klarte ikke høykommissæren å overbevise sine kollegaer i Frankrike om at mandatet ville bli økonomisk fruktbart.²¹¹ Året etter, i slutten av april 1922, mottok Gouraud et telegram fra Poincaré, der høykommissariatets budsjett for 1923 var satt ned til 7 millioner franc. Gouraud hadde bedt om 23 millioner. Heller ikke antall bevilgede franske soldater tilfredsstilte høykommissærens behov. Han trengte 25 000, men ble tilbudt 20 000.²¹² Resten av 1922 ble preget av en intens kamp mellom Gouraud og Paris. Parlamentet stod på sitt, de kom ikke til å øke de økonomiske bevilgningene. Begrunnelsen var at Libanon og Syria selv måtte bære en større del av byrdene.

Selv om forholdene innad i Libanon og Syria var relativt rolige, var ikke den regionale situasjonen stabil. I nord truet tyrkiske nasjonalister grensene til Syria, i tillegg hadde araberne, med britisk hjelp, sikret sine regimer hos Libanons naboland Irak og Transjordan. Gouraud var redd at disse to faktorene ville bidra til å radikalisere de arabiske nasjonalistene internt i Libanon og mente at budsjettkuttene var uforsvarlige. Han ønsket ikke å stå ansvarlig ved eventuelle opprør eller borgerkrig, som kunne komme til å følge slike kostnadskutt. Det

²⁰⁹ Ibid., 148.

²¹⁰ CO, ‘La Foire de Beyrouth’, 15. mars 1921, ss. 204-208, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5803687v.image> (Lastet ned: 20.6.2011)

²¹¹ CO, ‘Inauguration de la foire de Beyrouth’ og ‘Les Beyrouthains et le général Gouraud’, 30. mai 1921, s. 461, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k58036925.image> (Lastet ned: 20.6.2011)

²¹² Philippe Gouraud, *Le Général Henri Gouraud au LIBAN et en SYRIE 1919-1923*, 150–151.

var likevel tydelig at Poincaré stod litt mellom barken og veden. Han ønsket uten tvil å beholde Gouraud på post i Midtøsten, men kunne ikke etterkomme hans krav. Da høykommissæren reiste fra Beirut 23. november 1922, var det for godt.²¹³

General Maxime Weygand

Robert de Caixs gode innsats som fungerende høykommissær, gjorde at han framstod som Gourauds naturlige etterfølger. Den urolige sikkerhetspolitiske situasjonen i regionen, kombinert med at de Caix ikke hadde militær bakgrunn, ga imidlertid den franske statsministeren grunn til å velge annerledes. Han mente at tiden enda ikke var kommet for en sivil høykommissær, men ønsket en autoritær general.²¹⁴ I april 1923 inntok general Maxime Weygand stillingen som Frankrikes øverste representant i Syria og Libanon.²¹⁵

Weygand fokuserte på tre hovedtemaer i løpet av sin periode som høykommissær: Han ønsket å øke sikkerheten, utvikle økonomien og holde fokus på likhet og rettferdighet.²¹⁶ På det sikkerhetsmessige plan var det særlig ett problem som framstod som mer prekært enn andre: Som en følge av Libanons territorielle utvidelse, hadde motsetningene mellom maronitter og drusere igjen blitt aktuelle, og plyndring og vold var blitt en del av hverdagen. Særlig stort var problemet blitt i Shuf-distriktet, sørøst for Beirut, der den største delen av befolkningen var drusisk.²¹⁷ Situasjonen krevde handling, og Weygand iverksatte flere effektive tiltak. Voldshandlinger ble slått hardt ned på. Det ble opprettet en egen domstol som dømte flere til døden. I enkelte byer i distriktet ble lokale herskere erstattet av det franske militæret, som også startet en omfattende avvæpning av befolkningen. Allerede i august 1923, sa Weygand at tiltakene hadde båret frukter, da det hersket en følelse av ro i landet.²¹⁸ Druserne følte imidlertid at de ble straffet hardere enn maronittene. Det var trolig også en av de underliggende årsakene til utbruddet av det drusiske opprøret.²¹⁹

Selv om druserne følte seg urettferdig behandlet, er det tydelig at general Weygand var bevisst de sekteriske og religiøse motsetningene i Libanon. Dette beviste han blant annet gjennom diskusjonen om guvernørens nasjonalitet. Under Gouraud hadde det blitt avgjort at den libanesiske og syriske guvernøren skulle være fransk, og Trabaud hadde fått stillingen. Under Weygand var det igjen på tide med en utskiftning. Høykommissæren var imidlertid

²¹³ Ibid., 158–161.

²¹⁴ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 147.

²¹⁵ Longrigg, *Syria and Lebanon under French Mandate*, 132.

²¹⁶ AE, Paris, vol 191, nr 396, Weygand til Poincaré, 24.7.1923.

²¹⁷ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 148.

²¹⁸ AE, Paris, vol 191, nr 396, Weygand til Poincaré, 24.7.1923.

²¹⁹ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 149.

fullstendig klar over at hvis guvernøren skulle være av lokal opprinnelse, måtte han være maronitt. Han var også klar over at en slik utnevnelse ville bygge opp under misnøyen til den muslimske delen av befolkningen. Det ville forsterke følelsen av underlegenhet og styrke den muslimske befolkningens ønske om å bli del av Syria.²²⁰ Derfor fortsatte rekken av franske guvernører med Antoine Privat-Aubouard fra 1923 og general Charles Vandenberg fra juni 1924.²²¹

For maronittene ble bekymringen for revidering av grensene forsterket i forbindelse med hvert skifte av høykommissær. De fryktet at Weygand representerte en forandring i den franske politikken overfor maronittene og søkte bekreftelser på at denne var uforandret. Generalen var rask til å dempe maronittenes bekymringer, da han kun noen dager etter sin ankomst i Libanon erklærte at:

Stor-Libanons uavhengighet har ikke blitt personlig erklært av en mann og hans navn. Uavhengigheten har blitt erklært av hele den sterke stormakten Frankrike. Frankrike vil, med all sin makt beskytte sin politikk i orienten. Stor-Libanons uavhengighet er hovedsak.²²²

Som alle nylig utnevnte franske diplomater i Libanon, ble Weygand invitert til patriark Hoyek, det mektige overhodet for den maronittiske kirken. Invitasjonen resulterte i et tre dager langt besøk i hos patriarken i Békerké i slutten av august 1923. Det er tydelig at besøket hos Hoyek gjorde inntrykk på høykommissæren. I et brev til den franske statsministeren skrev Weygand at han følte han måtte fortelle om sine gode opplevelser i Nord-Libanon. På sin reise ble han mottatt av vaiende franske flagg og fransk-vennlige folkemengder i gatene. Ved sin ankomst hos patriarken ble Weygand så godt tatt imot at han ikke nølte med å understreke at forholdet mellom Frankrike og maronittene var så sterkt som aldri før.²²³ Også i sine memoarer beskrev Weygand sitt besøk hos Hoyek. Da høykommissæren for første gang hilste på den maronittiske patriarken utbrøt han: "Min kontakt med Libanon har vært ufullstendig, helt til den dagen jeg fikk komme hit og hilse på deg."²²⁴

***Cartel des Gauches* og Weygands tilbakekalling²²⁵**

11. mai 1924 hadde den radikale venstresiden seiret i det franske valget. Den største andel folkevalgte kom fra radikale sosialistiske partier. President Millerand måtte gå av, til fordel

²²⁰ AE, Paris, vol 191, nr 396, Weygand til Poincaré, 24.7.1923.

²²¹ Charles Winslow, *Lebanon: War and Politics in a Fragmented Society* (London: Routledge, 1996), 60.

²²² CO, juni 1923, s. 376, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k58060973.image> (Lastet ned: 20.6.2011)

²²³ AE, Paris, vol 262, Weygand til Poincaré, 30.8.1923

²²⁴ Maxime Weyand, *Mémoires: Mirages et Réalité*, bd. 2 (Paris: Flammarion, 1957), 235.

²²⁵ *Cartel des Gauches* betyr «venstreblokken», og er betegnelsen på Frankrikes venstre-orienterte regjering fra 1924.

for Gaston Doumergue. Doumergue og flertallet av ministerne støttet en radikal regjering, ledet av Édouard Herriot.²²⁶ Det at den radikale venstresiden kom til makten i Paris, bidro til å forandre den franske politikken nasjonalt og internasjonalt, og dermed også i de franske mandatområdene. General Maxime Weygand var opptatt med den libanesiske grunnloven da han 29. november mottok et brev der det stod han måtte fratre sin stilling i Libanon. Han skulle erstattes av general Maurice Sarrail.²²⁷

Weygands tilbakekalling kom som et resultat av det politiske skiftet i Frankrike, ikke som et behov for forandring i Libanon. Mot slutten av 1924 var situasjonen i Syria og Libanon stabil. Selv om ikke alle var tilfreds med *status quo*, var det ikke lenger tegn til væpnet opprør. Sett med franske øyne hadde Weygand mer eller mindre lyktes i sin mandatpolitikk. Frankrike dominerte administrasjon, rettssystem og forretningsliv, uten store protester, og alle de forskjellige fraksjonene ga inntrykk av et yrende politisk liv. I oktober hadde Weygand lovet større konstitusjonell endring, fram mot utarbeidelsen av grunnloven som skulle stå ferdig senest i september 1926.²²⁸

General Maurice Sarrail og oppløsningen av representasjonsrådet

Helt siden slutten av verdenskrigen hadde den politiske venstresiden i Frankrike sett med skepsis på den franske politikken i Libanon og Syria. Den mente at det ble satset for tungt på å ha et godt forhold til områdets katolikker, mens muslimene ble neglisjert. Dette stod i sterk kontrast til den franske innenrikspolitikken, som for lengst hadde beveget seg vekk fra den katolske kirken. Ønsket var at det skulle føres en mer nøytral mandatpolitikk, basert på Folkeforbundets prinsipper, og ikke i samarbeid med religiøse eller sekteriske lokale grupper. I praksis ville dette bety et brudd med det nære samarbeidet mellom Frankrike og maronittene, samt en fransk tilnærming til de arabiske nasjonalistene.²²⁹ Dette gikk imidlertid ikke så smertefritt som venstresiden hadde tenkt seg. Patriark Hoyek uttrykte det enkelt og klart i et brev til statsminister Herriot 7. mars 1925: Høykommissariatet «samlar seg ikke rundt mandatet, men mot mandatets virkelige venner».²³⁰

General Weygands erstatter ble i ettertiden sett på som hans rake motsetning. 69 år gamle Maurice Sarrail var kjent for sin vellykkede innsats som hærfører under verdenskrigen. Han var autoritær, utålmodig og anti-kirkelig og var dermed den første sekulære høykommissæren

²²⁶ Pierre Bezbakh, *Petit Larousse de l'histoire de France*, 487.

²²⁷ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 153.

²²⁸ Longrigg, *Syria and Lebanon under French Mandate*, 148.

²²⁹ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 161.

²³⁰ AE, Paris, vol 278, Hoyek til Herriot, 7.3.1925.

i Libanon. I tillegg skulle det vise seg at han manglet takt og tone og generell forståelse for Frankrikes rolle, og ikke minst dynamikken, i det libanesiske samfunnet.²³¹ Av denne grunn kom han raskt på kant med både libanesiske politikere, religiøse ledere og franske myndigheter på en gang.

Første tegn på Sarraills manglende politiske forståelse kom allerede samme dag han ankom Beirut 2. januar 1925. Uten forvarsel, erklærte han at Vandenberg skulle fratre sin stilling som guvernør og at representasjonsrådet skulle forberede valg av en lokal kandidat.²³² Avgjørelsen ble ikke godt mottatt, særlig ikke i det maronittiske miljøet. Det hersket en oppfatning om at landet ikke var klart for en lokal guvernør og at et slikt valg ville starte en ny sekterisk debatt. I stedet ønsket maronittene at guvernøren fortsatt skulle være fransk, og Vandenbergs kandidatur ble foretrukket.²³³ Sarraill stod imidlertid på sitt. 5. januar offentliggjorde han forordning 3023, der han erklærte at medlemmene av representasjonsrådet kunne legge fram tre forslag til kandidater, en uke senere.²³⁴ Han hadde riktignok endret syn på nasjonalitet og gikk med på at guvernøren kunne være fransk, men Vandenberg ville ikke bli godkjent. De tre kandidatene skulle presenteres for høykommissæren, som påfølgende dag ville godkjenne eller forkaste utvelgelsen. Hvis Sarraill ikke kunne stille seg bak kandidatene, måtte det velges nye, helt til han kunne si seg enig i rådets avgjørelse. Deretter skulle guvernøren velges ved hemmelig stemmegivning, der vinneren måtte ha absolutt flertall. Han skulle innsettes 20. januar og sitte i tre år.²³⁵

Kandidaten som så ut til å få størst oppslutning var representasjonsrådets president Emile Eddé. Eddé var støttet av den maronittiske kirken, og hans «valgkamp» nøt godt av økonomiske midler fra maronittiske miljøer. Den maronittiske støtten falt imidlertid ikke i god jord hos sekulære Sarraill. Han ønsket ikke en guvernør som kunne komme til å spille rollen som maronittisk velgjører. Derfor forbød høykommissæren Eddés kandidatur. Han erklærte at hvis Eddé ble valgt, ville han oppløse representasjonsrådet. I stedet bestemte han at Leon Cayla, alawittenes guvernør, var den beste kandidaten. For å sikre hans seier valgte Sarraill å gå bort fra prinsippet om hemmelig valg og ba om at alle stemmesedlene ble gitt til høykommissariatet etter valget. Rådet stod heller ikke fritt til å diskutere hvilken kandidat de

²³¹ Longrigg, *Syria and Lebanon under French Mandate*, 148.

²³² CO, februar 1925, s. 80, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5805782r.image> (Lastet ned: 20.6.2011)

²³³ Gustave Gauthérot, *Le Général Sarraill: Haut-Commissaire en Syrie* (Paris: Editions Spes, 1925), 6.

²³⁴ AE, Paris, vol. 262, General Sarraill: «Arrêté no. 3023», 05.1.1925.

²³⁵ CO, februar 1925, ss. 81-82, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5805782r.image> (Lastet ned: 20.6.2011)

skulle velge, valget måtte foretas uten noen form for dialog eller diskusjon. Til tross for restriksjonene ga de fleste rådsmedlemmene sin stemme til Eddé, men presidenten trakk sitt kandidatur. Da rådet, mot Sarrails instruksjoner, insisterte på å få diskutere prosessen, var begeret nådd for høykommissæren. 13. januar 1925 oppløste han representasjonsrådet, frigjorde Vandenberg fra sine plikter og satt inn Cayla som midlertid guvernør. Valg til nytt representasjonsråd skulle holdes etter seks måneder.²³⁶

Sarrail og patriark Hoyek

Hendelsene i Beirut bekymret maronittene. Igjen fryktet de at skiftet av høykommissær var et tegn på endring i den franske utenrikspolitikken og at venstresidens liberalisme ville overta for høyresidens maronitt-vennlige politikk. Det faktum at Sarrail ikke fulgte rådende presedens og tradisjon og henvendte seg direkte hos patriark Elias Hoyek etter sin ankomst, underbygget deres bekymringer om at høykommissæren representerte et brudd med de tradisjonelle og gode fransk-maronittiske relasjonene. I stedet sendte Sarrail sin generalsekretær for å spørre patriarken når han hadde tenkt til å komme ned til byen. Det var tydelig at høykommissæren ønsket å framstå autoritær og at han hadde et behov for å markere sin posisjon overfor det maronittiske overhodet. Med dette ville han vise at den franske høykommissæren i Beirut ikke «logret» for patriarken. Selv om det ble sett på som uhørt og uhøflig i maronittiske kretser, valgte Hoyek å overse Sarrails taktløshet og reiste derfor ned til byen. Han ville ikke risikere å falle i unåde hos den franske diplomaten. Da Hoyek ankom Beirut 7. januar, var gatene fylt av mennesker som vekslet mellom å rope hyllester til patriarken, Vandenberg og Libanon. I følge et ortodokst medlem av representasjonsrådet, Joseph Saouda, var ikke manifestasjonen religiøs eller kristen, den var libanesisk.²³⁷

Møtet mellom Hoyek og Sarrail var til forveksling likt andre «representasjonsmøter» mellom den maronittiske patriarken og franske høykommissærer. Det bar sterkt preg av maronittenes behov for bekreftelse på deres posisjon i Libanon og på den libanesiske selvstendigheten. Som før, understreket Hoyek maronittenes varme følelser for og støtte til Frankrike. Til tross for at de to hadde kommet litt skjevt ut fra begynnelsen, møtte Sarrail patriarken på en høflig og relativt positiv måte.²³⁸ Han bekreftet at de historiske bånd mellom to nære nasjoner skulle opprettholdes: «Vi ødelegger ikke i dag, det vi skapte i går».²³⁹ Høykommissæren nølte imidlertid ikke med å si at han ønsket å holde religiøse og politiske saker separat. «For meg

²³⁶ AE, Paris, vol. 262, «Rapport», Vandenberg til Herriot, 31.1.1925.

²³⁷ Gustave Gautherot, *Le Général Sarrail: Haut-Commissaire en Syrie*, 8.

²³⁸ Ibid., 32–35.

²³⁹ Ibid., 36.

har religiøse spørsmål ingenting å gjøre med verdslige saker.»²⁴⁰ Sarraïl la dermed lista for hva slags politikk han aktet å føre.

Hoyek ble ikke tilfreds med Sarraïls uttalelser. 7. mars sendte han et brev til Herriot i Paris. Der ga patriarken uttrykk for sine bekymringer, samtidig som han satt spørsmålstegn ved at høykommissæren enda ikke hadde gjengjeldt hans besøk.²⁴¹ I sitt svar beklaget statsministeren Sarraïls oppførsel og sa at det manglende besøket helt sikkert ikke skyldtes forhold som gjorde at patriarken hadde grunn til bekymring. Han understreket også at maronittene ikke hadde noe å frykte. Frankrike stod støtt ved deres side.²⁴²

Den franske statsministeren bifalte ikke Sarraïls opptreden i Libanon. Som statsministere før ham var også Herriot interessert i å opprettholde det gode forholdet til maronittene. Med den franske nasjonalforsamlingen i ryggen, ga han derfor Sarraïl ordre om å besøke den maronittiske patriarken i sitt sete i Békerké.²⁴³

Reformer

Med sin liberale og «ikke-partiske» politikk, ønsket Sarraïl å gi hele den libanesiske befolkningen mer selvstyre. Innbyggerne skulle se seg selv som del av en samlet stat, og ikke som lukkede kirkesamfunn.²⁴⁴ Derfor lanserte høykommissæren og guvernør Cayla flere reformer. Leon Cayla kom tidlig på kant med maronittene, gjennom sine forslag til utdanningsreformer. Han mente at den maronittiske innflytelsen, gjennom de katolske skolene, måtte svekkes. Det var på tide med et sekulært, statlig utdanningssystem. Det ville forbedre muslimenes utdanningsmuligheter. Maronittene fryktet på sin side at opprettelsen av et sekulært skolevesen ville redusere den økonomiske støtten til de religiøse skolene. Den maronittiske kirken gikk derfor til åpen kamp mot forslaget, og patriarken tok opp saken i flere møter med Sarraïl og Cayla. Resultatet ble et løfte om at de religiøse skolene ikke skulle lide økonomisk. Til syvende og sist førte motstanden til at få av utdanningsreformene ble gjennomført.²⁴⁵

²⁴⁰ Ibid., 34.

²⁴¹ AE, Paris, vol. 278, Hoyek til Herriot, 7.3.1925.

²⁴² AE, Paris, vol. 278, Herriot til Hoyek, 30.3.1925.

²⁴³ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 161.

²⁴⁴ George Samné i: CO, 'La Politique du Général Sarraïl, februar 1925, ss. 49-50, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5805782r.image> (Lastet ned: 20.6.2011), Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 162

²⁴⁵ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 163.

Guvernør Cayla ønsket også å reformere valgsystemet og slette forordning 1307 fra 1922. I en tale 30. mars 1925 presenterte han en ny valglov, basert på direkte valg av kandidater.²⁴⁶

Disse skulle velges uavhengig av religiøs tilhørighet. Forordning 1307s prinsipp om to valgrunder skulle også forlates. Cayla ønsket kun én runde og begrunnet dette med at forekomsten av bestikkelser og korrupsjon dermed ville reduseres.²⁴⁷

Det franske utenriksdepartementet fikk høre nyheten om den planlagte valgreformen gjennom libanesiske aviser. 8. april sendte Herriot et telegram til Sarraïl. Der presiserte statsministeren at han hadde bedt høykommissariatet om ikke å gjennomføre noen form for omfattende omveltninger i Libanon, uten at han på forhånd var blitt underrettet og hadde gitt sitt samtykke.²⁴⁸ Det var en forholdsvis spak Sarraïl som, riktignok uten rot i virkeligheten, benektet å ha forsøkt å innføre endringer i valgloven. I stedet påstod han at Cayla kun hadde lagt frem et forslag, for å høre hvordan befolkningen stilte seg til en slik forandring. Ingenting ville bli gjennomført uten enighet fra Herriot.²⁴⁹

Forslaget møtte motstand fra både muslimsk og kristent hold, selv om det trolig var maronittene som var klarest i sin kritikk. Siden de ikke lenger hadde reelt flertall i Libanon var det ikke noen selvfølge at de ville vinne «vanlige» valg. Dermed ville de kunne komme til å miste også sin politiske overhøyhet. Selv om Caylas forslag ble begrunnet med å skulle forminske forskjellene i det libanesiske samfunnet, bidro det i stedet til å øke dem. Ettersom verken den franske regjeringen eller Herriot var tilhengere av valgreformene, fikk de ikke gjennomslag, men ble stanset fra Paris.²⁵⁰

Selv om flere av Cayla og Sarraïls reformforslag ble revurdert og stanset, fikk de gjennomført drastiske administrative forandringer i Libanon. Reformene kom som et resultat av at guvernøren fikk mer eller mindre frie tøyler i saken. Endringene reflekterte dermed hans ønske om å dempe religionens innvirkning på samfunnet og i stedet skape en samlet, sekulær stat. For Cayla var annulleringen av Gourauds administrative inndeling fra 1. september 1920 et sentralt punkt. Forordning 336 hadde delt Stor-Libanon i fire distrikter: Nord-Libanon, Libanonfjellet, Sør-Libanon og Bekaadalen, i tillegg til de autonome kommunene Beirut og Tripoli. Delingen var gjort med hensyn til områdenes sekteriske og religiøse inndeling. Disse skillelinjene ønsket altså Cayla å slette. I løpet av februar og mars 1925 utarbeidet guvernøren

²⁴⁶ CO, mai 1925, s. 222, tilgjengelig på <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k58057887.image> (Lastet ned: 4.1.2012)

²⁴⁷ AE, Paris, vol. 262, Sarraïl til Herriot, 28.4.1925.

²⁴⁸ AE, Paris, vol. 262, Herriot til Sarraïl, 8.4.1925.

²⁴⁹ AE, Paris, vol. 262, Sarraïl til Herriot, 10.4.1925.

²⁵⁰ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 166.

et nytt administrativt system for Libanon. Den mest omfattende forandringen gikk ut på at landet skulle bestå av 11 distrikter, inndelt på tvers av de gamle sekteriske skillelinjene. Hvert distrikt skulle styres av en lokal administrator, som skulle være overhode og sjef for nye distriktsråd. Rådene skulle bestå av 10 medlemmer, der av seks av dem skulle utnevnes av Cayla selv. Selv om Cayla ønsket å reformere det administrative systemet i Libanon, og skape en fellesskapsfølelse, uavhengig av religion, ønsket han ikke å redusere høykommissariatets og Frankrikes rolle i området. Guvernøren valgte selv flertallet av rådsmedlemmene, i tillegg til rådets overhode. Sistnevnte pliktet å stille seg selv til høykommissærens og guvernørens disposisjon, til enhver tid.²⁵¹

Reformene skapte naturlignok motvilje hos Libanons innbyggere, og spesielt i kristne kretser. Den maronittiske byen Zghorta hadde vært administrasjonssetet i distriktet Nord-Libanon. Med reformene skulle byen og hovedsetet slås sammen med Tripoli, en by der befolkningsmajoriteten var sunnimuslimsk.²⁵² Dette var kilden til sterk maronittisk opposisjon og flere demonstrasjoner. I mai 1925 ankom en maronittisk kortesje, bestående av 50 biler, høykommissariatet i Beirut. De krevde å få treffe Cayla, som nektet å møte dem. Motstanden var imidlertid så sterk at franskmennene til slutt måtte ty til militære midler for å kunne gjennomføre administrasjonssetets flytting.²⁵³

30. oktober bestemte den franske regjeringen at Sarrails tjenestegjøring i Syria og Libanon var over. Generalen etterlot seg et land i større kaos enn på lenge.²⁵⁴

Det drusiske opprøret

Utbruddet av det drusiske opprøret var et resultat av kombinasjonen mellom det altomfattende franske byråkratiet i området og mandatmaktens minoritetspolitikk. Sarrails taktløshet og mangel på forståelse for kompleksiteten i det syriske og libanesisk samfunnet var i tillegg en utløsende årsak.²⁵⁵

Jabal Druze hadde blitt opprettet som en selvstendig region for å skille den fra de arabiske nasjonalistene, lokalisert i byene i de syriske områdene. I 1921 hadde Robert de Caix bidratt til at druserne hadde fått relativt stor grad av selvstyre under den drusiske guvernøren Salim

²⁵¹ Alle punkter ved den administrative reformen er gjengitt i: *CO*, juni 1925, ss. 259-264, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5805791q/f19.image>. (Lastet ned: 14.1.2012)

²⁵² *AE*, Paris, vol. 192, Telegram fra Sarrail, 18.5.1925.

²⁵³ *AE*, Paris vol. 192, Telegram fra Sarrail, 22.5.1925.

²⁵⁴ *CO*, 'La rébellion du Djebel-Druze et les troubles de Damas', november 1925, ss. 231-234, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5805836v/f39.image>. (Lastet ned: 15.1.2012)

²⁵⁵ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 168.

al-Atrash, med et minimum av fransk innblanding. Da Al-Atrash døde i september 1923 kom ikke druserne til enighet om hvem som skulle utnevnes som hans etterfølger. Derfor valgte Frankrike midlertidig å utnevne kaptein Gabriel Carbillet til guvernør. Carbillet startet en omfattende moderniseringsprosess i Jabal Druze. Dette førte til at ledende drusiske familier følte seg overkjørt og tilsidesatt av den franske diplomaten. De henvendte seg derfor direkte til Sarrail i Beirut. Høykommissæren viste imidlertid ingen forståelse for de drusiske bekymringene. I stedet svarte han at avtalen om innsettelse av en lokal guvernør fra 1921 var foreldet og ikke lenger gyldig.²⁵⁶

I juli 1924 inviterte den franske administrasjonen misfornøyde drusere til å komme og si sin mening i Damaskus. Ved sin ankomst ble druserne arrestert. Arrestasjonene utløste et mindre opprør. Sarrails manglende på forståelse og tro på at opprøret ville bli lett å slå ned, bidro i stedet til økt drusisk oppslutning om kamphandlingene. Da de drusiske opprørerne slo høykommissærens militære menn 3. august, ble druserne for alvor klar over egen styrke. I tillegg bidro den drusiske triumfen til at syriske nasjonalister sluttet seg til dem i håp om endelig å drive franskmennene ut av de syriske områdene.²⁵⁷

Til å begynne med ble ikke befolkningen i Libanon direkte påvirket av det drusiske opprøret. Etter hvert som månedene gikk, begynte maronittene å tvile på franskmennenes evne til å beskytte dem. Samtidig ble de mer og mer mistenksomme overfor druserne innenfor de libanesiske grensene. Trusselen viste seg i første omgang å komme utenfra. I november 1925 spredte opprøret seg til Libanon. Selv om druserne var klare på at dette ikke skulle bli en kamp med sekteriske eller religiøse undertoner, men en kamp mot mandatmakten, ble 30 maronitter drept. Lederne for opprøret prøvde å berolige de kristne, som var panikkslagne i minnet om krigen i 1860–1861.²⁵⁸

Maronittene håpet i det lengste at franskmennene skulle komme dem til unnsetning, men hjelpen kom ikke i de formene de forventet. Frankrike hadde verken militær kapasitet eller vilje til å slå ned det drusiske opprøret. I stedet valgte de å bevæpne maronittene, slik at de kunne kjempe for dem. På den måten tvang franskmennene maronittene til å kjempe en væpnet kamp mot sine egne drusiske naboer, i et opprør som egentlig var myntet på

²⁵⁶ Ibid.

²⁵⁷ Ibid., 169.

²⁵⁸ Ibid., 170–172.

mandatmakten selv. Det drusiske opprøret ble et middel i den franske splitt- og hersk-taktikken som hadde som mål å sette de ulike gruppene opp mot hverandre.²⁵⁹

Henry de Jouvenel og grensedebatten

Det drusiske opprøret i 1925 sammenfalt med en alvorlig økonomisk krise i Frankrike. Dette brakte stormaktens rolle i Midtøsten tilbake på dagsorden. Fortsatt mente krefter i det franske utenriksdepartementet at det var på tide å gi områdene tilbake til Folkeforbundet og si fra seg alt ansvar. Disse kreftene mente at Frankrike ikke var i posisjon til å takle problemene i Syria og Libanon, og spesielt ikke den økonomiske belastningen som fulgte med. Utenriksminister Aristide Briand ønsket ikke å si fra seg mandatet. I stedet mente han at raskt å slå ned opprøret var viktig for at Frankrike skulle beholde kontrollen i området. Siden alle de tidligere høykommissærene hadde vært generaler med lang militær fartstid, og likevel mislyktes i Libanon, mente den franske utenriksministeren at det var på tide med en sivil høykommissær.²⁶⁰ 6. november 1925 tilbød han Henry de Jouvenel stillingen. Jouvenel aksepterte, men ønsket kun en midlertidig post i området. Hvis politikken han ønsket å føre ble nedstemt, ville han ha muligheten til å trekke seg tilbake, uten forpliktelser. Han tiltrådte derfor stillingen som høykommissær «på utforskende oppdrag».²⁶¹

Mens hvert skifte av høykommissær gjorde maronittene mer bekymret for en eventuell endring i den franske mandatpolitikken, så muslimene hvert skifte som en ny mulighet til å forandre den rådende pro-maronittiske kursen. Øverst på ønskelisten stod fremdeles territorielle forandringer, mer bestemt at Tripoli, Beirut og deler av Bekaadalen skulle skilles fra Libanon og innlemmes i Syria. Med Jouvenels utnevning startet den største muslimske grensekampanjen siden 1920. Årsaken var kombinasjonen av utviklingen av en økt syrisk nasjonalfølelse grunnet det drusiske opprøret og det faktum at Jouvenel ga uttrykk for at han ønsket å komme til enighet med araberne.²⁶² I tråd med Robert de Caix forslag noen år tidligere, mente Jouvenel at et første skritt var å løsrive Tripoli fra Libanon.²⁶³ Da ville to problemer vært løst samtidig: Maronittenes ønske om å flytte administrasjonssetet fra Tripoli tilbake til Zghorta, og syrernes ønske om å innlemme byen med muslimsk flertall i Syria.

²⁵⁹ Ibid., 173.

²⁶⁰ Ibid., 184.

²⁶¹ Rudolph Binion, *Defeated Leaders: The Political Fate of Caillaux, Jouvenel and Tardieu* (New York: Columbia University Press, 1960), 158.

²⁶² Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 182.

²⁶³ Ibid., 186.

Den maronittiske patriarken hadde vært svært fornøyd med utnevnelsen av Jouvenel som høykommissær.²⁶⁴ Tilfredsheten forsvant imidlertid raskt da franskmannens politikk viste seg å være mer pro-syrisk enn forventet. Forslaget om å skille ut Tripoli bidro til kraftige protester i maronittiske miljøer. Så opprørt skulle Hoyek ha blitt, at han på nytt truet med å reise til Paris for å uttrykke sin fortvilelse overfor Folkeforbundet. Jouvenel ønsket å unngå dette. En slik henvendelse fra den maronittiske patriarken ville vise at situasjonen i Syria og Libanon fortsatt var svært komplisert, og kunne bidra til å øke oppfatningen om at Frankrike burde trekke seg ut av Midtøsten. I tillegg var høykommissæren redd for at maronittene ville vende seg mot Italia, den nest største katolske nasjonen i Europa. Det ville være en katastrofe for Frankrike som nærmet seg økonomisk ruin og som var avhengig av tilgangen til havnene i den østlige delen av Middelhavet. For franskmennene var det den letteste måten å komme til Suezkanalen.²⁶⁵ Som alle de andre høykommissærene før ham, stod altså Jouvenel foran et dilemma: Skulle han fortsette den tradisjonelle støtten til maronittene, eller gjøre alvor av tanken om å komme til enighet med muslimene?

Konstitusjonsforberedelser og republikken Libanon 24. mai 1926

Ifølge første paragraf i Folkeforbundets dokument fra 24. juli 1922, som omhandlet det franske mandatet, skulle mandatmakten, straks mandatet trådte i kraft, starte utarbeidelsen av en grunnlov. Dette skulle skje i «samarbeid med og i samsvar med befolkningens ønsker», og loven skulle ferdigstilles i løpet av en periode på tre år.²⁶⁶ De hyppige skiftene av høykommissær hadde bidratt til en lite kontinuerlig grunnlovsprosess. Det var særlig mandatbeskrivelsens omtale av «befolkningen» som ble offer for ulike tolkninger. Under Weygand var «befolkningen» tolket som utvalgte enkeltindivider. Han hadde bevisst valgt ut et begrenset antall som skulle få si sin mening, samt hvem han ikke ønsket å spørre.²⁶⁷ Selv om Weygand måtte fratre sin stilling før arbeidet var ferdig, ble hans forberedelser lagt fram 22. desember 1924. I det såkalte «førprosjektet» hadde Weygand delt de syriske og libanesiske områdene i fire, jamfør tidligere bestemmelser. Syria, Jabal Druze og Latakia skulle imidlertid utgjøre en enhet, en «syrisk union.» Det er interessant å se at mens de tre andre statenes områder var spesifisert i dokumentet, forelå ingen slik beskrivelse for Libanon. Setningen som var ment å skulle beskrive utbredelsen av det libanesiske området var påbegynt, men ikke fullført. Under beskrivelsen av den syriske statens område var Aleppo og Damaskus nevnt, sistnevnte skulle være hovedstad. Det var ingen ledig plass til å fylle inn

²⁶⁴ AE, Paris vol. 278, Hoyek til Briand, 1.2.1926.

²⁶⁵ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 192.

²⁶⁶ Longrigg, *Syria and Lebanon under French Mandate*, 376.

²⁶⁷ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 201.

eventuelle tillagte områder, dokumentet framstod som fullført.²⁶⁸ Derfor er det nærliggende å tro at Weygand ikke aktet å inkludere de mye omtalte områdene i den syriske unionen, men ønsket å bevare Libanons grenser fra 1920. Trolig ønsket han ikke å offentliggjøre sine tanker før en endelig avgjørelse forelå, og valgte derfor ikke å spesifisere de libanesiske grensene i dokumentet i 1924.

Allerede før sin avreise til Beirut, hadde general Sarrail startet de grunnlovgivende forberedelsene.²⁶⁹ At Sarrail ønsket å føre en mer liberal og arabisk-vennlig politikk i mandatområdet kom til syne i hans tolkning av mandatets bruk av ordet «befolkningen». I motsetning til Weygand, ønsket Sarrail heller å lytte til større deler av befolkningen, som grunnet posisjon eller yrke, hadde bakgrunn for å uttale seg. For likevel å unngå uroligheter og demonstrasjoner, ønsket generalen å begrense hvilke spørsmål de fikk ta stilling til.²⁷⁰

I et brev til de franske representantene i Syria presiserte Sarrail at det var deres ansvar å følge debatten i forbindelsen med spørreskjemaet og sørge for at diskusjonen holdt seg innenfor skjemaets rammer.²⁷¹ Han opplyste også om at det var høykommissæren og hans representanter i de ulike statene, som skulle oppnevne én kommisjon i hver stat. Hver prosess skulle ta maksimum 10 dager, og åpningen skulle være mandag 2. mars 1925.²⁷² Franskmennene måtte derfor nøye velge ut hvem som skulle få si sin mening og hva de skulle få uttale seg om. Dette var et tydelig eksempel på hvordan franskmennene omgikk det de oppfattet som ugunstige retningslinjer fra Folkeforbundet, og heller manipulerte prosessen til egen fordel.

I september samme år rapporterte Sarrail til Paris at konsultasjonen var mer eller mindre gjennomført. Han fortalte at blant de spurte var den maronittiske patriarken og den maronittiske politikeren Emile Eddé. Hos muslimene og druserne hadde det imidlertid ikke vært like åpenlyst hvilke representanter som skulle velges til de ulike kommisjonene, da disse, for franskmennene, ikke hadde noe klart presteskap. Dette hadde Sarrail løst ved å inkludere andre framtrepende personligheter fra det muslimske samfunnet.²⁷³

²⁶⁸ Ministère des Affaires Etrangères (AE), Les Archives diplomatiques de Nantes, Syrie et Liban, boks 450, «Avant –Projet, STATUT ORGANIQUE», 22.12.1924.

²⁶⁹ AE, Nantes, vol. 450, nr. 32, Herriot til Sarrail, 28.1.1925.

²⁷⁰ AE, Nantes, vol. 450, «Projet de Statut Organique pour la Syrie et le Liban, udatert.

²⁷¹ AE, Nantes, vol. 450, Sarrail til sin utsending i Syria, 10.2.1925.

²⁷² AE, Nantes, vol. 450, Sarrail til utsending i Syria, udatert.

²⁷³ AE; Nantes, vol. 450, Sarrail til Paris, 18.9.1925.

Henri de Jouvenel var mannen som fikk æren av i første omgang å avslutte den konstitusjonelle prosessen i Libanon.²⁷⁴ Allerede ved sin ankomst i Libanon, hadde han gitt klart uttrykk for at han ikke ville være mottakelig for påvirkningsforsøk og underskriftskampanjer fra noen. Jouvenel mente at den beste måten å fremme sin mening var å delta i utviklingen av grunnloven og dens paragrafer. Det kunne gjøres ved å svare på spørreskjemaer utsendt av høykommissariatet.²⁷⁵ Jouvenel tolket imidlertid «befolkningen» i snever forstand og kun 228 spørreskjemaer ble utsendt til representanter for de ulike religionene, advokatforeningen, pressens fagforbund og forskjellige politikere. Av disse kom 132 skjemaer utfylt tilbake. 32 av de rådspurte valgte ikke å svare. Sunnimuslimene som kjempet for en syrisk union ønsket ikke å ta del i utformingen av en libanesisk konstitusjon. 13 personer avstod fra å si sin mening da de ikke godtok at de kun hadde en konsultativ rolle og ingen direkte påvirkningskraft.²⁷⁶

Spørreskjemaet bestod av 12 spørsmål av relativt praktisk karakter, som tok for seg ulike sider ved Libanons statlige oppbygging. På flere punkter var svarene mer eller mindre enstemmige, uavhengig av religiøs overbevisning: Første spørsmål tok for seg hvilken styreform som var ønsket i Libanon. Av 132 spurte svarte 120 at de ønsket republikk, 125 ønsket en to-kammer løsning og 116 mente at ministrene skulle stå ansvarlige overfor parlamentet. Større uenighet var det i forbindelse med spørsmålet om Libanon skulle fortsette å utnevne representanter til parlamentet på konfesjonelt grunnlag.²⁷⁷ Alle de spurte var imot en slik løsning. De mente at konfesjonalismen bidro til å skape splittelser i samfunnet. Likevel skal 121 av dem ha ønsket å videreføre systemet. Begrunnelsene var at åpne valg ville bidra til «sjalusi og bitterhet, og til kanskje til og med vedvarende problemer».²⁷⁸ De pekte også på at systemet reflekterte landets sammensetning og at uten konfesjonalismen var det ikke sikret at alle religionssamfunn ville bli representert. En begrunnelse for opprettholdelse av systemet var dermed å sikre en plass for minoritetene, samtidig som det ble gitt uttrykk for at det libanesiske folk enda ikke var klare for en annen løsning. De politiske partiene i Libanon var inndelt etter religion, og det forelå foreløpig ikke så gode forhold mellom de ulike trosretningene at de uten et slikt system

²⁷⁴ Konstitusjonen ble riktignok forandret flere ganger etter han forlot Libanon, 17. oktober 1927 og 8. mai 1929. AE, Nantes, vol. 452, «Constitution de la République Libanaise promulguée le 23 Mai 1926».

²⁷⁵ Zamir, *The Formation of Modern Lebanon*, 186.

²⁷⁶ AE, Nantes, vol. 452, «Rapport de M. Damous – Rapporteur de la Commission du Statut au sujet des consultations provoquées en 1926 en vue de l'élaboration de la Constitution libanaise», udatert.

²⁷⁷ Med konfesjonelt grunnlag menes i parlamentet var proporsjonalt fordelt på de ulike religiøse gruppene i landet. Eksempel: Hvis maronittene utgjorde 50 prosent av den totale befolkningen, skulle de tildeles halvparten av setene. Dette er i motsetning til et sekulært system basert på politisk tilhørighet

²⁷⁸ AE, Nantes, vol. 452, «Rapport de M. Damous – Rapporteur de la Commission du Statut au sujet des consultations provoquées en 1926 en vue de l'élaboration de la Constitution libanaise», udatert, 14.

ville kunne klare å samarbeide.²⁷⁹ På dette spørsmålet kom de religiøse forskjellene i Libanon klart fram, de ulike gruppene poengterte og presiserte dem selv. Det er likevel interessant at selv om alle påstod at de var prinsipielt imot konfesjonalismen, mente de likevel at det var den beste og eneste løsningen for landet. Ingen av dem skal ha kommet med et annet forslag til løsning.

Med bakgrunn i «befolkningens» besvarelser utarbeidet Henri de Jouvenel og resten av høykommissariatet den libanesiske republikkens konstitusjon av 23. mai 1926.²⁸⁰ Grunnloven var ferdigstilt drøye tre måneder før fristen gikk ut.²⁸¹ Med konstitusjonen var det avgjort at republikken Libanon var et parlamentarisk demokrati, med konfesjonell representasjon. Tekstens første artikkel slo fast at statens territorium var det som var offisielt anerkjent av den franske regjering og Folkeforbundet, altså de aktuelle grensene. Avgjørelsen ble underbygget i artikkel to som sa at «ingen del av det libanesiske territoriet vil bli gitt avkall på».²⁸² Med dette ønsket Frankrike å sette en stopper for grensedebatten. Landet ønsket å opprettholde *status quo*, selv et muslimsk flertall innenfor den «kristne» statens grenser. Igjen var det maronittenes krav som vant fram. Henry de Jouvenel kom til kort med sin grensepolitikk.

Syrisk union versus maronittisk selvstendighet

Som ved opprettelsen av Stor-Libanon i 1920 var det igjen maronittene som fikk gjennomslag ved dannelsen av republikken i 1926. Stor-Libanon ble til som et direkte resultat av fransk-britisk rivalisering og fransk behov for støtte og territorium i Midtøsten. Fra 1921 ble det likevel klart at innlemmelsen av et betydelig antall muslimer i den libanesiske staten ville bli en kompliserende faktor. Muslimene ønsket å bryte ut og bli en del av et større Syria. De nektet derfor å forholde seg til den konstitusjonelle prosessen i Libanon. Dette var en av årsakene til at franske myndigheter så behovet for å redusere Libanons område. Særlig ble Tripoli trukket fram som et område det ville være gunstig å overgi til syrerne. Maronittene motsatte seg imidlertid alle forslag til revidering av avtalen fra 1920. Dette gjorde de til tross for vissheten om at territorielle forandringer ville ha endret demografien til deres fordel, da Libanon ville fått en større prosentandel kristne. Maronittene fikk til slutt kjempet fram sitt viktigste krav. Mange av årsakene var de samme som tidligere: Det eksisterte fortsatt en rivalisering mellom de britiske og franske stormaktene. Britene hadde bekreftet sin støtte til

²⁷⁹ AE, Nantes, vol. 452, «Rapport de M. Damous – Rapporteur de la Commission du Statut au sujet des consultations provoquées en 1926 en vue de l'élaboration de la Constitution libanaise», udatert, 14.

²⁸⁰ AE, Nantes, vol. 452, «Constitution de la République Libanaise promulguée le 23 Mai 1926».

²⁸¹ AE, Nantes, vol. 450, udatert og usignert dokument som omtaler utsatt frist for Syria, Jabal Druze og Latakia.

²⁸² AE, Nantes, vol. 452, «Constitution de la République Libanaise promulguée le 23 Mai 1926».

Husseins etterkommere, ved deres innsettelse i Irak og Transjordan. Dermed hadde Frankrike britisk-støttede arabiske kongedømmer sør og øst for Syrias grense. Samtidig herjet fortsettelseskriger mot Tyrkia i nord. Disse var ikke over før i 1923. I tillegg stod Italia, et stort katolsk sentrum, stod klare til å overta som maronittisk beskytter og velgjører. Det franske behovet for allierte i Midtøsten var altså ikke redusert på 1920-tallet, snarere tvert imot. Sett i en større utenrikspolitisk sammenheng, var ikke de økonomiske nedgangstidene i Frankrike en god nok grunn til å gi fra seg mandatet over Libanon. Det ville være å risikere tap av områder og havner som kunne bidra til å forverre krisen.

5. På vei mot selvstendighet?

*Une alliance est établie entre les deux états indépendants et souverains en consécration de leur amitié et des liens qui les unissent pour la défense de la paix et la sauvegarde de leurs intérêts communs.*²⁸³

-Artikkel 1, Fransk-libanesisk traktat 13.11.1936

Den nærmeste tiden etter dannelsen av republikken Libanon i 1926 var preget av relativ stabilitet. Det demokratiske systemet var under utvikling, og det hersket en form for ro. Gleden ble imidlertid kortvarig. Det viste seg raskt at det eksisterte en ubalanse mellom lovgivende og utøvende makt. I realiteten stod den gresk-ortodokse presidenten Charles Dabbas og den maronittiske statsministeren Auguste Adib Pasha uten noen reell maktbase. Presidenten hadde svært liten makt og var underlagt en uforholdsmessig sterk nasjonalforsamling. I nasjonalforsamlingen satt det flere sterke personligheter som selv ønsket presidentvervet, og som derfor motarbeidet statens øverste ledere.²⁸⁴ Resultatet var hyppige regjeringsskifter. Mellom 1926 og 1934 var det åtte forskjellige regjeringer i Libanon.²⁸⁵

Den politiske ustabiliteten ble påvirket av omveltninger i den maronittiske kirken. Etter patriark Hoyeks død i desember 1931, startet en omfattende valgkamp. Konkurransen om patriarkstillingen skapte en økende og vedvarende splid i det maronittiske miljøet. Samtidig markerte den starten på det som ble en av de mest alvorlige krisene under mandatperioden. Situasjonen ble til slutt så problematisk at den franske høykommissæren valgte å oppheve den libanesiske grunnloven. I mai 1932 ble Libanon igjen direkte underlagt fransk mandatmakt.²⁸⁶

Heller ikke Midtøsten unnslopp følgene av det amerikanske børskraket i 1929. I Libanon var under hele 1930-tallet preget av økonomiske nedgangstider. Demonstrasjoner og arbeideropprør ble vanlig i alle landets sektorer. I løpet av de fire første månedene av 1935 var det omfattende streiker blant slaktere, taxisjåfører og advokater.²⁸⁷ Innføringen av tobakksmonopolet var årsaken til den mest omfattende opposisjonen mot mandatmakten. Høykommissærens beslutning, om å innføre monopol på dyrking og foredling av tobakk 1.

²⁸³ Oversettelse: En allianse er inngått mellom to selvstendige og uavhengige stater for å opprettholde deres vennskap og de bånd som forener dem for å forsvare freden og verne om deres felles interesser. AE, Nantes, vol. 458, 'Traité d'amitié et d'alliance entre la France et le Liban', 13.11.1936.

²⁸⁴ Zamir, *Lebanon's Quest: The Road to Statehood 1926-1939*, 45–46.

²⁸⁵ Ibid., 31.

²⁸⁶ Ibid., 120.

²⁸⁷ Longrigg, *Syria and Lebanon under French Mandate*, 205.

mars 1935, førte til at libanesere og syrere gjorde felles front mot Frankrike. Kampen ble ledet av den nye maronittiske patriarken, Antoine Pierre Arida. Det så imidlertid ikke ut til at franskmennene lot seg skremme av det utradisjonelle samarbeidet. De lot seg ikke rokke, og ble stående på sitt.²⁸⁸

1930-tallet var et tiår som brakte med seg omfattende sosiale, politiske og økonomiske omveltninger til Libanon. Det var også et tiår der den franske innblanding var spesielt stor. Utviklingen i Libanon var åpenbart viktig for Frankrike. Hvorfor gikk da stormakten i 1936 med på inngåelsen av en fransk-libanesisk traktat som lovet libaneserne nasjonal selvstendighet innen tre år?

Ny folketelling i Libanon

Folketellingen fra 1921–1922 hadde vist at de kristne fremdeles var i et knapt flertall i Libanon. Som en reaksjon på inkluderingen av kristne emigranter, hadde mange muslimer nektet å delta i tellingen. I ettertid ble det imidlertid klart at de eneste de rammet med slike aksjoner var dem selv. Ved at mange muslimer unnlot å delta i folketellingen, fremstod den kristne andelen av befolkningen større enn den egentlig var. Dette var én av årsakene til at muslimene ønsket en ny folketelling i Libanon. En annen viktig årsak var planleggingen av et nytt presidentvalg. Selv om alle presidentene etter 1926 hadde vært kristne, stod det ikke skrevet i konstitusjonen at det måtte være slik. Derfor håpet muslimene at en ny telling ville bevise at de utgjorde befolkningsmajoriteten i Libanon, og at de dermed ville stå sterkere i kampen for presidentvervet.²⁸⁹

Den nye folketellingen ble satt til 31. januar 1932. Denne dagen skulle alle holde seg hjemme og vente på besøk fra kommisjonen som skulle gjennomføre tellingen. Sunniene, som utgjorde flertallet av muslimene i Libanon, oppfordret drusere og sjiaer til å legge de religiøse forskjellene bak seg denne dagen og heller understreke at de var *muslimer*. De håpet at de på den måten kunne sikre et muslimsk flertall.²⁹⁰

Da franskmennene bestemte at det skulle gjennomføres en ny folketelling i Libanon, var ikke patriark Elias Hoyek sen om å henvende seg til høykommissær Henri Ponsot. Patriarken ønsket å opplyse om at i følge maronittisk informasjon og persondata oppholdt så mange som 65 prosent av den kristne befolkningen seg i utlandet. Han minnet høykommissæren på et tidligere løfte om at disse igjen skulle inkluderes. Så lenge de kristne ikke hadde mulighet til å

²⁸⁸ Ibid., 206.

²⁸⁹ AE, Paris, vol. 497, nr. 64, Ponsot til det franske utenriksdepartementet, 22.1.1932.

²⁹⁰ AE, Paris, vol. 497, nr. 64, Ponsot til det franske utenriksdepartementet, 22.1.1932.

stemme i Libanon, skulle hvertfall ikke deres mulighet til å bli representert i det libanesiske parlamentet tas fra dem, mente Hoyek. I tillegg håpet han å få en slutt på den muslimske forestillingen om at de utgjorde den libanesiske befolkningsmajoriteten, en gang for alle.²⁹¹

Folketellingen av 1932 fikk et «uavgjort resultat», der verken kristne eller muslimer var i overlegent flertall. Den viste at de kristne utgjorde ca. 52 prosent og muslimene ca. 47 prosent av den libanesiske befolkningen. Det muslimske tallet inkluderte druserne, mens den knappe kristne majoriteten inkluderte et betydelig antall armenske flyktninger bosatt i Libanon. Begge sider hadde i tillegg fått gjennomslag for befolkning bosatt i utlandet.²⁹² Til tross for flere betenkeligheter rundt folketellingen av 1932 er det ikke foretatt en ny telling av den libanesiske befolkningen den dag i dag.

Valg av maronittisk patriark

25. desember 1931 døde den maronittiske patriarken, Elias Hoyek. Hoyek hadde blitt valgt til patriark i 1899. Han hadde vært en av de største pådriverne for dannelsen av Stor-Libanon i 1920 og den konstitusjonelle republikken Libanon i 1926. Selv om han ved sin død var 90 år, skal hans bortgang ha kommet relativt brått og overraskende på det maronittiske samfunnet.²⁹³ Dødsfallet kom imidlertid ikke mer brått på enn at forberedelsene og debatten rundt valg av Hoyeks etterfølger allerede hadde pågått en stund. I løpet av 1920-årene var det blitt klart hvem som skulle kjempe kampen ved patriarkens avgang: Hoyeks høyre hånd, og stedfortreder ved sykdom, biskop Abdullah al-Khuri og biskopen av Beirut, Ignatus Mubarak. Måten patriarkvalget skulle gjennomføres på, stod i tråd med retningslinjer fra 1736: På den niende dagen etter patriarkens død, skulle alle biskopene samles til valg. Den seirende kandidaten var den som oppnådde minst to tredjedeler av stemmene. I 1932 betydde det minimum ti stemmer, da det samlede antall biskoper utgjorde femten stemmer.²⁹⁴ Til tross for gjentakende forsøk mellom 2. og 8. januar maktet verken Khuri eller Mubarak å samle nok stemmer. I et forsøk på å komme til enighet, foreslo Mubarak å velge biskopen av Tripoli, Antoine Pierre Arida.²⁹⁵ Khuri godtok ikke forslaget. I stedet prøvde han, i all hemmelighet, å

²⁹¹ AE, Nantes, vol. 595, Elias Hoyek til Henri Ponsot, 1.8.1930.

²⁹² AE, Nantes, vol. 1851, høykommissariatets 'RAPPORT TRIMESTRIEL, Politique et Administratif (Janvier-Février-Mars 1932), 25.4.1932.

²⁹³ Paul Fidès i CO, 'Mort de Monseigneur HOYEK – Le Nouveau Patriarch, januar 1932', ss. 15-18, tilgjengelig på: <http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k5805815p/f18.image> (Lastet ned: 21.2.12)

²⁹⁴ Zamir, *Lebanon's Quest: The Road to Statehood 1926-1939*, 120–121.

²⁹⁵ AE, Nantes, vol. 595, utdrag fra avisen *La Syrie*, 'L'élection patriarcale à Bkerké', 9.1.1932.

presse fram stemmer til seg selv. Det uærlige spillet ble avslørt av Mubarak som truet med å gå til pressen, hvis ikke Arida ble valgt.²⁹⁶

8. januar 1932 fikk 70 år gamle Antoine Pierre Arida alle stemmene i det maronittiske patriarkvalget. I en melding til fransk presse omtalte den franske høykommissæren i Beirut, Henri Ponsot, Arida som både trofast og franskorientert.²⁹⁷ Samme kveld sendte Ponsot et hemmelig telegram til det franske utenriksdepartementet i Paris. Her ble den nyvalgte patriarken omtalt som «til tider brutal», «manglende fleksibilitet», «begrenset av utdaterte oppfatninger og for bundet til religionens autoritet».²⁹⁸ Ponsot avsluttet likevel med å understreke at, sett med franske øyne, var Arida den absolutt beste kandidaten.

Presidentkamp og sletting av grunnloven

Forberedelsene til presidentvalget ble påvirket både av patriarkskiftet og av folketellingen. Sunnimuslimene hadde håpet at folketellingen ville bevise den muslimske befolkningsmajoriteten i Libanon. Selv om ikke utfallet hadde blitt helt slik de hadde tenkt, viste tellingen at Libanon ikke lenger kunne kalles et kristent arnested. Muslimene utgjorde nesten halvparten av den libanesiske befolkningen. I tillegg sa ikke grunnloven eksplisitt at presidenten måtte være kristen. Dette ga sunniene selvtillit nok til å stille egen kandidat til valg. Muhammed al-Jisr ble muslimenes representant. I 1926 hadde han blitt utnevnt til medlem av nasjonalforsamlingen, og senere hadde han blitt dens leder. Jisr hadde altså valgt å ta del i den libanesiske staten fra første stund.²⁹⁹ Som muslimsk presidentkandidat talte dette imidlertid ikke bare til hans fordel. Det var flere muslimske religiøse ledere som ikke støttet opp om hans kandidatur.³⁰⁰ Årsaken var en oppfatning om at Jisr var for tett knyttet til Frankrike, og at hans eneste ambisjoner var å fremme egne interesser. Selv om ikke alle muslimene støttet Jisr, ønsket de ikke å offentliggjøre sine motforestillinger. I stedet arbeidet de i skjul for å stanse ham. den maronittiske patriarken Arida skal Blant annet ha blitt kontaktet av representanter for muslimske miljøer, som ønsket at patriarken skulle påvirke Ponsot til å nekte Jisr å stille til valg.³⁰¹

Selv om muslimene var splittet i synet på sin presidentkandidat, kunne ikke motsetningene sammenlignes med det som foregikk i den maronittiske leiren. Den var splittet mellom tre

²⁹⁶ Zamir, *Lebanon's Quest: The Road to Statehood 1926-1939*, 120–121.

²⁹⁷ AE, Nantes, vol. 595, nr. 115, Ponsot til fransk presse, 8.1.1932.

²⁹⁸ AE, Nantes, vol. 595, nr. 116, Ponsot til det franske utenriksdepartementet, 8.1.1932.

²⁹⁹ Zamir, *Lebanon's Quest: The Road to Statehood 1926-1939*, 109.

³⁰⁰ AE, Nantes vol. 2990, 'Note – l'élection présidentielle au Liban', 10.8.1931.

³⁰¹ Zamir, *Lebanon's Quest: The Road to Statehood 1926-1939*, 124.

kandidater: Bechara al-Khoury, Emile Eddé og Habib Pacha al-Saad. Alle tre tidligere folkevalgte og statsministre.³⁰² Al-Saad kom imidlertid tidlig i skyggen av en økende rivalisering mellom Eddé og Khoury. hele 1930-tallet ble preget av en intens kamp mellom de to maronittiske kandidatene.³⁰³

Khoury tilhørte den delen av det libanesiske samfunnet som ønsket fullstendig libanesisk selvstendighet. Han satt pris på den franske kulturen og den franske støtten til Libanon, men var langt fra frankofil. Gjennom studier og opphold i Egypt hadde Khoury i stedet opparbeidet seg god kjennskap til det arabiske språket. Siden han var en av maronittene som åpenlyst viste interesse for og hadde kunnskap om islam, gjorde det ham ikke direkte upopulær blant landets muslimer. Deres positive syn på Khoury ble ytterligere forsterket av hans uenigheter med trosfellen Emile Eddé.³⁰⁴

I motsetning til Khoury, var Emile Eddé klart orientert mot Frankrike. Det var tydelig gjennom studier i Frankrike og arbeid for det franske konsulatet i Beirut. I tillegg var det kjent at hans far hadde arbeidet for å opprette et fransk mandat over Libanon og derfor hadde måttet flykte fra osmanske myndigheter. Eddé hadde selv vært del av den første libanesiske delegasjonen til fredskonferansen i Paris i januar-februar 1919. Som sterk motstander av enhver forbindelse med Syria eller andre deler av den arabiske verden, var Eddé naturlig nok ikke en ønsket presidentkandidat blant Libanons muslimer.³⁰⁵

Til tross for at han selv ønsket å stille til valg, støttet Eddé muslimske al-Jisrs kandidatur. Dette viser tydelig kompleksiteten og motsetningene i det libanesiske samfunnet, både internt og på tvers av religiøse skillelinjer. Årsaken var at blant de muslimske velgerne var Khoury den mest populære av de maronittiske kandidatene. Med folketellingens resultat i bakhodet, skjønte Eddé at hvis han ble stilt opp mot Khoury, ville han ikke ha noen mulighet til å vinne, siden hans maronittiske motkandidat ville få flesteparten av de muslimske stemmene. Ved å støtte al-Jisrs kandidatur, håpet Eddé å redusere Khourys andel muslimske stemmer. Dermed ville Eddés vinnerejanser øke betraktelig. De maronittiske stemmene ville bli fordelt på tre kandidater. Det eksisterte naturligvis en fare for at en slik stemmefordeling ville gjøre at Jisr

³⁰² AE, Nantes vol. 2990, 'Note – l'élection présidentielle au Liban', 10.8.1931.

³⁰³ Raghib El-Solh, *Lebanon and Arabism: National Identity and State Formation*, 14.

³⁰⁴ Ibid., 16–17.

³⁰⁵ Ibid., 14–15.

stakk av med seieren. Dette bekymret imidlertid ikke Eddé. Han var sikker på at høykommissariatet ville forhindre valget av en muslimsk president i Libanon.³⁰⁶

Det var ikke bare hos kandidatene selv at det hersket uenighet om hvem som skulle stille til valg. Innenfor den maronittiske kirken var det enighet om at den neste libanesiske presidenten skulle være maronitt. Biskopene og patriarken hadde imidlertid vanskeligheter med å bli enige om hvilken kandidat de skulle stille seg bak, og det verserte flere rykter. Khoury selv mente at årsaken til at biskopene ikke tok en avgjørelse, var at de ventet på å få beskjed fra høykommissariatet om hvem de skulle støtte.³⁰⁷ Uttalelsen viste kandidatens tanker om grad av fransk innblanding i det libanesiske samfunnet. Patriark Hoyek gikk raskt ut for å avkrefte denne påstanden og hevdet at patriarkatet ikke ville gi sin støtte til én spesiell kandidat: «Alle libanesere er like for loven. Det er ingen grunn til å foretrekke noen framfor andre. Da jeg var i Paris for å snakkes Libanons sak, representerte jeg alle religionssamfunn, ikke bare maronittene.»³⁰⁸

23. august 1931 møttes biskopene likevel for å bli enige om hvem som skulle bli den maronittiske presidentkandidaten.³⁰⁹ Patriarken selv var fortsatt tilbakeholden med å ta noe standpunkt. Han sa seg enig i at den nye presidenten burde være maronitt, men han ønsket ikke at kirken skulle foreta en forhastet beslutning. Hoyek innrømmet imidlertid at han ikke ville at biskopene skulle uttale seg offentlig som sine ønskede kandidater før de hadde hørt hva høykommissær Ponsot syntes om saken. «Når han offisielt har gitt meg råd i saken, skal jeg samle dere igjen, for å høre hver deres mening.»³¹⁰ Årsaken til Hoyeks avventende holdning ga han selv: «Vi skal ikke gjenta feilen fra 1926 på forhånd å ha valgt én kandidat [...], mens høykommissariatet hadde valgt en annen.»³¹¹ Dette viser patriarkens motvilje mot å komme på kant med det franske høykommissariatet.

Med Aridas suksess i patriarkvalget, tok den maronittiske kirken et tydeligere standpunkt i forbindelse med presidentvalget. Den nyvalgte patriarken var ikke like tilbakeholden som sin forgjenger og nølte ikke med å uttrykke sin støtte til Habib Pacha al-Saad. For Arida var det viktig at ikke hans personlige rival biskop Khuri fikk indirekte makt gjennom sin fetter Bechara al-Khuri. Patriarkens støtte av Saad virket mot sin hensikt, fordi den påvirket hvilken

³⁰⁶ Zamir, *Lebanon's Quest: The Road to Statehood 1926-1939*, 123.

³⁰⁷ AE, Nantes, vol. 2990, 'Renseignements (source: Cheick Bechara El Khoury), 1931.

³⁰⁸ AE, Nantes, vol. 2990, 'Renseignements', 1931.

³⁰⁹ AE, Nantes, vol. 2990, 'Renseignements', 14.8.1931.

³¹⁰ AE, Nantes, vol. 2990, 'Renseignements', 31.8.1931.

³¹¹ AE, Nantes, vol. 2990, 'Informations – Le Patriarcat Maronite et l'élection présidentielle au Liban', 12.9.1931.

kandidat høykommissæren til slutt stilte seg bak. Henri Ponsot ønsket ikke at Saad, patriarkens kandidat, skulle bli den neste presidenten i Libanon. Det ville gjøre presidentens og den maronittiske kirkens samlede innflytelse for sterk. Aridas støtte til Saad bidro til at Ponsot valgte å støtte Khuris kamp for presidentvervet.³¹²

Eddé innså at hans muligheter ble mindre og mindre etter hvert som tiden gikk. I tillegg var han bekymret for utviklingen i det pågående presidentvalget i Frankrike. Der så det ut til at venstresiden ville bli valgets store vinner. Den politiske venstresiden i Frankrike var tradisjonelt imot favorisering av de kristne i Midtøsten og ønsket i stedet å bedre landets forhold til muslimene. Dermed var det sannsynlig at den nye regjeringen ville støtte Khuri, siden han hadde et bedre forhold til de libanesiske muslimene og syrerne. Eddé var fryktet at Ponsot og Khuri ville prøve å utsette det libanesiske presidentvalget til etter valget i Frankrike.³¹³

Den franske valgkampen fikk direkte påvirkning på utviklingen i Libanon. Regjeringen i Paris og det franske utenriksdepartementet var bekymret for Jisr økende oppslutning. De hadde ikke råd til negativ pressedekning av situasjonen i Libanon, samtidig som valget av en muslimsk president ville understreke Frankrikes sårbarhet i mandatområdet. De ønsket derfor at Ponsot skulle sette en stopper for Jisrs kandidatur. Dette satt den franske høykommissæren i en vanskelig situasjon. Han forstod at han ikke kunne nekte Jisr å stille til valg bare fordi han var muslim. Den libanesiske grunnloven sa ingenting om presidentens religiøse tilhørighet. I tillegg kom det meldinger fra Paris om at utenriksdepartementet støttet Eddés kandidatur. De franske politikerne tok ikke hensyn til at Ponsot mente Eddé ville komme til å støte bort muslimer både i Syria og Libanon. Det var dette, kombinert med press fra Eddé om at valget skulle framskyndes, som gjorde at Ponsot fant en annen løsning: Å utsette valget og oppløse den lovgivende forsamlingen.³¹⁴

9. mai 1932 satt Henri Ponsot den libanesiske grunnloven til side. Charles Dabbas fikk fortsette som statlig overhode. Begrunnelsen Ponsot ga til Paris var at dette var den eneste måten å unngå valg av en muslimsk president i Libanon. Det var tydelig at høykommissæren utnyttet splittelsene i det libanesiske samfunnet for å fremme egne interesser. I det ene øyeblikket begrunnet han sin motstand mot Eddé med at han kandidatur ville opprøre det muslimske miljøet, i det andre tok han i bruk ekstreme midler for å forhindre valget av den

³¹² Zamir, *Lebanon's Quest: The Road to Statehood 1926-1939*, 122.

³¹³ Ibid., 126.

³¹⁴ Ibid., 127-128.

muslimske kandidaten. Begrunnelsen han ga libaneserne var av en mer formell karakter. Han hevdet at opphevelsen av grunnloven kom som et resultat av de økonomiske nedgangstidene. Han pekte på for høye utbetalinger til president, ministre og folkevalgte og understreket at han ønsket å gjøre det parlamentariske systemet mer kostnadseffektivt. I tillegg ville han redusere presidentmakten til fordel for nasjonalforsamlingen.³¹⁵

De umiddelbare reaksjonene på Ponsots drastiske handlinger var blandede. Arida var blant dem som takket høykommissæren. Han håpet at slettingen av grunnloven var et skritt på veien mot et mindre kostbart statssystem, der ikke den libanesiske befolkningen måtte bære den største kostnadsandelen.³¹⁶ Patriarken var imidlertid ikke fornøyd med videreføringen av Dabbas som statlig overhode. I følge Arida burde de siste seks årene ha overbevist høykommissæren om presidentens svakheter og manglende gjennomføringsevne.³¹⁷

Bechara al-Khuri var blant dem som ikke stilte seg positiv til opphevelse av grunnloven. Han mente at handlingen hadde svekket hans politiske innflytelse. Resultatet ble et tettere samarbeid med fetteren biskop al-Khuri for å gjenopprette sin posisjon. Rivalen Emile Eddé støttet derimot Ponsots avgjørelse. Han håpet at det politiske systemet i Libanon kunne gjennomgå en prosess som satt en stopper for korrupsjon og arbeid for å fremme personlige interesser. Han forstod også at hans suksess i et framtidig presidentvalg var avhengig av oppslutning fra muslimske kretser. Dette var trolig en av grunnene til at han i august 1932 fremmet et ønske om å skille ut Tripoli, Bekaa og Sør-Libanon, områder hvor den største delen av befolkningen var muslimsk. På den måten håpet han å vinne støtte hos de muslimske velgerne, samt å bidra til gjenoprettelsen av Libanons kristne karakter.³¹⁸

Maronittisk rivalisering

Årene 1932–1933 var preget av økonomisk usikkerhet og økt splittelse og rivalisering i maronittiske kretser. Kombinert med en tydeligere muslimsk politikk som styrket det muslimske fellesskapet, skapte dette bekymring i Paris. Ponsot mente at situasjonen krevde større kontroll over det libanesiske samfunnet. I samarbeid med Antoine Privat-Abouard, en fransk utsending i Libanon, startet han arbeidet med en ny grunnlov. I følge deres planer skulle den libanesiske regjeringen oppløses og den utøvende makten ligge i presidentens hender. Han skulle utnevnes av høykommissæren og støttes av en statsminister og et råd valgt ved innskrenket stemmerett. Etter små modifikasjoner var president Dabbas med på Ponsots

³¹⁵ Ibid., AE, Nantes, vol. 454, 'Arrêté du Haut-Commissaire du 9. Mai 1932, Nos 55/LR et 56/LR' 9.mai 1932.

³¹⁶ AE, Paris, vol. 498, Arida til Ponsot, 10.5.1932.

³¹⁷ AE, Nantes, vol. 454, 'Visite au Patriarche', 10.5.1932.

³¹⁸ Zamir, *Lebanon's Quest: The Road to Statehood 1926-1939*, 129.

planer. Dabbas ønsket at presidenten skulle sitte i tre år, men at det ikke skulle være noen grense for å hvor mange perioder han kunne sitte. På den måten håpet Dabbas å sikre sin egen posisjon.³¹⁹

Planene bidro til stadig økende maronittisk motvilje mot høykommissæren og den sittende presidenten.³²⁰ Biskop Mubarak var en av de som gikk hardest ut mot Ponsot og Dabbas.³²¹ I februar startet han en organisert kampanje rettet mot høykommissæren og statens libanesiske overhode. Målet var å få presidenten bort fra makten. Også Arida ønsket en ny maronittisk president. Selv om Mubarak hadde vært av dem som hadde støttet ham i patriarkvalget, stilte ikke Arida seg bak Mubaraks kampanje. I stedet var han helt klar på at han ikke ønsket å kjempe mot verken presidenten eller høykommissæren. Årsaken var at Dabbas ikke hadde krevd noe eller gjort endringer som Arida ikke kunne takle. Patriarken var tvert imot fornøyd med de tiltak som var blitt gjort for å lette libanesernes økonomiske byrde, som å slette avgiften på fiske og redusere tienden og inntektsskatten på silke.³²²

En av årsakene til at Mubarak valgte å opponere mot de franske myndighetene hadde sammenheng med situasjonen i Syria. Der hadde franskmennene startet forhandlinger om en fransk-syrisk traktat. Forhandlingene var inspirert av britenes avtale med Irak, og tanken var at Syria skulle gjennom en «prøvetid» på tre til fire år, før landet skulle få sin uavhengighet.³²³ For Mubarak virket det uforståelig at Frankrike valgte å arbeide for et selvstendig Syria, fordi forholdene der var så turbulente, mens libaneserne skulle fortsette underlagt mandatmakten, fordi de ikke gjorde opprør. «Det er ikke lett å vite når det tjener seg å være enig eller uenig, men hvis det er opposisjon som lønner seg, skal vi ikke være dårligere enn våre venner, syrerne.»³²⁴

Ny høykommissær – Grev Damien de Martel

2. juli 1932 forlot Henri Ponsot Libanon. Utreisen skal ha kommet som et resultat av daglige klager til det franske utenriksdepartementet på den forverrede situasjonen i Syria og Libanon.³²⁵ 12. oktober ankom hans etterfølger, den franske greven Damien de Martel. Mens

³¹⁹ Ibid., 132–133.

³²⁰ AE, Nantes, vol. 938, nr. 89, 15.2.1933.

³²¹ AE, Paris, vol. 498, Ponsot til den franske utenriksministeren, 17.2.1933.

³²² AE, Nantes, vol. 938, nr. 152, 'Extraits de la Presse libanaise de lange Arabe – journaux du 5 Juillet – Le Patriarche et le Gouvernement de M. Charles Dabbas' 5.7.1933, s. 6.

³²³ Philip S. Khoury, *Syria and the French Mandate: The Politics of Arab Nationalism 1920-1945*, 450.

³²⁴ AE, Paris, 498, 'Rapport de Mgr. Mobarac, Archeveque Maronite de Beyrouth, sur la situation au Liban', 15.3.1933.

³²⁵ AE, Nantes, vol. 938, nr. 152, 'Extraits de la Presse libanaise de lange Arabe – journaux du 5 Juillet – Le Depart du Haut-Commissaire' 5.7.1933, s. 2.

Ponsot hadde blitt omtalt som «sløv og taktløs», skulle de Martel bli omtalt som «en åpen skandale». Som en såkalt «livsnyter», var han flittig besøkende på Beiruts kafeer og kabareter. Også damer var han visstnok glad i.³²⁶

Selv om De Martel må sies å ha vært ganske liberal på fritiden, delte ikke høykommissæren Frankrikes nyvalgte stats- og utenriksminister, Joseph Paul-Boncours, politiske liberalisme. Som medlem av sosialistpartiet ønsket Paul-Boncours en friere mandatpolitikk. De Martel var imidlertid klar for å vise at han var en handlingens mann og at han kunne ta viktige beslutninger på strak arm. Det gjorde at han ikke hadde noen forståelse for konkurransen og intrigene verken i den libanesiske politikken eller i kirken.³²⁷ Den nye høykommissæren ventet likevel på grønt lys fra Paris, før han delvis gjenopprettet den opphevede konstitusjonen 29. desember 1933. 2. januar 1934 utnevnte han Habib al-Saad til libanesiske president for ett år.³²⁸ Dermed var kampen for presidentvervet i gang igjen.

Økonomisk nedgang og tobakksmonopolet

Det amerikanske børskraket i 1929 innledet en verdensomspennende og årelang depresjon. Selv om Libanon ikke var blant de landene som merket mest til den økonomiske krisen, gjorde den seg likevel bemerket ved en nedgang i befolkningens generelle levestandard. Resultatet ble stadig flere streiker og demonstrasjoner utover 1930-tallet. Nedgangstidene ble forverret av den regionale økonomien. For libaneserne var det første problemet at havnen i Beirut fikk økende konkurranse av havnen i Haifa, i det britiske mandatområdet tett opp til grensen til Libanon. Havnen var blitt forstørret og modernisert av britene og nøt godt av den store økningen av jødiske innvandrere til Palestina. Innflytterne bidro til økt handelsvirksomhet og et oppsving i økonomien. Beirut kunne heller ikke konkurrere med tollsatsene til Haifa, som lå 20 prosent lavere. Det gjorde at varer fra Palestina utkonkurrerte de libanesiske, ikke bare i nabolandene, men også innad i Libanon. I 1934 var havnen i Haifa større enn havnen i Beirut. Dermed mistet Libanon sin posisjon som regionens viktigste havneby ved det østlige Middelhavet.³²⁹

Et annet alvorlig problem oppstod i tobakksindustrien, Libanons nest største inntektskilde.³³⁰ Tobakksmonopolet var en av avtalene som hadde blitt gjort etter den økonomiske nedgangen i Det osmanske riket på midten av 1870-tallet. Siden 1883 hadde private, franske aktører styrt

³²⁶ Philip S. Khoury, *Syria and the French Mandate: The Politics of Arab Nationalism 1920-1945*, 444.

³²⁷ Zamir, *Lebanon's Quest: The Road to Statehood 1926-1939*, 141–142.

³²⁸ Ibid., 147.

³²⁹ Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 95–96.

³³⁰ Ibid., 96.

alle sider ved dyrking, bearbeiding, skattlegging, import og eksport av tobakk i de osmanske områdene. Libanonfjellene var imidlertid holdt utenfor denne avtalen, en ordning som ble opprettholdt også etter opprettelsen av mandatet i 1920. Mangel på dyrkingskvoter og lavere skattlegging hadde deretter ført til at tobakksdyrkingen hadde blitt konsentrert til Libanonfjellene. Dermed hadde det vokst fram omfattende smugling til andre deler av landet og områder omkring.³³¹ Libanonfjellenes særstilling bidro til en generell misnøye blant tobakksprodusenter i de syriske områdene.³³²

Siden dannelsen av Stor-Libanon i 1920 hadde Frankrike ønsket å forandre to-systemløsningen og innføre like rettigheter for hele mandatområdet. På grunn av protester fra maronittiske kretser hadde dette tatt lenger tid enn planlagt. Da monopolavtalen fra Det osmanske rikets tid gikk ut i 1930, ble den erstattet av et system som ikke regulerte pris eller produksjon.³³³ Med depresjonen utover på 1930-tallet oppstod det overproduksjon av tobakk, etterfulgt av et kraftig prisfall.³³⁴ Det var årsaken til at de Martel fremmet forslag om å gjeninnføre monopolsystemet i november 1934. Som Arida senere påpekte, handlet det imidlertid i Libanons tilfelle ikke om en gjeninnføring av monopolsystemet. For innbyggerne i Libanonfjellene var det derimot snakk om en innføring, siden de tidligere ikke hadde vært underlagt slike begrensninger.³³⁵ Tobakksmonopolet ble derfor kilde til sterk opposisjon mot den franske høykommissæren og mot det franske mandatet.

Den maronittiske patriarken ble fra flere hold bedt om å hindre innføringen av monopolet. Han ble den naturlige talsmannen i kampen mot Frankrike. Den ble kjempet med et relativt høyt antall brev, utredelser, protester og kampanjer rettet mot høykommissæren, og deretter direkte til utenriksdepartementet i Paris. Første brev ble sendt 9. desember 1934. Her hevdet Arida å tale på vegne av alle de maronittiske biskopene og hele det libanesiske folk, da han ba om at tobakksindustrien skulle fortsette å tilhøre Libanon.³³⁶ I sitt svar lovet de Martel å ta alle synspunkt i betraktning før en avgjørelse ble tatt.³³⁷

³³¹ Zamir, *Lebanon's Quest: The Road to Statehood 1926-1939*, 163.

³³² Elias Gannage, *L'Imposition des Tabacs au Liban*, 91.

³³³ Systemet var et «banderolesystem». Det betydde at dyrking og bearbeiding ble lisensiert og skattlagt ved bruk av klistremerker (banderoler) som ble klistret på pakkene på fabrikken, se: Ibid., 91–93.

³³⁴ Philip S. Khoury, *Syria and the French Mandate: The Politics of Arab Nationalism 1920-1945*, 452.

³³⁵ AE, Nantes, vol. 595, *Le Monopole des Tabacs* i: 'Le Liban et la France: Documents publiés par le Patriarche Maronite' (Békerké: 1936).

³³⁶ AE, Nantes, vol. 595, Arida til de Martel i: 'Le Liban et la France: Documents publiés par le Patriarche Maronite' (Békerké: 1936).

³³⁷ AE, Nantes, vol. 595, de Martel til Arida i: 'Le Liban et la France: Documents publiés par le Patriarche Maronite' (Békerké: 1936).

Patriarken hadde imidlertid ikke grunnlag for å si at han representerte hele det libanesiske folk. Selv ikke alle biskopene var enige i at monopolene skulle motarbeides. Uenighetene bidro til videre deling i et allerede splittet, maronittisk miljø.³³⁸ Biskop Khoury, som lenge hadde vært knyttet til uavhengighetsbevegelsen i Syria, ønsket å utnytte splittelsen i den maronittiske kirken til det fulle.³³⁹ Også i Damaskus var det en voksende uvilje mot innføringen av tobakksmonopolet. Derfor ønsket sentrale syriske ledere, i samarbeid med Khoury, å dra nytte av Aridas sterke ansvarsfølelse ovenfor det maronittiske samfunn, og hans økende misnøye med den franske høykommissæren.³⁴⁰ De lyktes i å skape inntrykk av en felles syrisk-libanesisk front, ikke bare mot tobakksmonopolet, men også mot det franske mandatet. Arida sa selv at «vi protesterer i libanesernes og syrernes navn, mot alle typer monopol».³⁴¹ Selv om syrerne trolig utnyttet det maronittiske miljøet i Libanon, mente de også at maronittene var de rette til å tale franskmennene imot. Det hadde sannsynligvis sammenheng med maronittenes tidligere suksess med å få høykommissæren til å snu. For første gang siden opprettelsen av Syria og Libanon samarbeidet kristne og muslimer mot den franske staten. Derfor var det kanskje noe underlig at franskmennene akkurat denne gangen valgte å stå på sitt. Selv ikke en felles syrisk-libanesisk opposisjon lyktes i å endre avgjørelsen, enda den brøt med tidligere løfter og med mandatpakten. Arida henviste flere ganger til artikkel 11 i pakten fra 1922. Den sa at mandatmakten ikke hadde rett til å innføre «konsesjoner med monopolegenskaper».³⁴² Dette var en erklæring som hadde blitt bekreftet av de Martel så sent som i januar 1934.³⁴³ Franskmennene forsvarte imidlertid monopolpolitikken med at det var det beste for «statene».³⁴⁴ Om det betydde bare Syria og Libanon, eller om Frankrike var inkludert, ble det ikke sagt noe om.

Fransk geopolittikk og maronittisk dilemma

Fra starten av 1930-tallet vokste Italia fram som en tredje europeisk makt rundt Middelhavet. For Frankrike betydde det at landet ikke lenger konkurrerte kun mot britene, men at det også måtte forholde seg til utviklingen i den italienske leiren. De italienske interessene i Midtøsten var basert på tre behov: Området lå midt mellom Europa og Asia og var dermed et strategisk knutepunkt. Landene ved kysten var rike på varer som Italia selv ikke hadde og havnene var naturlige ankomstpunkter for handelsflåter fra blant annet Venezia og Trieste. Det var disse

³³⁸ AE, Nantes, vol. 595, 'Information no 544', 18.2.1935.

³³⁹ Traboulsi, *A History of Modern Lebanon*, 97.

³⁴⁰ Zamir, *Lebanon's Quest: The Road to Statehood 1926-1939*, 163.

³⁴¹ AE, Nantes, vol. 595, Arida til den franske utenriksministeren, 7.2.1935.

³⁴² AE, Nantes, vol. 595, Arida, 'Le Monopole des Tabacs', 30.4.1935, s. 2.

³⁴³ AE, Nantes, vol. 595, Arida, 'Le Monopole des Tabacs', 30.4.1935, s. 3.

³⁴⁴ AE, Nantes, vol. 595, Alexis Leger til Arida, 9.5.1935.

strategiske hensynene som gjorde at Libanon ble senter for direkte italiensk påvirkning. For italienerne var det en stor fordel at det allerede eksisterte bånd mellom maronittene og Vatikanet. Det kom godt med i Italias framstilling av seg selv som de katolske minoriteters beskytter i Midtøsten.³⁴⁵

I oktober 1935 invaderte Italia Etiopia. Kombinert med tysk militæropprustning i Europa, gjorde Mussolinis aggressive militærpolitikk at Frankrike fryktet at en ny krig var på trappene. Det gjorde den italienske tilstedeværelsen i Midtøsten enda mer urovekkende. Samtidig som nasjonalister i Syria krevde selvstendighet, krevde situasjonen i Europa fransk kontroll over området ved Middelhavet. Dermed ble det franske nærværet i Syria og Libanon påvirket av nye militære og strategiske hensyn³⁴⁶

Det var ikke bare franskmennene som ble påvirket av den økende italienske tilstedeværelsen i Midtøsten. Selv om maronittene trolig ikke merket så mye til den militære opprustningen, ble de daglig påvirket av Italias økonomiske og kulturelle strategier. Mussolini arbeidet målrettet for å undergrave den franske posisjonen i Syria og Libanon. Det ble gjort gjennom byggingen av italienske skoler, sykehus og banker. Kapteinene på italienske krigsskip ble beordret om å besøke representanter for den maronittiske kirken, og både biskoper og Arida ble invitert til Roma. At italienerne hadde baktanker med alt dette var ingen hemmelighet, og Mussolini kritiserte åpenlyst den franske mandatmakten. Sakte, men sikkert vokste det fram en tvil i den maronittiske leiren: Var Frankrike i stand til å opprettholde mandatet?³⁴⁷

Fransk-libanesisk traktat

I september 1936 hadde Frankrike og Syria signert den fransk-syriske traktaten. Den skulle sørge for «vennskap», «fred» og «allianse» mellom de to landene. Dette betydde at Frankrike fikk rett til å opprettholde militære baser og til å benytte seg av all syrisk infrastruktur for å betjene disse basene. Til gjengjeld lovet franskmennene å sørge for Syrias uavhengighet. Traktaten hadde et tidsperspektiv på 25 år og skulle tre i kraft straks Syria fikk medlemskap i Folkeforbundet. Deretter skulle landet gjennom en «prøvetid» på 3 år, før det skulle få sin uavhengighet.³⁴⁸

Med 50 prosent flere stemmer enn rivalen Bechara al-Khoury, hadde Emilie Eddé vunnet det libanesiske presidentvalget i januar 1936. Eddés seier hadde imidlertid ikke satt noen stopper

³⁴⁵ Raghid El-Solh, *Lebanon and Arabism: National Identity and State Formation*, 12–13.

³⁴⁶ Zamir, *Lebanon's Quest: The Road to Statehood 1926-1939*, 181.

³⁴⁷ Ibid., 90–91.

³⁴⁸ Philip S. Khoury, *Syria and the French Mandate: The Politics of Arab Nationalism 1920-1945*, 467.

for den maronittiske rivaliseringen. Med franskmennenes vennskapspakt med syrerne, ble uoverensstemmelsene enda mer synlige.³⁴⁹ Khoury og hans venner ønsket et Libanon selvstendig fra all fransk påvirkning, og en gjenopprettelse av grunnloven fra 1926. Eddé på sin side ønsket inngåelse av en libanesisk versjon av den fransk-syriske traktaten og en opprettholdelse av de franske båndene.³⁵⁰ Deres uenigheter ble gjenspeilet i det libanesiske samfunnet og ble ytterligere forverret i september 1936. Da besluttet franske diplomater i Paris, i samarbeid med høykommissær de Martel, å opprette en fransk-libanesisk traktat. For å spare tid skulle traktaten ta utgangspunkt i den traktaten franskmennene hadde inngått med Syria. Selv om Khoury var maronitt, delte han sitt syn med store deler av Libanons sunnimuslimske befolkning. Hvis en lignende pakt skulle innføres i Libanon, ville det bety at det politiske livet i Libanon var mer eller mindre fastlagt for 25 år fram i tid. Følgelig ville deres ønske om syrisk union eller løsrivelse fra de libanesiske områdene ikke bli innfridd.³⁵¹

Maronittene var bekymret over utviklingen i nabolandet. De fryktet at et uavhengig Syria, som ikke lenger ble holdt tilbake av Frankrike, ville være en trussel for deres selvstendighet og sikkerhet. Den maronittiske og sunnimuslimske uroen resulterte i to vidt forskjellige skriv til den franske høykommissæren. Hovedpoengene fra Arida og hans støttespillere var ønsket om nasjonal uavhengighet innenfor de eksisterende grensene, uten noen som helst form for modifikasjoner. De ville ha en ny grunnlov, en vennskapstraktat med Frankrike og medlemskap i Folkeforbundet.³⁵² Kravene var til forveksling like de som var blitt fremmet i 1920 og i 1926. 16 år etter dannelsen av Stor-Libanon var det altså akkurat det samme som stod på den maronittiske dagsordenen.

Heller ikke sunnienes kampsak hadde forandret seg stort. De var fortsatt redde for at maronittene skulle dominere Libanon etter statens uavhengighet. Med Syria i ryggen, var deres hovedkrav riktignok selvstendighet, men som en del av en syrisk union. Det skulle være første skritt på veimot arabisk samling. Siden de skjønnte at en union ville være vanskelig å gjennomføre på daværende tidspunkt, foreslo de et kompromiss: Den framtidige fransk-libanesiske traktaten skulle legge til rette for og forberede en politisk, økonomisk og sosial samling med Syria.³⁵³ De Martel var klar i sitt svar til de libanesiske sunnimuslimene:

³⁴⁹ Edmond Rabbath, *La Formation Historique du Liban Politique et Constitutionnel: Essai de synthèse* (Beirut: Librairie Orientale, 1973), 406.

³⁵⁰ Zamir, *Lebanon's Quest: The Road to Statehood 1926-1939*, 200-201.

³⁵¹ Edmond Rabbath, *La Formation Historique du Liban Politique et Constitutionnel: Essai de synthèse*, 409.

³⁵² Ibid., 407-408.

³⁵³ Ibid., 409-410.

Vi har lovet ikke å ofre den libanesiske uavhengigheten, ikke å forandre grensene og å inngå en avtale på disse premissene. Det er imidlertid ingenting i veien for at det kan forhandles mellom den syriske og den libanesiske regjeringen, for å inngå en økonomisk avtale.³⁵⁴

Uenighetene i det libanesiske samfunnet, behovet for en alliert ved Middelhavet og Italia som stod parat til å overta som de kristne minoritetenes katolske beskytter, var trolig tre av grunnene til at de Martel og det franske utenriksdepartementet ønsket å opprettholde og ytterligere å forbedre sitt forhold til maronittene i Libanon. Det var også årsaken til at Frankrike forpliktet seg til å opprettholde de libanesiske grensene. Frankrike avviste alle framtidige syriske krav på Tripoli og Bekaadalen. Etter 1935 gjennomførte franskmennene en omfattende opprustning av havnene i Beirut og Tripoli. De startet også byggingen av en ny flyplass og oljeraffinerier.³⁵⁵ Det kunne virkelig se ut til at franskmennene var kommet for å bli.

Ønsket om vedvarende tilstedeværelse i Libanon var trolig tanken bak fortgangen i arbeidet med en fransk-libanesiske traktat. 13. november 1936 vedtok en komité bestående av blant andre høykommissæren, Eddé og Khoury den fransk-libanesiske «vennskapsalliansen».³⁵⁶ Igjen hadde maronittene fått alle sine ønsker oppfylt. Frankrike anerkjente Libanon som en uavhengig stat, med en prøveperiode på tre år. Stormakten skulle hjelpe libaneserne med deres ønskede medlemskap i Folkeforbundet, og med militært utstyr og opplæring. De forpliktet seg også til å bistå militært hvis Libanon ble angrepet av en tredjepart. For Frankrike var det avtalen om franske militære baser i landet, og den libanesiske regjeringens forpliktelse til å opptre som fransk alliert i tilfelle krig, uten tvil det viktigste. Maronittenes fokus var imidlertid hundre prosent rettet mot de franske løftene. Som de selv sa det: «Dette har vi oppnådd [i betydningen «vunnet»] fra Frankrike.»³⁵⁷

Selv om vennskapstraktaten var inngått, slo ikke den muslimske delen av befolkningen seg til ro med dette. I Beirut utartet misnøyen seg til demonstrasjoner og opptøyer. Så alvorlig ble situasjonen at høykommissæren frarådet maronitter som var på vei fra Libanonfjellene for å feire og komme til byen.³⁵⁸ Det hele utartet seg under kveldsbønnen første søndag etter avtaleinngåelsen. I en moské i Beirut oppfordret «profesjonelle urostiftere» muslimene til å

³⁵⁴ Ibid., 410.

³⁵⁵ Zamir, *Lebanon's Quest: The Road to Statehood 1926-1939*, 183.

³⁵⁶ AE, Nantes, vol. 458, 'Traité d'amitié et d'alliance entre la France et le Liban', 13.11.1936.

³⁵⁷ AE, Nantes, vol. 458, 'Déclaration Gouvernementale faite ut Parlement Libanais le 17 Novembre 1936, à l'occasion de la ratification du traité d'alliance entre la France et le Liban', 17.11.1936.

³⁵⁸ AE, Nantes, 458, nr., 1007-1010, de Martel til Paris, 16.11.1936.

gjøre opprør mot traktaten.³⁵⁹ Deretter beveget de seg mot de kristne kvartalene der de plyndret butikker, satt fyr på sporvognene og skjøt etter politiet. De kristne svarte med å innta byens muslimske områder, og situasjonen roet seg ikke før de militære grep inn. Resultatet var to drepte og mange skadde.³⁶⁰

Demonstrasjonene, forhandlingene, løftene og traktatene skulle vise seg å være gjort til ingen nytte. Med overhengende fare for krig i Europa, ble den venstreorienterte regjeringen i Frankrike sterkt presset av konservative krefter i nasjonalforsamlingen. De insisterte på å opprettholde sterk kontroll i Syria og Libanon. Den franske regjeringen gikk derfor ikke med på å gjennomføre løftene i de to traktatene. Da andre verdenskrig brøt ut 1. september 1939, lå den libanesiske staten igjen direkte under den franske høykommissæren.³⁶¹ Løftet om den selvstendige staten Libanon var blitt en ren utopi.

³⁵⁹ AE, Nantes, 458, nr., 59-60, de Martel til le Caire, 17.11.1936

³⁶⁰ AE, Nantes, 458, nr., 59-60, de Martel til le Caire, 17.11.1936

³⁶¹ Zamir, *Lebanon's Quest: The Road to Statehood 1926-1939*, 179.

6. Konklusjon

Under første verdenskrig deltok Frankrike i hemmelige forhandlinger med den andre europeiske stormakten Storbritannia om hvordan de to skulle dele landområdene til det tapende osmanske riket. Begge ville de ha en del av den «osmanske kaka». Tradisjonelle bånd til den kristne befolkningen, geopolittikk og økonomi lå bak det franske ønsket om å sikre seg mandatet over de syriske områdene. 25. april 1920, sikret Frankrike seg mandatet over Syria og Libanon. Manglende retningslinjer for mandatmaktene gjorde at Frankrike mente de hadde frie tøyler i området.³⁶² Den franske tilstedeværelsen i Libanon ble preget av stormaktens minoritetspolitikk. Bruken av splitt- og hersk taktikk bidro til økt splittelse blant områdets religiøse befolkning. Særlig tydelig ble kløften mellom maronitter og sunnimuslimer.

Selv om Frankrike ikke var underlagt noen særlig sterke internasjonale føringer for sin politikk i Syria og Libanon, ble likevel landets valgmuligheter og alternativer sterkt redusert i flere saker. Mandatpolitikken ble påvirket av europeiske og internasjonale stormaktforhold, som bidro til å svekke Frankrikes handlingsrom. Resultatet ble at i stedet for fullt ut å kunne utnytte de syriske områdene som brikker i et internasjonalt geopolitisk strategispill mot britene, ble franskmennene i flere tilfeller fanget av sin egen minoritetspolitikk. I realiteten ble det franske spillerommet til tider svært innskrenket. Splitt- og hersk taktikken bidro i stedet til å øke maronittenes styrkeforhold vis-à-vis mandatmakten.

Den kristne kirkegruppen hadde virkelig gått inn for å bli fransk mandatområde etter krigen. Da dette endelig var oppnådd, ønsket den å opprettholde mandatforholdet over lengre tid. Årsaken var et direkte resultat av den regionale politiske utviklingen: Hos den syriske naboen blomstret den arabiske nasjonalismen som ønsket å inkludere de libanesiske områdene i en arabisk storstat. I motsetning til maronittene i Libanon var den sunnimuslimske majoriteten i Syria mot opprettholdelsen av det franske mandatet. Den syriske uviljen mot Frankrike ble et av maronittenes sterkeste kort overfor mandatmakten. Både maronitter og franskmenn forstod etter hvert at den kristne kjernen i Libanonfjellene var stormaktens viktigste, og kanskje eneste, allierte i Midtøsten. Den maronittiske strategien fikk drahjelp da Italia meldte seg på i kampen om Middelhavet. Maronittisk flørt med paven i Roma bidro til å skape frykt hos franskmennene, som svarte med å gi etter for enda flere maronittiske krav.

³⁶² Stephen Hemsley Longrigg, *Syria and Lebanon under French Mandate* (Beirut: Librairie du Liban, 1972), 99.

Perioden 1918–1937 var preget av kontinuerlige fransk-maronittiske forhandlinger. Det mest sentrale forhandlingstemaet i perioden var helt klart knyttet til Libanons grenser. Både i 1920 og i 1926 valgte stormakten å etterkomme de maronittiske kravene om utvidet område. Cirka 10 år senere oppfylte de igjen maronittenes ønsker med inngåelsen av den fransk-libanesiske traktaten. Hvilken aktør har i disse tre situasjonene vært i besittelse av forhandlingens sterkeste kort? Hvem har sittet med sterkest saksmakt, og i hvilke tilfeller har saksmakten overvunnet den totale makten?

Frankrikes begrensede handlingsrom etter første verdenskrig

Det er ikke tvil om at Frankrike var utsatt for sterkt press etter første verdenskrig. På den ene siden stod Faisal med flesteparten av områdets muslimer i ryggen. De krevde en syrisk storstat som inkluderte Libanon. På den andre siden stod maronittene og den libanesiske nasjonalbevegelsen. De ønsket et selvstendig Stor-Libanon med fransk støtte. I tillegg måtte franskmennene forholde seg til britene samt at de hadde egne nasjonale behov å ta hensyn til. Til syvende og sist var det de franske behovene som indirekte ble ivaretatt med avgjørelsen om å bli syriskog libanesisk mandatmakt. Det var de samme franske behovene som ble fylt med opprettelsen av Stor-Libanon 1. september 1920. Begge avgjørelser må settes i sammenheng med franske økonomiske og geopolitiske strategier og behov. Verdenskrigen hadde forsterket konkurranseforholdet mellom franskmenn og briter, noe som hadde gjort at havnene ved Middelhavet var blitt spesielt viktige for tilgangen til koloniene i Nordvest Afrika og for tilgangen til olje. Frankrike hadde et ønske om å forsvare og sikre sine investeringer i området. Den beste måten å sikre seg en plass i det østlige Middelhavet var å videreføre de allerede eksisterende båndene med maronittene.

I tillegg spilte nok regjeringsskiftet en sentral rolle for den franske mandatpolitikken. At den litt mer konservative Alexandre Millerand overtok Faisal-vennlige Georges Clemenceaus plass som Frankrikes statsminister skal ikke undervurderes. Clemenceau hadde arbeidet for en kompromissløsning med Faisal, en løsning som var på vei til å bli realitet. Derfor fikk fransk innenrikspolitikk direkte konsekvens i Midtøsten, da mer konservative krefter kom til makten i Frankrike. Den nye statsministerens beslutning om å la general Gouraud få fullmakt i området var heller ikke uten betydning. I følge Robert de Caix skal Gouraud ha latt seg presse, av den maronittiske patriarken, til å “gi alt til Libanon.”³⁶³ Det ville vært svært idealistisk å tro at beslutningen om å komme maronittene til «unnsetning», eller å alliere seg

³⁶³ AE, Paris, vol. 200, Robert de Caix, “L’organisation donnée à la Syrie et au Liban de 1920 à 1923 et la crise actuelle.”

med denne gruppen, kun var en videreføring av de religiøse båndene som tradisjonelt hadde eksistert mellom maronitter i Midtøsten og katolikker i Frankrike. Å overse maronittenes påvirkningskraft fullstendig ville vært å fjerne situasjonen fra sin historiske bakgrunn og kontekst. Verdenssituasjonen gjorde det svært viktig å ha baser ved Middelhavet, og det er jo selvsagt at et godt forhold til lokale styresmakter forenklet tilstedeværelsen. Dermed var de historiske fransk-maronittiske relasjonene blitt mer enn nyttige. Maronittene fikk sin uavhengige, kristne stat samt fransk støtte mot den arabiske nasjonalismen. Franskmennene fikk sine havner og stor innflytelse i området. Mye tyder på at opprettelsen av Stor-Libanon fungerte som en vinn-vinn-situasjon for maronittiske og franske aktører.

Stor-Libanon på forhandlingsbordet

I forbindelse med dannelsen av Stor-Libanon er det vanskelig å se hvilke aktører som satt med sterkest saksmakt. Frankrike var påvirket av tidens internasjonale strømninger og konkurransen med britene, og flere forhold tydet på at franskmennene manglet kontroll og alternativer. Den franske saksmakten var med all tydelighet redusert. Opprettelsen av Stor-Libanon var i seg selv et eksempel på manglende franske muligheter i Midtøsten. Det faktum at stormakten valgte å overse det syriske flertallet til fordel for en kristen minoritet i Libanonfjellene, kan ved første øyekast virke underlig. Kjennskapet til de tradisjonelle båndene mellom Frankrike og maronittene setter imidlertid avgjørelsen i et annet lys. At franskmennene lot maronittene få sitt autonome Libanon var i seg selv ikke overraskende. Det som det derimot kan settes et stort spørsmålstegn ved, var avgjørelsen om å inkludere områder med muslimsk befolkningsmajoritet i det «kristne» staten. Med dette ble store deler av den sunnimuslimske befolkningen tvangsinnlemmet i en kristen stat de ikke ønsket å ta del i. Det direkte resultatet ble at maronittenes opprinnelige ønske om et kristent arnested ble ødelagt av deres egne krav om statsutvidelse i tråd med de «historiske grensene».

Frankrike var klar over at en slik avgjørelse ville få konsekvenser og skape problemer. Hadde det ikke vært bedre å danne et autonomt Libanon med kjerne i Libanonfjellene og et selvstendig, større Syria? På den måten ville maronittene ha fått sin kristne stat, samtidig som franskmennene ville ha vunnet syrernes gunst og dermed automatisk redusert den britiske innflytelsen i området. Likevel valgte Frankrike å innfri maronittens områdekrav, på bekostning av områdets muslimske befolkning. Det tyder på at den kristne gruppen var i besittelse av noe franskmennene ønsket, og som de ikke kunne få andre steder. På denne tiden var det én ting stormakten ønsket i dette området, og det var kontroll i det østlige Middelhavet. Det var trolig årsaken til at de valgte å opprettholde de tradisjonelle katolske

båndene. Landet kunne naturligvis ha valgt å knytte til seg områdets muslimske befolkning, gjennom Syria, men det virket sannsynligvis mindre stabilt. Der kunne de ha fått konkurranse med britene, men også fra krefter i den arabiske nasjonalismen som fortsatt ønsket sin arabiske storstat. Frankrike valgte å innfri maronittenes ønsker, men det var trolig ikke grunnet et genuint ønske om å oppfylle de maronittiske ønskene. Maronittenes drømmer var altså ikke i seg selv en årsak til opprettelsen av Stor-Libanon. I stedet ble oppfyllelsen av dem trolig en strategi for å få tilgang på noe maronittene hadde i hende og som samtidens politiske kontekst gjorde at franskmennene trengte. Frankrike hadde ikke andre alternativer i denne kampen for havner i det østlige Middelhavet. Dermed gikk maronittene seirende ut, som et resultat av at tradisjonen. Historien hadde gjort dem i besittelse av den sterkeste saksmakten.

Maronittisk territoriell triumf

Stor-Libanon hadde blitt til som et direkte resultat av franske behov for støtte og territorium i Midtøsten. Det neste kapittelet i den libanesiske historien foregikk i en tid der konteksten var preget av europeisk etterkrigsdepresjon, hyppige franske regjeringsskifter, som fikk følger for kontinuiteten i mandatpolitikken, og en stadig sterkere arabisk nasjonalisme. Fra 1921 ble det i tillegg tydelig at innlemmelsen av et betydelig antall muslimer i den libanesiske staten ville komme til å bli en kompliserende faktor. Muslimene selv ønsket å bryte ut og opponerte ved ikke å delta i den fransk-maronittiske konstitusjonelle prosessen i Libanon. I franske øyne bidro de dermed til å undergrave statens politiske troverdighet. Resultat ble at en stadig større andel franskmenn så behovet for å redusere Libanons territorium. Særlig ble Tripoli trukket fram som et område det ville være gunstig å overgi til syrerne. Dette kunne ha bidratt til å roe den muslimske opposisjonen mot Frankrike og til å øke Libanons kristne befolkningsandel.

Maronittene motsatte seg imidlertid alle forslag til revidering av avtalen fra 1920. Dette gjorde de til tross for vissheten om at territoriale forandringer ville ha endret demografien til deres fordel. Maronittene nådde fram med sine krav. Avgjørelsen kan virke noe spesiell, særlig siden dette var noe mandatmakten ikke ønsket. Selv om årsakene ikke var like opplagte som i 1920, var det trolig mange av de samme begrunnelsene som ble lå bak: Det eksisterte fortsatt en rivalisering mellom de britiske og franske stormaktene. Britene hadde bekreftet sin støtte til Faisals slektninger, ved deres innsettelse i Irak og Transjordan. Dermed hadde det oppstått britisk-støttede arabiske kongedømmer sør og øst for Syrias grense. At araberne viste styrke og hadde lyktes i dannelsen av to selvstendige kongedømmer bidro til å styrke troen på en framtidig arabisk seier. For den arabiske nasjonalismen betydde det ekstra selvtillit og vind i seilene, noe både franskmenn og maronitter så som en av området største trusler. Samtidig

bidro fortsettelseskriger mot Tyrkia i nord fram til 1923 til å bygge opp under den franske tanken om regionens ustabilitet. En tredje faktor var at Italia stod klart til å overta som maronittisk beskytter og velgjører. Det franske behovet for allierte i Midtøsten var derfor ikke blitt mindre på 1920-tallet, snarere tvert imot. Sett i en større utenrikspolitisk sammenheng var ikke de økonomiske nedgangstidene i Frankrike en god nok grunn til å gi fra seg mandatet over Libanon. Det ville i stedet bidra til tap av områder, kontroll og havner som kunne bidra til å forverre krisen. Det er ingen tvil om at perioden bar preg av en tydelig «fransk hånd» i den libanesiske politikken. De nye forordningene hadde gitt stormakten all lovgivende og utøvende makt i landet, og den styrte helt ned på individnivå i valgprosessene. Selv om franskmennene hadde mye makt på papiret, våget de likevel ikke å rokke ved Libanons overordnede prinsipper og maronittiske ønsker. At det ikke ble foretatt en grenseregulering i forbindelse med opprettelsen av republikken i 1926 er et tydelig eksempel på dette. Høykommissær Sarraills pålegg fra fransk hold om å gjengjelde maronittenes patriark Elias Hoyeks besøk er et annet. Frankrike stod fortsatt ikke i noen posisjon til å utfordre tidligere presedens og dermed risikere å ødelegge båndene til de libanesiske maronittene. Også i 1926 var den maronittiske saksmakten sterkere enn den sterkere stormakten. Igjen viste maronittene at det ikke nødvendigvis er den med størst total makt som seirer i praksis.

Vekslende makt

1930-tallet var et tiår der den franske innblanding i det libanesiske samfunnet var relativt omfattende. Splittelsene i det maronittiske samfunnet, kombinert med en mer samlet muslimsk front bidro til at det franske utenriksdepartementet ble bekymret for landets stilling i Midtøsten. Mot denne bakgrunnen mente flere franske politikere at situasjonen krevde en mer bestemt politikk. Både det franske utenriksdepartementet og høykommissæren i Beirut la sterke føringer på den libanesiske politikken. De tok standpunkt i forbindelse med patriarkvalg og presidentvalg og den «franske hånden» i Libanon ble stadig tydeligere. Grensedebatten var fortsatt brennhhet og på dagsorden. Den ble påvirket av økende samling i den muslimske leiren, både innad i Libanon, men også hos naboen Syria. Den muslimske befolkningsandelen økte jevnt, noe folketellingen viste med all tydelighet. Med den muslimske befolkningsveksten fulgte krav om muslimsk president i Libanon. Den muslimske presidentkandidaten fikk i franske øyne urovekkende stor oppslutning. For franskmennene ble støtten til muslimenes presidentkandidat Muhammed al-Jisr enda mer bekymringsverdig fordi det maronittiske samfunnet samtidig ble mer splittet. Det eksisterte ikke lenger en enhetlig politikk blant de libanesiske kristne. I stedet var de delt i stadig flere fraksjoner, og det

maronittiske samfunnet ble mer og mer splittet. Hoyeks død bidro til å understreke og forverre situasjonen. Valget av ny patriark gjorde at de interne stridighetene innenfor den maronittiske kirken virkelig kom til syne. De forplantet seg videre til presidentvalget.

Den maronittiske rivaliseringen var trolig en av årsakene til at Frankrike kjørte en hardere linje i forhandlinger med maronittene i Libanon. For franskmennene må det ha virket som mindre risikabelt å stå ved sine krav, i en tid da det maronittiske samfunnet var ute av stand til å gjøre felles front. Selv om flere franske avgjørelser førte til protester i maronittiske miljøer, var ikke disse samkjørte nok til å true Frankrikes posisjon. Dermed førte de maronittiske splittelsene til å øke Frankrikes saksmakt. Det kan være årsaken til at franskmennene ikke vek i sin avgjørelse om å innføre et tobakksmonopol. Selv om den nyvalgte maronittiske patriarken Arida helt tydelig var imot en slik forandring, manglet han et samlet maronittisk samfunn i ryggen, slik patriarkene tidligere hadde hatt. I monopolsaken var altså den maronittiske saksmakten sterkt svekket. I stedet vant Frankrike fram med summen av sin totale makt og økte saksmakt. Maronittene var ikke i stand til å protestere på en måte som satt den franske tilstedeværelsen i fare. De var ikke i posisjon til virkelig å sette hardt mot hardt.

Likevel gikk franskmennene med på opprettelsen av en fransk-libanesisk vennskapspakt. Her var det altså Frankrike som ikke var i stand til å stå imot maronittisk press. Grunnen var at saksmakten igjen hadde tippet over til maronittisk fordel. På Middelhavets vestlige bredd stod den stadig sterkere stormakten Italia klar til å overta som maronittisk velgjører og beskytter. Samtidig gjorde den militære situasjonen i Europa at Frankrike ikke turte sette sitt forhold til maronittene ytterligere på spill. Med Tysklands stadige opprustning lå en ny krig i luften, og tilgang på havner i Middelhavet kunne på nytt komme til å bli av avgjørende betydning. Frankrike hadde derfor ikke råd til å komme ytterligere på kant med sine kristne venner i øst.

Maronittiske marionetter?

Forholdet mellom Frankrike og maronitter i mellomkrigstida, viser med all tydelighet at det ikke alltid er den tilsynelatende sterkeste aktøren som sitter med mest makt. Selv om Frankrike gjennom hele perioden var i besittelse av sterkest total makt, i form av militære og økonomiske midler, landområder og befolkning, var det ikke noen automatikk i at deres ønsker skulle vinne fram. Den totale makten ble påvirket av tidens kontekst. I en samtid der den utenrikspolitiske situasjonen var både uoversiktlig og i kontinuerlig endring, ble Frankrikes sterkeste kort svekket av maronittenes eneste joker: Deres tradisjonelle tilholdssted ved Middelhavet. Dermed ble den franske utenrikspolitikken avhengig av å ha et godt forhold

til områdets maronitter. Samtidig var maronittene på sin side avhengige av en stormakts beskyttende vinger. Det var likevel ingenting som tilsa at disse vingene måtte være franske. Så lenge maronittene nøt godt av en stormakts forsvar kunne for eksempel Italia ha overtatt som katolisismens beskytter i Libanon. Den franske og maronittiske vissheten om at nettopp Italia arbeidet for å øke sin anseelse i Libanon og derfor stod klar til å overta hvis Frankrike ikke innfridde, var trolig en medvirkende årsak til at maronittene til stadighet vant fram med sine ønsker og krav. De var i en posisjon der de stod mer eller mindre fritt til å gi etter for det «italienske frieriet». Dermed økte Frankrikes behov for å opprettholde sin posisjon blant maronittene. Dette var årsaken til at de gjentatte ganger ga etter for maronittisk press.

Maronittene kan ikke betraktes som uskyldige offer for europeisk stormaktsrivalisering, eller passive brikker i et overordnet strategispill. Maronittene var ingen franske marionetter.

BIBLIOGRAFI

I. Arkivmateriale:

Ministère des Affaires Etrangères, Les Archives diplomatiques de Nantes, Mandat Syrie-Liban, 1918-1948.

Ministère des Affaires Etrangères, Paris, Série E-Levant 1918-1940.

II. Bøker:

Abdallah Sfer Pacha. *Le Mandat Français et les Traditions Françaises en Syrie et au Liban*. Paris: Librairie Plon, 1922.

Albert Hourani. *De arabiske folks historie*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS, 2005.

Butenschøn, Nils A. *Midtøsten: Imperiefall, statsutvikling, kriger*. Oslo: Universitetsforlaget, 2008.

Charles Winslow. *Lebanon: War and Politics in a Fragmented Society*. London: Routledge, 1996.

Christopher M. Andrew. «France, Britain, and the Peace Settlement: A Reconsideration». I *The Great Powers in the Middle East: 1919-1939*, redigert av Uriel Dann, 157–171. New York: Holmes & Meier Publishers, 1988.

Cleveland, William L. *A History of the Modern Middle East*. Boulder, Colorado: Westview Press, 2004.

Denise Ammoun. *Histoire du Liban Contemporain: 1860-1943*. Paris: Librairie Arthème Fayard, 1997.

Edmond Rabbath. *La Formation Historique du Liban Politique et Constitutionnel: Essai de synthèse*. Beirut: Librairie Orientale, 1973.

Elias Gannage. *L'Imposition des Tabacs au Liban*. Paris: Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence - R.Pichon et R.Durand-Auzias, 1956.

Elie Safa. *L'Émigration Libanaise*. Beirut: Université Saint-Joseph, 1960.

Elizabeth Monroe. *The Mediterranean in Politics*. London: Oxford University Press, 1938.

Fadia Kiwan. «La Perception du Grand-Liban chez les maronites dans la période du mandat». I *Lebanon: A History of Conflict and Consensus*, redigert av Nadim Shehadi og Dana Haffar Mills. London: I.B.Tauris & Co Ltd, 1988.

George Samné. *La Syrie*. Paris: Éditions Bossard, 1921.

- Gérard D. Khoury. *Une Tutelle Coloniale: Le Mandat Français en Syrie et au Liban. Écrits politiques de Robert de Caix*. Paris: Belin, 2006.
- Gustave Gauthérot. *Le Général Sarrail: Haut-Commissaire en Syrie*. Paris: Editions Spes, 1925.
- Henri de Wailly. *Liban, Syrie: Le Mandat 1919-1940*. Saint-Amand-Montrond: Perrin, 2010.
- Hourani, Albert. *Syria and Lebanon: A Political Essay*. London: Oxford University Press, 1946.
- Howard, Harry N. *An American Inquiry in the Middle East: The King-Crane Commission*. Beirut, 1963.
- J. Néré. *The Foreign Policy of France from 1914-1945*. London: Routledge & Kegan Paul, 1975.
- Kamal Salibi. *A House of many Mansions: The History of Lebanon Reconsidered*. London: I.B.Tauris & Co Ltd, 1989.
- La Syrie et le Liban sous l'occupation et le Mandat français 1919-1927*. Paris: Berger-Levrault Éditeurs, udatert.
- Lohéac, Lyne. *Daoud Ammoun et la création de l'État libanais*. Paris: Klincksieck, 1978.
- Longrigg, Stephen Hemsley. *Syria and Lebanon under French Mandate*. Beirut: Librairie du Liban, 1972.
- Malcolm Yapp. *The Making of the Modern Middle East 1792-1923*. New York: Longman Inc., 1987.
- Martin Thomas. *The French Empire between the wars: Imperialism, politics and society*. Manchester: Manchester University Press, 2005.
- Matti Moosa. *The Maronites in History*. New York: Syracuse University Press, 1986.
- Maxime Weyand. *Mémoires: Mirages et Réalité*. Bd. 2. Paris: Flammarion, 1957.
- Nasri Salhab. *La France et les Maronites*. Beirut: Dar el-Machreq Editeurs, 1997.
- Philip S. Khoury. *Syria and the French Mandate: The Politics of Arab Nationalism 1920-1945*. Princeton: Princeton University Press, 1987.
- Philippe Gouraud. *Le Général Henri Gouraud au LIBAN et en SYRIE 1919-1923*. Paris: Editions L'Harmattan, 1993.
- Pichon, Jean. *Le partage du Proche-Orient*. Paris, 1938.
- Pierre Bezbakh. *Petit Larousse de l'histoire de France*. Paris: Larousse, 2006.

Pierre Dib. *Mélanges et Documents I: Histoire de l'Eglise Maronite*. Beirut: La Sagesse, Archevêché maronite de Beyrouth, 1962.

Pierre Hobeika. *S.E. Emile Eddé: Président de la République Libanaise*. Beirut: Imprimerie Catholique, 1939.

Pierre Rondot. «Les Institutions Politiques du Liban, Des Communautés Traditionnelles à l'État Moderne». Université de Paris - Faculté de droit, 1946.

Raghid El-Solh. *Lebanon and Arabism: National Identity and State Formation*. Oxford: Center for Lebanese Studies, 2004.

Rudolph Binion. *Defeated Leaders: The Political Fate of Caillaux, Jouvenel and Tardieu*. New York: Columbia University Press, 1960.

Selvik, Kjetil, og Stig Stenslie. *Stabilitetens pris: Stat og politikk i Midtøsten*. Bergen: Fagbokforlaget, 2007.

Traboulsi, Fawwaz. *A History of Modern Lebanon*. London: Pluto Press, 2007.

Uriel Dann. *The Great Powers in the Middle East 1919-1939*. New York: Holmes & Meier Publishers, 1988.

Walid Khalidi. *Conflict and Violence in Lebanon*. Cambridge: Center for International Affairs Harvard University, 1979.

Walter L. Browne. *The Political History of Lebanon, 1920-1950: Documents on Politics and Political Parties Under French Mandate, 1920-1936*. Bd. 1. Salisbury, North Carolina: Documentary Publications, 1976.

William Mark Habib. *Power and Tactics in International Negotiation: How Weak Nations Bargain with Strong Nations*. Baltimore: John Hopkins University Press, 1988.

Zamir, Meir. «Faisal and the Lebanese Question». *Middle Eastern Studies*, vol. 27, nr. 3 (juli 1991): 404–426.

———. *Lebanon's Quest: The Road to Statehood 1926-1939*. London: Tauris, 1997.

———. *The Formation of Modern Lebanon*. London: Croom Helm, 1985.

III. Tidsskrift og internett

Correspondance d'Orient, Paris, 1918-1932. Tilgjengelig på:
<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/cb32748631j/date>.

Store norske leksikon. Tilgjengelig på: <http://snl.no/>.

